

**İlham Aliyev:
"Sevgili Şuşa,
Biz Geri Döndük!"**

*Azərbaycan'da Sivil Toplumun
Gelişmesine Yardım Derneği*

İlham Aliyev:

**”Sevgili Şuşa,
Biz Geri Döndük!”**

BAKÜ - 2021

Azərbaycan'da Sivil Toplumun Gelişmesine Yardım Derneği (ASTGYD)
"1905.az KİTABI" dizisi

Dizinin Yaratıcısı ve Yayımcısı
Elhan Süleymanov, ASTGYD Başkanı

Diziyi Hazırlayan ve Bilimsel redaktör
Fuat Babayev, Siyaset Bilimleri Doktoru (Ph.D), Emektar Gazeteci

Kitabın "Şuşa'nın Kısa Tarihi" bölümünün yazarı
Meherrem Zülfükarlı, ASTGYD Başkan Yardımcısı, Tarih Bilimleri Doktoru,
Azerbaycan Turizm ve İşletme Üniversitesi Profesörü

İnceleyenler

Ramiz Sevdimaliyev, Siyaset Bilimleri Doktoru, Bakü Devlet Üniversitesi Profesörü,
Asif Hacı, Filoloji Bilimleri Doktoru, Profesör
Camal Mustafayev, Tarih Bilimleri Doktoru, Profesör.
Diyanet Musayev, ASTGYD Başkan Yardımcısı, Eğitim Bilimleri Doktoru (Ph.D),
Azerbaycan Devlet Eğitim Bilimleri Üniversitesi öğretim üyesi
İsmail İsmayılov, Azerbaycan Cumhuriyeti Avukatlar Barosu üyesi

Fotoğraf ve Resmî Kronik bölümü "AZERTAC" haber ajansının haber ve görsellerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

Kapak Tasarımı: Kitabın kapağında Ressam Fuat Tahir Manafov'un "Şuşa'ya Bahar Geliyor" adlı yağlıboya çalışması kullanılmıştır.

"Şuşa'nın kısa tarihi" bölümünde "Şuşa'ya Manzara/Окно в Шушу" Facebook hesabındaki görseller kullanılmıştır.

ISBN 978 9952 8309 5 8

© AVCİYA 2021

Şuşa'sız Karabağ,
Karabağ'sız da zaten Azerbaycan olamaz!

Haydar Aliyev

Şuşa Şehrinin Azərbaycan Kültür Başkenti İlan Edilmesi Hakkında Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kararnamesi

Şuşa şəhri keçmişdə Azərbaycan'ın tarixi, kültürel, sosial və siyasi həyatının önəmli mərkəzlərindən biri olmuşdur. 1977 yılında halkımızın Umum Millî Lideri Haydar Aliyev'in önerisi üzərinə "Şuşa Şehrinin Tarixi Kısımının Tarix-Mimarlıq Korusu İlan Edilmesi Hakkında" qərar qəbul edilmişdir. Bu qərar doğrultusunda Şuşa'da abidələrin qorunması ünlü kültür və sənət adamlarımızın ölümsüzləşdirilməsi məqsədilə önəmli çalışmalar yapılmışdır.

Azərbaycan'a qarşı başladığı askəri saldırı sonucunda Ermənistan Cumhuriyeti 8 Mayıs 1992 yılında Şuşa şəhrini işğal etmiş və şəhirdə halkımıza aid tarixi, kültürel mirasın məhv edilməsi siyasəti tətbiq edilmişdir.

Ordumuzun azimli müqəddesliyi ilə tarixi ədalət ihyə edilmiş və 8 Qasım 2020 tarixində Şuşa şəhri işğaldən qurtarılmışdır. Şəhər, onun tarixi, kültürel mirasına və doğasına vurulmuş dərdin dərhal demirbaş listesi hazırlanmış, restorasiya işlərinə başlanmışdır. İmar və quruculuq işlərində sürət və verimliliyi təmin etmək üçün Şuşa'da dövlət idarəsində də böyük özen göstərilmişdir. Azərbaycan Cumhuriyeti Prezidentinin işğaldən qurtarılmış topraklardakı ilk özəl təmsilçisi də zəif Şuşa ilinə atanmışdır.

Tarixi, kültürel önemi və Azərbaycan xalqı üçün özəl dəyərə sahib olması Şuşa'ya özəl diqqət və həssasiyyət göstərilməsini tələb edir. Bu baxımdan, Şuşa'da dövlət idarəsinin və qanunvericilik orqanının daha da inkişaf etdirilməsi şəhirdə tarixi, kültürel mirasın bərpasına və qorunmasına xidmət etmənin yanında, onun sürətli inkişafına da əlverişli şərait təmin ediləcəkdir.

Azərbaycan Cumhuriyeti Anayasası'nın 109. maddəsinin 32. fıkrası doğrultusunda, Şuşa şəhrinin tarixi görkəminin bərpası, əski ünvan və gələcək zəngin kültürel həyatına qovuşması, bu baxımdan Azərbaycan'ın yüzillərdən gələn zəngin kültürünün, mimarlıq və şəhərcilik gələcəyinin nəfis incisi olaraq

dünyaya tanıtımı amacıyla şu kararı veriyorum:

1. Şuşa şehri Azerbaycan'ın Kültür Başkenti ilan edilsin.
2. Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu bu kararın gereklerini yerine getirsin.

İlham Aliyev
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı
7 Mayıs 2021, Bakü şehri

Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Müttefiklik İlişkileri Hakkında ŞUŞA BEYANNAMESİ

Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti;

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ve Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in Azerbaycan'ın ve bir bütün olarak Türk dünyasının eski kültür beşiği Şuşa kentinde görüşmesinin tarihi önemine vurgu yaparak,

İki dost ve kardeş ülke arasında imzalanmış tüm uluslararası belgelere, bununla ilgili 13 Ekim 1921 tarihli Kars Antlaşması'na sadık olduklarını bir kez daha onaylayarak,

9 Şubat 1994 tarihinde imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Dostluk ve Çok Yönlü İşbirliğinin Geliştirilmesine İlişkin Anlaşma" ile "Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında İşbirliği ve Karşılıklı Yardımlaşma Protokolü", ayrıca 16 Ağustos 2010 tarihinde imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Stratejik Ortaklık ve Karşılıklı Yardım Anlaşması"na dayanarak,

İki ülke ve halkları arasındaki dostluk ve kardeşlik bağlarından hareketle Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti arasındaki ilişkilerin niteliksel olarak yeni, müttefiklik düzeyine çıkarılmasının iki ülke ve halklarının çıkar ve menfaatlerine hizmet ettiğinin altını çizerek,

Ortak çıkarların korunmasında her iki ülkenin siyasi, ekonomik, savunma, kültür, insani, sağlık, eğitim, sosyal, gençlik ve spor alanlarındaki imkân ve potansiyelinin birleştirilmesinin önemini farkında olarak,

Uluslararası hukukun ilke ve normlarının yanısıra, Birleşmiş Milletler Şartı'na uygun olarak küresel ve bölgesel barış, istikrar ve güvenliğin sağlanmasında ortak çabaların sürdürülmesinin önemini vurgulayarak,

Ortak çıkarlara dayalı bölgesel ve uluslararası stratejik konulardaki faali-

yetlerin karşılıklı şekilde koordinasyonunun gerekliliğini ifade ederek,

Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı, egemenliği, toprak bütünlüğü, uluslararası düzeyde kabul görmüş sınırlarının dokunulmazlığı gibi millî çıkarılara dayanan konularda ikili ve çoklu formatlarda dayanışma ve karşılıklı yardım ilkelerinden yola çıkarak,

Türk dünyasının sürekli olarak gelişimine yönelik karşılıklı faaliyetlerin bölgesel ve uluslararası düzeyde ileriye götürülmesiyle ilgili çabaları birleştirerek,

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün ve Azerbaycan Halkının Umummillî lideri Haydar Aliyev'in bilgece söyledikleri "Azerbaycan'ın sevinci sevincimiz, kederi kederimizdir" ve "Tek millet, iki devlet" sözlerinin halklarımızın millî-manevî serveti olarak değerlendirildiğini özellikle vurgulayarak,

Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti arasındaki ikili ilişkilerin daha da genişletilmesi ve derinleştirilmesi perspektiflerini her yönüyle inceleyerek,

beyan ederler;

Taraflar, iki dost ve kardeş ülke arasındaki stratejik düzeyde gelişmekte olan ilişkilerin durumundan memnuniyetlerini ifade ederek siyasi diyalogun her düzeyde sürdürülmesinin ve yüksek düzeyli karşılıklı ziyaretlerin önemini belirtirler.

Taraflar büyük gururla, Azerbaycan'ın 44 gün süren Vatan Savaşı'nda zafer kazanarak Ermenistan'ın 30 yıldır süren saldırgan politikasını durdurduğunu, topraklarını işgalden kurtardığını, tarihi adaleti ve uluslararası hukuku yeniden sağladığını ifade ederler.

Azerbaycan, Ermenistan'ın 30 yıl süren saldırısına son verilmesinde, işgal edilmiş toprakların kurtarılmasında, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün sağlanmasında Türkiye Cumhuriyeti'nin manevî-siyasi desteğine yüksek değer vermektedir. Taraflar, Kafkasya bölgesinde istikrar ve güvenliğin pekiştirilmesi, ekonomi ve ulaştırma alanındaki tüm bağların yeniden sağlanması, ayrıca bölge

devletleri arasındaki ilişkilerin normale dönüştürülmesi ve uzun vadeli barışın sağlanması yönündeki çabalarını sürdürecektir. Bu kapsamda, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin özel coğrafi konumu dikkate alınacaktır.

Taraflar, Azerbaycan'ın işgalden kurtarılan topraklarında Türkiye-Rusya Ortak Merkezi'nin faaliyetlerine Türkiye'nin katkılarının bölgedeki barış, istikrar ve refahın sağlanmasında önemli rol oynadığına vurgu yaparlar.

Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti bağımsızlık, egemenlik, toprak bütünlüğü, uluslararası düzeyde tanınmış sınırların dokunulmazlığı, devletlerin iç işlerine karışmama ilkelerine dayanarak müttefiklik ilişkilerinin kurulmasının siyasi ve hukuki mekanizmalarını belirler.

Taraflar, dış politika alanındaki koordinasyonun ve düzenli ikili siyasi istişarelerin gerçekleştirilmesinin önemini belirtir ve bu yönde Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti arasında Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi çerçevesindeki faaliyetlerin önemini vurgular.

Taraflar, kendi ulusal çıkar ve menfaatlerini koruma ve sağlamaya yönelik bağımsız dış politika yürütürler. Taraflar, bölgesel ve uluslararası düzeyde istikrar ve refah üzerinden barış, dostluk ve samimi komşuluğa dayalı uluslararası ilişkilerin geliştirilmesi, ayrıca ihtilaflar ile bölgesel ve küresel güvenlik ve istikrar meselelerinin çözümlenmesi yönünde ortak çaba gösterirler.

Taraflar, güncel, karşılıklı ilgi uyandıran uluslararası konularda dayanışma ve karşılıklı destek sergileyerek yakın veya örtüşen tutumlardan yola çıkarak ikili işbirliğini derinleştireceklerdir ve BM, AĞİT, Avrupa Konseyi, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi, İİT dahil uluslararası ve bölgesel kuruluşlar çerçevesinde birbirine karşılıklı destek vereceklerdir.

Taraflardan herhangi birinin kanaatine göre onun bağımsızlığına, egemenliğine, toprak bütünlüğüne, uluslararası düzeyde tanınmış sınırlarının dokunulmazlığına veya güvenliğine karşı üçüncü bir devlet veya devletler tarafından tehdit ve saldırı gerçekleştirildiğinde, Taraflar, ortak istişareler yapacak ve bu tehdit veya saldırının önlenmesi amacıyla BM Şartı'nın amaç ve ilkelerine uy-

gun girişimlerde bulunacak, birbirine BM Şartı'na uygun şekilde gerekli yardımı yapacaklardır. Bu yardımın kapsam ve biçimi ivedi yapılan görüşmeler yoluyla belirlenerek ortak tedbirler alınması için savunma ihtiyaçlarının karşılanmasına karar verilecek ve Silahlı Kuvvetlerin güç ve yönetim birimlerinin koordineli faaliyeti sağlanacaktır.

Tarafların Güvenlik Konseylerinin milli güvenlik konularında düzenli olarak ortak toplantıları düzenlenecektir ve bu toplantılarda ulusal çıkarların, Tarafların çıkarlarını etkileyen bölgesel ve uluslararası güvenlik konularının müzakeresi gerçekleştirilecektir.

Taraflar, iki kardeş ülke silahlı kuvvetlerinin çağın gereklerine uygun olarak yeniden yapılandırılması ve modernizasyonuna yönelik olarak ortak çaba göstermeye devam edecektir.

Taraflar, Ermeni işgalinden kurtarılan rayonlarda başta mayınlı arazilerin temizlenmesi olmak üzere hayatın normalleştirilmesi faaliyetlerini destekleyeceklerdir.

Taraflar, savunma yeteneklerinin ve askeri güvenliğin güçlendirilmesine yönelik personel mübadelesini, ortak eğitim ve tatbikatların düzenlenmesini, iki ülke silahlı kuvvetlerinin birlikte çalışabilirliğinin artırılmasını, modern teknolojilere dayalı silah ve mühimmatların yönetilmesinde yakın işbirliğini ve bu amaçla yetkili kurum ve kuruluşların koordineli faaliyetinin sağlanmasını teşvik edecektir. Türkiye ve Azerbaycan diğer dost devletlerin orduları ile birlikte askeri tatbikatların düzenlenmesini destekleyeceklerdir.

Taraflar, ulusal ve uluslararası yükümlülüklerini göz önünde bulundurmak suretiyle, deniz, hava ve uzay alanında karşılıklı teknoloji paylaşımında bulunarak, müşterek yeteneklerin geliştirilmesi amacıyla ortak projelerin yürütülmesini teşvik edecek ve karşılıklı savunma sanayii teknolojilerinin geliştirilmesine olumlu katkı sağlayacak; sahip oldukları silah ve mühimmatla teçhiz edecek, bunların üretim teknolojilerini karşılıklı şekilde teşvik edecek ve hâlihazırda ülkelerinde mevcut olmayan üretim alanlarının oluşturulmasını, ortak araştırma ve üretim faaliyetleri gerçekleştirilmesini, iki ülke savunma sanayi kurumlarının

teknoloji, askeri ürünler ve hizmetler alanında yerli ve uluslararası pazarda işbirliği yapmasını destekleyeceklerdir.

Taraflar, iki devlet arasında geliştirilen ve onların çıkarlarına uygun aske-ri-siyasi işbirliğinin üçüncü devletlere karşı olmadığını belirtirler.

Taraflar, siber güvenlik alanında işbirliğinin daha da geliştirilmesinin önemini vurgular ve bu alanda ortak bilimsel araştırma çalışmaları, uzman eğitimi gerçekleştirecek, karşılıklı teknik işbirliğini teşvik edeceklerdir.

Taraflar, ticari-ekonomik ilişkilerde ulusal ekonomilerinin ve ihracatın çeşitlendirilmesi, aynı zamanda geleceğe dönük alanlarda ortak üretimin oluşturulması, yatırım alanındaki işbirliğinin karşılıklı faydalı gelişimi için daha elverişli ortamın geliştirilmesi yönünde çabalarını yoğunlaştıracaklardır. Bu hususta, Türkiye ve Azerbaycan ürünlerin serbest dolaşımının sağlanması mekanizmalarının oluşturulması yönünde gerekenleri yapacaklardır.

Taraflar, bölgenin ve Avrupa'nın enerji güvenliğine katkı veren, doğal gaz kaynak ve güzergâh çeşitlendirmesi sağlayan stratejik Güney Gaz Koridorunun hayata geçirilmesinde Türkiye ve Azerbaycan'ın öncü rolünü vurgularlar. Taraflar, Güney Gaz Koridorunun etkili biçimde kullanılması ve daha da geliştirilmesine yönelik çabaları koordineli şekilde sürdürecektir. Taraflar ayrıca küresel enerji sektöründeki gelişmeleri de dikkate alarak, bölgenin enerji arz güvenliğinin pekiştirilmesini teminen elektrik alanında da bölgesel işbirliğine katkı sağlayacak çabaların artırılarak sürdürülmesi konusundaki niyetlerini ortaya koyarlar.

Taraflar, iki ülke topraklarından geçen Doğu-Batı/Orta uluslararası ulaştırma koridorunun rekabet kabiliyetinin artırılması amacıyla karşılıklı işbirliğini pekiştireceklerdir. Türkiye ve Azerbaycan akıllı ulaşım sistemleri teknolojilerinden istifade ederek, uluslararası ulaştırma koridorlarının Türkiye-Azerbaycan bölgelerinde transit-ulaştırma potansiyelini daha da geliştireceklerdir.

Taraflar, Türkiye ve Azerbaycan'ı birleştiren Azerbaycan Cumhuriyeti Batı rayonları ile Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti arasındaki koridorun (Zengezur Koridoru) açılmasının ve sözkonusu koridorun devamı olarak Nahçıvan-Kars demiryolunun inşaatının iki ülke arasındaki ulaştırma-ile-

tişim ilişkilerinin yoğunlaştırılmasına önemli katkı sağlayacağını belirtirler.

Taraflar, Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ilişkilerin mevcut seviyesinin genel bölgesel ve uluslararası barış ve istikrara katkıda bulunmakta olduğunu, ilişkilerin sadece iki ülkeye değil, aynı zamanda bölgeye barış ve istikrar getirerek, başta bölge ülkeleri olmak üzere uluslararası toplumun huzur, barış ve çıkarlarına da hizmet edeceğini vurgular.

Taraflar, bölgesel ve uluslararası istikrar ve güvenliği olumsuz şekilde etkileyen çeşitli tehdit ve çağrılara, özellikle terör, onun tüm şekil ve tezahürlerine, finansmanına, aynı zamanda kitle imha silahlarının yayılmasına, organize suçlara, kara para aklanmasına, uyuşturucu kaçakçılığına, insan ticaretine, yasadışı göçe karşı mücadele alanında ortak çaba ve işbirliklerini genişletecek ve derinleştirecekler.

Azerbaycan Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti'nin egemenliğine, toprak bütünlüğüne, sınırlarının dokunulmazlığına, istikrar ve güvenliğine yönelik tüm eylemleri, aynı zamanda terörün tüm şekil ve tezahürlerini kınıyor ve Türkiye Cumhuriyeti'nin terörizme karşı yürüttüğü mücadeleyi kati surette destekliyor.

Taraflar, çeşitli ülkelerde yaşayan Türk ve Azerbaycan diasporaları arasındaki işbirliğinin daha sıkı şekilde geliştirilmesi, onların maruz kaldıkları genel sorunlar karşısında birlikte adım atılması ve devamlı dayanışma sergilenmesi amacıyla gayretlerini birleştireceklerdir.

Tarafların ülkelerinin tanıtımı ve ulusal çıkarlarının korunmasına dair tarihi gerçeklerin dünya kamuoyuna duyurulmasında diaspora faaliyetinin koordinasyonunu ve karşılıklı desteği teşvik edeceklerdir.

Taraflar, Ermenistan'ın Türkiye'ye karşı asılsız iddialarının, tarihin çarpıtılması ve tarihi gerçeklerin tahrif edilerek siyasallaştırılması girişimlerinin bölgede barış ve istikrara zarar verdiğini vurgulamakta, bu çerçevede 1915 yılı olaylarına ilişkin olarak kendi arşivlerini açan Türkiye'nin, Ermenistan'daki ve diğer ülkelerdeki arşivlerin açılması ve bu konuda tarihçiler tarafından araştırmaların yapılmasına yönelik çabalarını desteklemektedirler.

Taraflar, 10 Aralık 2020 tarihinde imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti ile

Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Medya Alanında Stratejik İşbirliğine Dair Mutabakat Zaptı"na uygun olarak Türkiye-Azerbaycan Medya Platformunun olanaklarını göz önünde bulundurarak, iki ülkenin ilgili kurumları arasında enformasyon, iletişim ve sosyal diplomasi alanlarındaki işbirliğini daha da güçlendirecek ve bu çerçevede Dışişleri Bakanlıkları arasında sürekli olarak enformasyona ilişkin sık görüşmeler ve değişimler yapılacaktır.

Taraflar, parlamentolararası işbirliğinin daha da güçlendirilmesi ve bu yönde karşılıklı faaliyetin artırılmasını teşvik ederler.

Taraflar, iki halkın ortak değerlerinin önemli tezahürlerine gerekli sosyal desteğin gösterilmesini sağlayacak, tarihi ve kültürel mirasların korunması için ortak faaliyet gerçekleştireceklerdir.

Taraflar, Türk dünyasının birlik ve refahına hizmet edecek ulusal ve uluslararası çabaların artırılmasına dikkat çektiler.

Taraflar, Türk kültür mirasının uluslararası düzeyde tanıtımı ve teşviki alanında ortak işbirliğini güçlendireceklerdir.

Taraflar, Türk dayanışmasının daha da pekiştirilmesi amacıyla Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi, Türk Akademisi, Türk Kültür ve Mirası Vakfı, TÜRKSOY ve Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi çerçevesinde gerçekleştirilen faaliyetlere ivme kazandıracaklardır.

Taraflar, bir Tarafın vatandaşlarının diğer Tarafın topraklarına kimlik kartı ile seyahat etmelerine dair kabul edilen anlaşmadan duydukları memnuniyeti ifade ediyor ve sözkonusu anlaşmanın halklarımız arasındaki yakınlık ve insanlar arasındaki ilişkiler açısından müstesna önemini ifade ederek, bir Tarafın vatandaşlarının diğer Tarafın topraklarında ikamet etme hakkı elde etmelerini mütakabiliyet ilkesine dayalı olarak kolaylaştırmak için gerekli çalışmaların yapılmasını takdir ederler.

Taraflar, gerekli devlet desteğini sağlayarak halkları arasındaki ortak değerlere dayalı yakın ilişkileri insani, sosyal güvenlik, bilimsel, eğitim, sağlık, kültür, gençlik ve spor alanlarında daha da geliştirecek ve derinleştireceklerdir. Bu amaçla, iki ülkenin ilgili kurumları tarafından ortaklaşa olarak sürekli faa-

liyetler gerçekleştirilecektir.

Şuşa kentinde 15 Haziran 2021 tarihinde, Türkçe ve Azerbaycan dilinde olmak üzere iki nüsha halinde imzalanmış olup tüm metinler eşit derecede geçerlidir. [58]

**Türkiye Cumhuriyeti
Cumhurbaşkanı
Recep Tayyip Erdoğan**

**Azerbaycan Cumhuriyeti
Cumhurbaşkanı
İlham Aliyev**

Sevgili Okur!

Azerbaycan'da Sivil Toplumun Gelişmesine Yardım Derneği'nin yeni kitabını sizlere sunarım.

Karabağlı, Şuşalı Azerbaycan'da yaşamak bize nasip olduğu için çok mutluyum. Çok seviyorum, zira bu kitap Şuşa'daki kütüphane raflarında da yerini alacak...

Geçen yıl Kasım ayında Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Başkomutan İlham Aliyev, ülkemizin büyüleyici şehri Şuşa'nın düşman işgalinden kurtarıldığını ve yeniden kendi VATANINA kavuştuğunu ilan etti!

O gün Azerbaycan halkının yüzü yeniden gülmeye başladı, Azerbaycan halkı kendiy-le yeniden gurur duydu, Azerbaycan halkı yeniden kendini güçlü hissetti.

Bugün biz daha da güçlüyüz!

"İlham Aliyev: Sevgili Şuşa, biz geri döndük!" kitabı çok önemli tarihi belgenin, "Azerbaycan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Arasında Müttefiklik İlişkileri Hakkında Şuşa Beyannamesi"nin imzalanmasından sonra yayıma hazırlanıyor.

Kardeş Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Azerbaycan'a resmi seferi yeni bitti. Ve biz daha uzunca bir süre iki kardeş ülkenin, Azerbaycan ve Türkiye'nin devlet başkanlarının açıklamalarını inceleyeceğiz. Şuşa'nın sonuncu hanı Mehdikulu Han'ın kızı Hurşit Banu Natavan'ın Ermeni işgalcilerince vahşice dağıtılmış evinin karşısında imzalanmış Beyannamenin metnini bütün dünya araştırarak, öğrenecek.

Zaten bu belgenin Şuşa'da imzalanması büyük önem taşımaktadır.

Şuşa, Azerbaycan halkının tarihi ve kültürel mirasında özel bir yere sahiptir. 1752 yılında temeli atılan ve 18. yüzyılın ikinci yarısında Azerbaycan'ın en ünlü şehirlerinden biri olan Şuşa 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında Kafkasya'nın müzik merkezi oldu. Zaman zaman Şuşa'ya "Küçük Paris", "Kafkasya'nın Sanat Mabedi", "Azerbaycan Müziğinin Beşiği" ve "Kafkasyaötesi'nin Konservatuarı" dendi. Milli kültürümüzün merkezi, şiirimizin ve müziğimizin beşiği olarak tarihe geçen Şuşa, Azerbaycan müzik kültürünün gelişmesinde ve dünyaya aktarılmasında özel bir yeri bulunan manevi gurur kaynağımızdır. Şuşa, Üzeyir Bey Hacıbeyli, Zülfikar Hacıbeyli, Soltan Hacıbeyli, Cabbar

Karyağdıoğlu, Bülbül, Han Şuşinski, Raşit Behbudov, Süleyman Aleskerov ve yüzlerce kültür ve edebiyat adamının anavatanıdır. Halkımızın müzik sanatının en görkemli ve ünlü temsilcileri bu topraklarda doğdu.

8 Mayıs 1992'de Şuşa'nın işgal edildiği gün, tüm Azerbaycan halkı manevi açıdan ağır bir darbe aldı ve bundan çok büyük bir üzüntü duydu. Şuşa'nın işgali sonucunda 480 masum insan öldürüldü, 600 kişi yaralandı ve 22.000 kişi zorla yerinden edildi. Rehlin olarak alınan 68 yurttaşımızın akıbeti hala belli değil.

Azerbaycan topraklarının işgali sırasında Ermeni silahlı kuvvetleri Azerbaycan halkının ulusal kültür anıtlarını acımasızca yıktı ve küresel uygarlığın ayrılmaz bir parçası olan Azerbaycan'ın kültürel mirasına eşi benzeri görülmemiş bir zarar verdi. Ermenistan'ın işgal ettiği topraklarda Azerbaycan halkının tarihi ve kültürel anıtları tahrip edilerek bilerekten yok edildi. Böylece Şuşa'nın işgali sonucunda 8 müze, 31 kütüphane, 17 kulüp, 8 kültür evi yerle bir edildi. Şuşa tarih müzesinden 5.000 kadar eser, Azerbaycan Halıları ve Tatbiki Sanatlar Devlet Müzesi Şuşa şubesi, Karabağ Devlet Tarih Müzesi'nden yaklaşık 1000 eser, Azerbaycan profesyonel müziğinin kurucusu, besteci Üzeyir Hacıbeyli'nin (300'den fazla eşya), Azerbaycan vokal sanatının temelini atan büyük şarkıcı Bülbül'ün (yaklaşık 400 parça), önemli müzisyen ve ressam MİR Mövsüm Nevvab'ın (100'den fazla eşya) anı müzelerindeki eserler talan edildi.

Ermeni saldırganlar Azerbaycan müziğinin önemli şahsiyetleri Üzeyir Bey Hacıbeyli ve Bülbül'ün yanı sıra şair Hurşit Banu Natavan'ın heykellerini Şuşa'dan Ermenistan'a götürdüler. Bu heykeller, tüm ahlaki değerler hiçe sayılarak, vahşice kurşunlandı ve ağır makinelerle büyük zarar verildi. Azerbaycan hükümetinin kararlı adımları sonucunda bu abideler büyük zorluklar pahasına Bakü'ye getirildi. Şuşa'nın kurtuluşu ile birlikte Ermeniler tarafından vahşice kurşun yağmuruna tutulan Üzeyir Bey Hacıbeyli, Bülbül, Hurşit Banu Natavan'ın heykellerinin "yaralan" da iyileşti.

Karabağ'ın, genel olarak tüm Azerbaycan'ın kudretinin simgesi ve Azerbaycan halkının tarihi kültürel mirasının incisi olan Şuşa, yıllar sonra Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Başkomutan Sayın İlham Aliyev'in sağlam iradesi ve Azerbaycan Ordusunun kahramanlığı sayesinde ANA VATANINA tekrar kavuştu. 28 yıl boyunca Azerbaycan halkına kapıları kapalı olan Şuşa'nın hasreti son buldu. Tarih boyunca burada

yaşayan ve çalışan, bu kültür incisini inşa eden, kahramanlık, cesaret ve şeref tarihini topraklara kanlarıyla kazımış Azerbaycan halkına Şuşa'nın kapıları yeniden açıldı.

Şuşa'nın Azerbaycan için olağanüstü önemine büyük değer biçen ulusal lider Haydar Aliyev'in "Şuşa'sız Karabağ, Karabağ'sız da zaten Azerbaycan olamaz" sözlerini hatırlatmak yeterli olacaktır.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Başkomutan Sayın İlham Aliyev farklı dönemlerde, keza 27 Eylül 2020 yılında Ermenistan'ın saldırılarına karşı başlatılan operasyonlardan sonraki dönemlerde bir takım uluslararası haber ajansları ve televizyon kanallarıyla yapılan röportajlarda Şuşa'nın Azerbaycan halkı için tarihi, kültürel ve manevi önemini her zaman vurguladı.

10 Aralık 2020'de Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Azerbaycan'ın Vatan Savaşındaki Zaferle ilgili Bakü'de Özgürlük Meydanı'nda düzenlenen Zafer Geçidi Töreni'nde yaptığı konuşmasındaki şu sözleri çok önemlidir: "Azerbaycan'ın hem askeri, hem diplomasi alanında elde ettiği bu başarıda en büyük paylardan biri, şüphesiz ki, kıymetli kardeşim Sayın Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'e aittir. Kardeşim İlham Aliyev böylelikle merhum Haydar Aliyev'in kendisine vasiyet olarak bıraktığı arzusunu da yerine getirmiştir. Bu vesileyle güçlü Azerbaycan'ın temellerini atan Ulusal Lider Haydar Aliyev'i de burada rahmetle anıyorum. Azerbaycan kardeşim İlham Aliyev'in dirayetli liderliği altında, inşallah destan yazmaya devam edecektir."

Sevgili Okur!

2020 yılında 44 günlük Vatan Savaşında tarihi bir zafer kazanıldı. Şerefli bir tarih yaşandı. Bu tarihi kelimelere dökmek gerekir. Bu, fevkalade önemlidir.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in kararı ile Şuşa, Azerbaycan kültürünün başkenti ilan edildi. Ardından dünyanın Şuşa'ya olan ilgisi daha da arttı. İSESCO Genel Müdürü Salim bin Mehmed el-Malik, Şuşa'yı İslam dünyasının kültür başkenti olarak görmek istediklerini söyledi. Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi, 2022 yılında Şuşa'yı böyle bir başkent ilan etmeyi ve birçok kültürel etkinlik düzenlemeyi

önerdi.

Şuşa'da işgalden sonra Azərbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in önerisi ve Haydar Aliyev Vakfının katkısıyla ilk defa düzenlen "Haribülbul" müzik festivalinin bütün dünyada ses getirdiğini dersek abartmayız.

Şuşa'nın ünlü tarihi, zengin kültürü, şehrin kurtuluşu için yapılan ölüm kalım savaşının araştırılması günümüzün en önemli konularından biridir.

Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev 12 Nisan 2021'de Bakü'de Askeri Ganimet Parkı'nın açılışında şu konuşmayı yaptı:

"Şuşa operasyonundan sonra Ermenistan diz çöktü. Şuşa operasyonu ayrıca bir destandır, bu daha çok konuşulacak. Ne var ki Şuşa'ya giden herkes şu sarp kayaları görünce alınmaz kalenin nasıl ele geçirildiğini hayal edemiyor. Ancak profesyonellik, cesaret, kahramanlık ve milli ruh sayesinde biz Şuşa'yı kurtardık ve düşman diz çöktü, önümüzde eğildi, beyaz bayrak kaldırdı, yenilgiyi kabul etti, 10 Kasım'da teslimiyet anlaşmasını imzaladı ve biz Kelbecer, Laçın ve Ağdam illerinin işgal altında bulunan bölgelerini de tek kurşun dahi atmadan geri aldık."

Kitap yayına hazırlandığı sırada çok gururverici bir haber aldık...

Azərbaycan Cumhuriyeti topraklarının kurtarılması için yapılan askeri operasyonlarda görev alan, cesaret ve yiğitlik gösteren, görevlerini onurlu ve dürüst bir şekilde yerine getiren Silahlı Kuvvetlerimizin mensupları Cumhurbaşkanı, Muzaffer Başkomutan İlham Aliyev'in kararnamesi gereğince çeşitli nişan ve madalyalarla ödüllendirildiler.

24 Haziran'da Cumhurbaşkanı tarafından imzalanan kararnamelere göre 11.365 kişiye 'Fuzuli'nin kurtuluşu', 11 831 kişiye 'Hocavend'in kurtuluşu', 3.435 kişiye 'Zengilan'ın kurtuluşu', 10.211 kişiye 'Cebrazil'in kurtuluşu', 5.867 kişiye 'Gubadlı'nın kurtuluşu', 5784 kişiye 'Şuşa'nın kurtuluşu', 3522 kişiye 'Ağdam'ın kurtuluşu', 4225 kişiye 'Kelbecer'in kurtuluşu', 2643 kişiye 'Laçın'ın kurtuluşu', 10647 kişiye "Sugovuşa'nın kurtuluşu", 731 kişiye "Vatan İçin", 616 kişiye 'Yiğitlik', 2893 kişiye 'Cesur Savaşçı', 786 kişiye "Üstün Hizmet Madalyası" ve 1743 kişiye 'Askeri Hizmet" madalyaları verildi.

Diğer bir cumhurbaşkanlığı kararnamesine göre 2 kişiye "Karabağ", 28 ordu men-

subuna "Azərbaycan Bayrağı", 13 kişiye 3. derece "Cesaret" ve 7 kişiye "Vatana Hizmet" nişanı verildi. Toplam ödüllendirilen kişi sayısı 76.349'dur.

Azərbaycan'da Sivil Toplumun Gelişmesine Yardım Derneği'nin bu kitabının Şuşalı Azərbaycan'a değerli bir hediye olacağına inanıyorum.

**Elhan Süleymanov,
Azərbaycan'da Sivil Toplumun Gelişmesine
Yardım Derneği Başkanı**

Resmi Kronik Fotoğrafları

1. Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Muzaffər Başkomutan İlham Aliyev ulusa seslenir
2. Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev və Eşi Məhriban Aliyeva, Milli Öndər Həydar Aliyev-in Fəhri Hiyaban'daki məzarı başında
3. Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev və Eşi Məhriban Aliyeva, ünlü göz doktoru, Ord. Dr. Zərifə Aliyeva'yı Fəhri Hiyaban'daki məzarı başında
- 4-5. Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev və Eşi Məhriban Aliyeva Şəhitlik'te
6. Başkomutan İlham Aliyev Şuşa'da əsgərlər önündə danışma yaparkən
7. Azərbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Məhriban Aliyeva və qızları Leyla Aliyeva Şuşa'da Saatlı Camii önündə
8. Erməni vandallığına məruz qalan Bülbül'ün büstü önündə
9. Tarixi ədalətin sağlanması - Üzeyir Hacıbəyli'nin büstü yenidən Şuşa'da
10. Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Məhriban Aliyeva Aşağı Gəvher Ağa Camii'ndə
11. Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Məhriban Aliyeva və qızları Leyla Aliyeva Cıdır Düzü'ndə
12. Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Məhriban Aliyeva, Molla Pənəh Vəqif'in türbəsinin restorasiya çalışması haqqında məlumat verirdikən
13. Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev restorasiya edilən Vəqif türbəsi önündə
14. Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Pənəh Ali Han'ın saray qalıqlarını incələdikən
15. Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Molla Pənəh Vəqif'in büstünün qurulacağı yerdə
16. Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev və Eşi Məhriban Aliyeva Kərnəsaray Tarixi və Məməri Külliyyəsi'ndə

17. Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev və Eşi Məhriban Aliyeva, Taşaltı köyündəki imar çalışmaları haqqında məlumat verirdikən
18. Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Nevruz bayramı vətənləşmə ulusa seslenir
19. Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Məhriban Aliyeva və qızları Leyla Aliyeva Cıdır Düzü'ndə
20. Şuşa'da Haribülbul Oteli'nin imar çalışmalarından sonra edilən açılış tədarində
21. Şuşa'da yeni cəminin temel atma tədarində
22. Şuşa Kreativ Mərkəzi binasını ziyarət edərkən
23. Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Şuşa'nın Cıdır Düzü'ndə edilən 'Haribülbul' musiqi festivalinin açılış tədarində əsgərlərlə bir arada.
24. Şuşa'da, Karabağ semalarında havai fişək göstərişi
25. Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Məhriban Aliyeva, qızları Leyla Aliyeva və Arzu Aliyeva Yukarı Gəvher Ağa Camii'ndə
- 26-27. Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev və Eşi Məhriban Aliyeva, Cıdır Düzü'ndə edilən 'Haribülbul' musiqi festivalində
28. Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Əhmədbəyli-Fuzuli-Şuşa karayolu üzərində edilən tünəlin temel atma tədarində
29. Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev və Türkiyə Cumhuriyyəti Cumhurbaşkanı Rəcəp Tayyip Erdoğan Şuşa'ya gədikən
- 30-31. Azərbaycan Cumhuriyyəti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Türkiyə Cumhuriyyəti Cumhurbaşkanı Rəcəp Tayyip Erdoğan və Eşi Əminə Erdoğan Şuşa'nın ətrafını uzaqdan seyr edərkən
- 32-33. Saygıdeğər konuğun Şuşa'da rəsmi qarşılaşma tədarini
34. Azərbaycan Cumhuriyyəti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, 'Baykar' Genel Müdürlü Lütfi Haluk Bayraktar'ı 'Karabağ' Nişanı ilə ödülləndirirdikən
35. "Azərbaycan Cumhuriyyəti ilə Türkiyə Cumhuriyyəti Arasında Mütəfəklilik İlişkiləri Haqqında Şuşa Bəyannaməsi"nin imza tədarini
36. Azərbaycan və Türkiyə Cumhurbaşkanı İlham Aliyev və Eşi Məhriban Aliyeva, 37. Azərbaycan Cumhuriyyəti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Məhriban Aliyeva,

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Eşi Emine Erdoğan Hankızı Çeşimesi'nde

38. Şuşa gezisi

39-40. "Müzik mirası ve Karabağ atları Cıdır Düzü'nde" başlıklı müzikal kompozisyonun sunumunda

41. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Eşi Emine Erdoğan, Karabağ'ın simgesi olarak bilinen "Haribülbül" kompozisyonu ile

42. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Azerbaycan Milli Meclisi'ne konuşma yaparken

08.11.2020

* 3 *

08.11.2020

08.11.2020

* 4 *

* 5 *

08.11.2020

14.01.2021

* 6 *

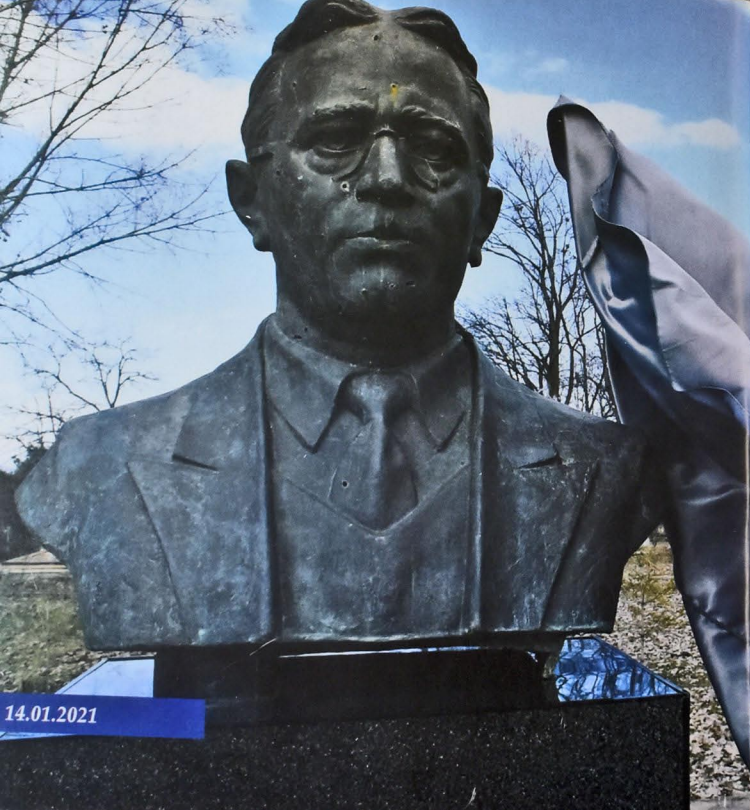
* 7 *

14.01.2021

14.01.2021

* 8 *

14.01.2021

* 10 *

14.01.2021

15.01.2021

* 11 *

* 14 *

16.03.2021

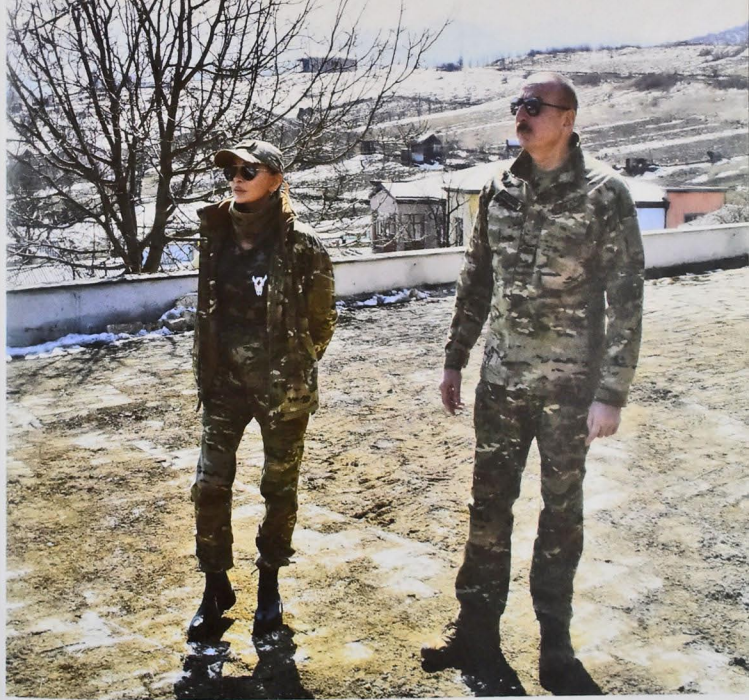
16.03.2021

* 15 *

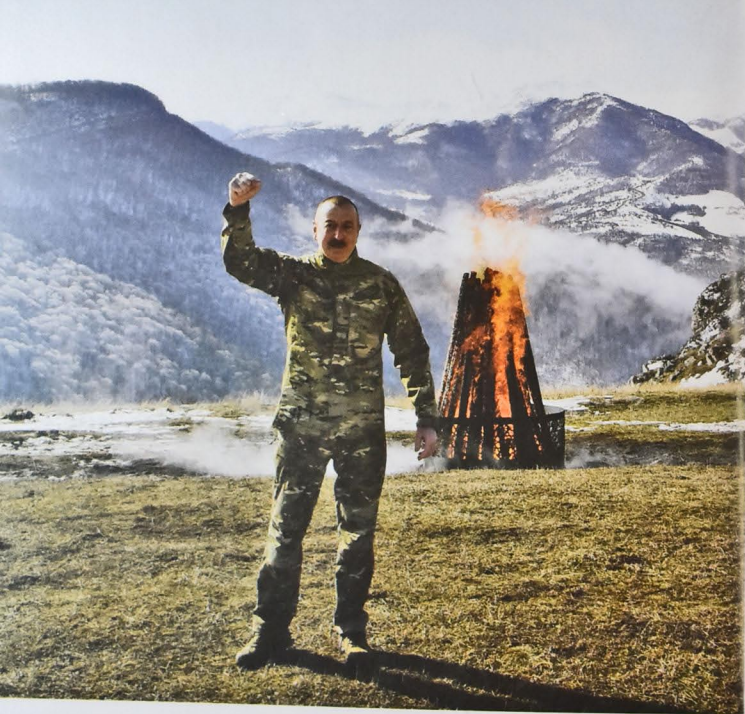
* 16 *

16.03.2021

16.03.2021

* 17 *

* 18 *

20.03.2021

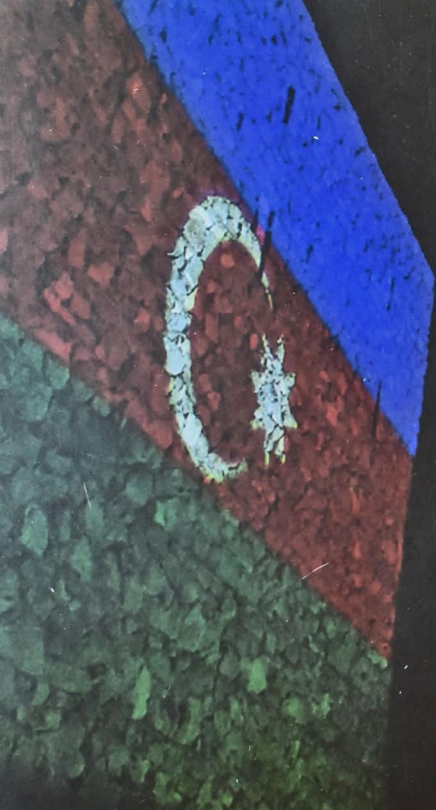

20.03.2021

* 19 *

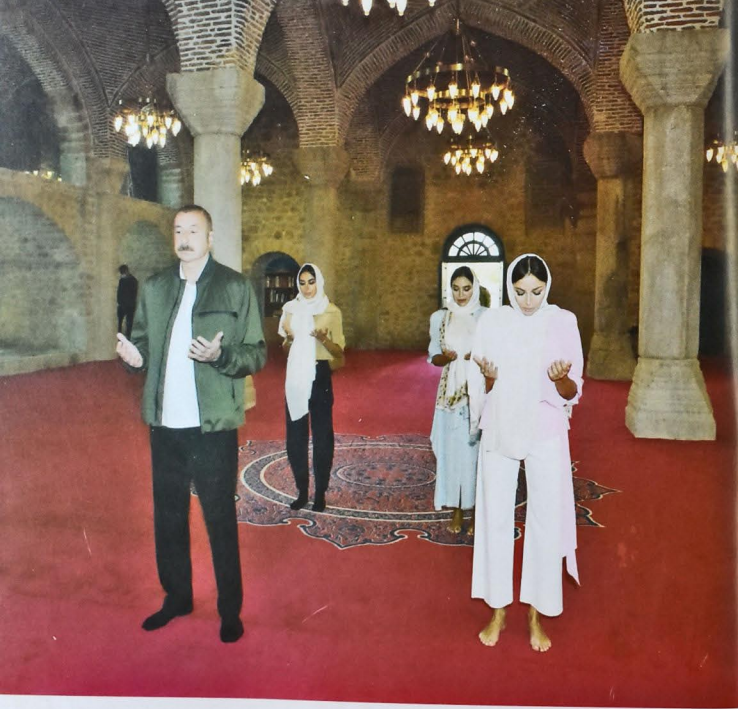

ŞuŞa

12.05.2021

* 25 *

13.05.2021

13.05.2021

* 26 *

15.06.2021

15.06.2021

15.06.2021

RESMİ KRONİK

**Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Eşi
Mihriban Aliyeva Fahri Hıyaban ve Şehitliği Ziyaret Etiler
Devlet Başkanımız, Muzaffer Başkomutan Şehitlik'ten
Azerbaycan Halkına Seslendi**
08.11.2020

8 Kasım 2020 tarihinde Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Muzaffer Başkomutan İlham Aliyev ve Eşi Mihriban Aliyeva Anıt Mezarı ve Şehitliği ziyaret ettiler.

AZERTAC'ın haberine göre devlet başkanımız Şehitlik'ten Azerbaycan halkına seslendi.

Önce Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Eşi Mihriban Aliyeva Fahri Hıyaban'da Ulu Önder Haydar Aliyev'i saygıyla andılar.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Ulu Önder Haydar Aliyev'in anıtına çiçek bıraktı.

Azerbaycan Devlet Marşı seslendirildi.

Devlet başkanımız ve eşi ünlü göz doktoru, Ord.Dr Zarife Aliyeva'yı da andılar. Ünlü devlet adamı Aziz Aliyev'in ve Dr.Tamerlan Aliyev'in mezarları üzerine çiçek bırakıldı.

Sonra Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Eşi Mihriban Aliyeva Şehitliğe geldiler. Devlet başkanımız ve Eşi Azerbaycan'ın bağımsızlığı ve toprak birliği uğruna canlarından geçen kahraman Vatan evlatlarını andılar, mezarlarına çiçek bıraktılar.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev "Ebedi Meşale" anıtına da çiçek bıraktı.

Azerbaycan Devlet Marşı seslendirildi.

Devlet başkanımız Şehitlik'ten Azerbaycan halkına seslendi.

**Azerbaycan Cumhurbaşkanı, Muzaffer Ali Başkomutan
İlham Aliyev'in Halka Seslenişi**

- Sevgili vatandaşlar, sevgili kardeşler!

Büyük onur ve gurur hissiyle beyan ediyorum ki Şuşa şehri işgalden kurtarıldı! Şuşa bizimdir! Karabağ bizimdir! Bu nedenle bütün Azerbaycan halkını içtenlikle kutluyorum. Tüm Şuşalıları içtenlikle kutluyorum.

Yirmi sekiz buçuk yıl işgalde olan Şuşa kurtarıldı! Şuşa şimdi özgürdür! Biz Şuşa'ya döndük! Biz bu tarihi Zaferi savaş meydanında kazandık. 8 Kasım 2020 yılı Azerbaycan tarihinde sonsuza kadar kalacaktır. Bu tarih ebedi yaşayacak. Bu, bizim şanlı Zaferimiz gündür! Bu zaferi biz savaş meydanında kazandık, görüşmeler masasında değil. Ben defalarca söyledim, bütün beyanatlara rağmen, bu sorunun - Ermenistan-Azerbaycan Dağlık Karabağ sorununun askeri çözümü yolları da vardır ve bugün biz bunu savaş meydanında kanıtlamaktayız. 30 yıla yakın anlamsız görüşmeler sonrası biz hiçbir sonuca varamadık. Öz tarihi topraklarımız 30 yıla yakın işgalde kaldı. Görüşmeler sürecinde Ermenistan tarafı, sadece zaman kazanmak istiyordu, sadece, statüyü sağlama almak, sonsuza kadar uzatmak istiyordu. Bu yıllar içinde defalarca Azerbaycan'a çeşitli güç merkezlerinden gönderilen mesajlar bizi durumu kabullenmeye zorladı hep. Fakat biz katiyet, cesaret, siyasi irade göstererek Azerbaycan halkının çıkarlarına uymayan hiçbir anlaşma yapmadık. Ben defalarca bütün uluslararası kürsülerden beyan ettim ki toprak bütünlüğümüzün yeniden sağlanması bizim önemli görevimizdir ve biz bu görevi yaptık. Görüşmeler hiçbir sonuca varılamadı. Sadece olarak, bizi oyalyor, sorunu dondurmak isteği gözlemleniyordu. Biz bu Zaferi savaş meydanında kazandık, şehitler vererek bu Zaferi kazandık. Allah bütün şehitlerimize rahmet eylesin! Hem 1.Karabağ hem 2.Karabağ – Vatan Savaşı adlandırdığımız savaşta şehit olmuş tüm şehitlerimize Allah'tan rahmet, yakınlarına sabır diliyorum. Yaralı soydaşlarımıza Allah'tan şifa diliyorum. Biz halkımızın, askerlerimizin, subaylarımızın canı, kanı pahasına topraklarımızı işgalcilerden kurtardık. İşgalcileri topraklarımızdan kovuyoruz ve kovacağız!

Şuşa 28 buçuk yıl işgalde kaldı. Şuşa'nın Azerbaycan tarihinde özel konumu vardır. Bu, bizim kadim, tarihi şehrimizdir. Yüzyıllar boyunca Azerbaycanlılar Şuşa'da yaşadı, kurdu. Şuşa bir tek Azerbaycan'ın değil, tüm Kafkasya'nın incisidir. Fakat hain düşman Şuşa'yı işgalde tutmakla bizim kültürel mirasımıza büyük hasar vurdu, bizim tarihi abidelerimizi yıktı, bizim camilerimizi yıktı, hakaret etti. Biz şimdi Şuşa'ya döndük. Bütün tarihi abidelerimizi onaracağız, bütün camilerimiz tamir edeceğiz, 28 yıl sonra Şuşa'da yine de ezan sesi duyulacaktır. Birkaç yıl bundan önce – 2016 yılı Nisan Savaşı sonrası işgalden kurtarılmış Çocuk Mercanlı kasabasında benim talimatımla inşa edilmiş cami açılışında bu caminin Şuşa Camisinin benzeri olduğunu, ölçülerine, mimarlık üslubuna göre aynı olduğunu beyan ettim. Dedim ki, gün gelecek biz Şuşa şehrinde Ermeni vandallarınca yıkılmış camilerimizi onaracağız ve o gün bugündür. Bugün Azerbaycan bayrağı Şuşa'da dalgalanmakta. Bugün bütün Azerbaycan halkı gurur hissiyle bu müjdeyi almakta.

Biz güç topluyoruz, düzenli şekilde, yorulmadan, bütün baskılara rağmen, toparlanıyoruz ve güçlendik. Ekonomik güç. Eğer ekonomik gücümüz olmasaydı, bu Zaferi elde etmek imkânsızdı. İlk sırada, ekonomik bağımsızlık sağlanmalıydı ve sağlandı. Bugün Azerbaycan ekonomik açıdan bağımlı değil, hiçbir ülkeye bağlı değil, hiçbir uluslararası finans kurumuna bağlı değil. Bağımsızlık ve bu bize ülkemizi geliştirmek hem de Ordumuzu güçlendirme olanağı verdi. Biz Ordumuz için gerekli bütün askeri araçları, silahları yurtdışından alıyoruz. Eğer bizim ekonomik durumumuz olmasaydı, biz bunları nasıl yapabiliriz? Biz ülke içinde başarılı politika yaparak ülkemizde dünya için çok ender gelişim modeli kurduğumuz kanısındayım. Yurtiçindeki dayanışma, ulusal birlik, tek amaç uğruna birleşmemiz gücümüze güç kattı, bazı hain yabancı çevrelerin çirkin planlarını Azerbaycan'da gerçekleştirmelerine fırsat vermedi. Oysa bu türden planlar, çabalar vardı. Biz siyasi irade göstererek, birlik sergileyerek bu çabaları defettik, halk olarak, millet olarak onurumuzu koruduk, bağımsızlığımızı savunduk ve kanıtladık ki kimse bize karışmasın ve karışamaz da. Eğer bu birlik olmasaydı, milli dayanışma olmasaydı, biz hiçbir zaman topraklarımızı işgalciden kurtara-

mazdık. Bu yıllar içinde bize karşı yapılan kirlî oyunlar, karalama, iftira kampanyasının da amacı oydu ki bizi ana fikrimizden alıkoysunlar, biz uzaklaşalım, iç sorunlar içinde boğuşarak ve işgal edilmiş topraklar işgalcilerin elinde sonsuza kadar kalsın. Güçlü politik irade, halk – iktidar birliği bu planları da bozdu.

Zaferimizin üçüncü önemli etkeni uluslararası alanda başarımızdır. Biz bütün dünyaya kanıtladık ki Karabağ tarihi Azerbaycan toprağıdır. Kanıtladık ki yüzyıllarca Azerbaycan halkı bu topraklarda yaşadı. Kanıtladık ki Ermeni nüfusunun bu topraklara 200 yıl önce tehciri yapılmıştır, bu ne amaçla yapılmıştır, hepsini dünya kamuoyuna kanıtlarla, belgelerle ulaştırdık. Biz kanıtladık ki Dağlık Karabağ tarihi, öz Azerbaycan toprağıdır ve bu konu uluslararası hukuk ilkelerine dayanarak çözümlenmelidir. Dünyanın ileri gelen kurumları, bütün uluslararası teşkilatlar Ermenistan – Azerbaycan Dağlık Karabağ sorunuyla ilgili adil kararlar kabul etti. BM Güvenlik Konseyi'nin dört kararı, BM Genel Kurulu, Bağlantısızlar Hareketi, İslam İşbirliği Teşkilatı, Avrupa Parlamentosu ve diğer uluslararası teşkilatların kararları Dağlık Karabağ'ı Azerbaycan'ın ayrılmaz hissesi olarak görüyor. Bu, bizim gücümüze güç kattı. Eğer biz bunu yapmasaydık, bugün bu sorunun çevresinde dönen süreçler bize büyük problem çıkarabilirdi. Biz bu yıllar içinde birçok ülkelerle içten, saygıya dayanan ilişkiler kurabildi, birçok ülkeler Azerbaycan'ı strateji taraf olarak kabul ediyor ve artık bu ifade uluslararası belgelere de yansımıştır. Biz bütün komşu ülkelerle saygıya, güvene ve dostluğa dayanan ilişkiler kurabildik. Eğer biz bunu yapmasaydık, bugün yapmasaydık, bugün sorun çevresinde tam farklı süreçler görülebilirdi.

Şuşa işgal altına düştüğünde bizim en büyük sorunumuz ordumuzun yokluğu, yönetimin görevini yapamamasıydı. Uluslararası bağlamda Azerbaycan'ın bütün ülkelerle ilişkilerinin gerginleştiği denilebilirdi. Biz izole durumundaydık. Fakat bugün biz Ermenistan'ı izole duruma sokmuşuz. Bizim çokuluslu projelerimiz bölgede tam yeni bir manzara oluşturdu. Biz bölgenin enerji, ulaşım haritasını yeniden düzenledik. Bizim önerimizle gerçekleşen projeler bir tek kendi halkımızın çıkarlarını değil, bölge ülkeleri de olmakla birçok ülkenin çıkarlarını sağlıyor. Komşu ülkelerle bizim hem iki taraflı hem üç taraflı işbirliği formatları

mız vardır. Bütün bunlar Azerbaycan'ın uluslararası saygınlığını ölçüde güçlendirdi. Eğer bu başarılar olmasaydı, sorun dondurulmuş olarak kalabilirdi.

Sonunda ve ilk sırada, ordu kuruculuğu. Bu on yedi yıl içinde çalışmalarımın önemli kısmı ordu kuruculuğuna adanmıştır ki biz ordumuzu nasıl güçlendirelim, ordumuzu en modern silahlarla donatalım. O da kolay değildi doğal olarak. O silahları almak için bir tek finans yeterli değil. Aynı zamanda, diplomatik, politik çabalar gösterilmelidir ve biz bunu da başardık. Bugün Azerbaycan kendi askeri donatımını bir çok ülkeden temin ediyor. Aynı zamanda, benim önerimle Azerbaycan'da savunma sanayisi kuruldu. Biz ordumuzun ihtiyacını büyük ölçüde iç üretim hesabına karşılamaktayız. Azerbaycan'da 1000'den fazla çeşitte askeri üretim yapıyor, en modern ürünler de buraya girmektedir. Budur işte bizim çalışmalarımız. Ordu kuruculuğu, askerlerin günlük ihtiyaçlarının karşılanması, emekliliğe ayrılmış subayların sorunlarının devlet tarafından çözülmesi, onlara evlerin verilmesi, subaylarımızın çalışma ortamlarının iyileştirilmesi. Biz bütün askeri kamplarımızı, askeri üslerimizi yeniden kurduk ve onlar en yüksek standartlara uygundur. Tabii ki ilk sırada savaşma gücü arttı. Azatlık Meydanında defalarca düzenlenen askeri geçitler bütün dünyaya bizim gücümüzü gösterdi.

Savaşma gücünün artırılması ordu kuruculuğu alanında önemli etkindir. Biz çağdaş silah kullanıyoruz, araçlar kullanıyoruz, düşmanın askeri araçlarını mahvediyoruz. Topraklarımızı yalnız Azerbaycan askeri kurtarıyor, Azerbaycan subayı kurtarıyor, göğsünü ileri vererek, hiçbir şeyden korkmayarak, elinde bayrak, elinde silah düşmanı kovan da askerdir, düşmanı mahveden de askerdir. Yaşasın bizim askerlerimiz!

İşte böyle bir ordu kurduk biz! İşgalcilere hep söylüyorduk, doğru yola gelin, işgale son verin, ne kadar geçdeğil. Bu yüzden bizim bütün dönemlerdeki politikamız değişmeden kaldı. Eğer konu barış yoluyla çözülmezse, askeri yolla konuyu çözeceğiz, demiştik. Bunu defalarca söyledim. Bu yüzden bazı ülkeler tarafından eleştirilsem bile, topraklarımızın askeri yolla işgal edildiğini söyleyemedim mi? Ermenistan bizim topraklarımızı barış yoluyla mı aldı? Her bir ülkenin

kendini savunmak hakkı var. Bu hakkı bize BMT tüzüğü veriyor.

Ben söylemişim, eğer görüşmelerin artık tam faydasız olduğunu görürsem, bizim başka yolumuz kalmayacak. Bunu herkes bilsin – düşman, onun yandaşları ve konuya ilgilenen araçlar. Ben hep sözümü tuttum. Azerbaycan halkına ne dediysem, yaptım. Bu konuda da sözümü tuttum ve şimdi biz Zaferi kutluyoruz.

27 Eylül'den bugüne kadar 200'den fazla şehir, köy, kasaba işgalden kurtarıldı. O sıradan Fuzuli şehri de, tamamen dağıtılmış, tek bir sağlam bina bırakmamış hain düşman. Cebrail tamamen dağıtılmış. Gubatlı, Zengilan tamamen dağıtılmış. Köyler, şehirler. Hadrut kasabası, Sukavuşan kasabası ve bugün Şuşa şehri.

Bizim zafer yürüyüşümüz devam etmektedir. Şimdi de işgal altında topraklar var, şimdi de savaş sürmektedir. Eğer Ermenistan yönetimi benim taleplerime yanıt vermezse, sonuna kadar gideceğiz. Hiçkimse bizi durduramaz. Dünyada öyle bir kuvve yok ki bizi durdurabilsin. Ermenistan artık kendi acı yenilgisini itiraf etti, kendisini küçük düşürerek, halkına hakaret ederek. Ermenistan yönetimi şimdi dünya ülkelerinden yardım istiyor, askeri yardım istiyor, silah, askeri araç istiyor. Tamam, peki nerde senin yenilmez ordu? Mahvettik biz onu. Onların bütün sözleri, onların bütün beyanatları mit idi, yalan idi. Yenilmez ordu Azerbaycan Ordusudur! Bunu savaş meydanında sergiliyor, düşmanı topraklarımızdan tek başına kovuyor. Otuz yıl süresinde milyarlarla dolar harcandı oraya, istihkâmlar kuruldu, mühendislik kurguları inşa edildi. Ama hepsini vurup yıktık – manevi ruh, güç hesabına, birlik hesabına!

Bir daha demek istiyorum ki bizim zafer yürüyüşümüz devam etmektedir. İşgal edilmiş bütün topraklardan düşman askeri birlikleri çıkarılmalıdır. Bu, bizim talebimizdir. Uluslararası ilkeler, uluslararası teşkilatların karar, kararname-leri bunu öngörüyor.

Sevgili kardeşlerim, bugün bu müjdeyi ben burada – Şehitlik'te sevgili halkıma veriyorum. Bu, bir rastlantı değil. Bu, doğaldır. Bugün şehitlerimizin ruhu karşısında bir daha eğiliyorum. Bugün beyan ediyorum ki, şehitlerimizin kanı yerde kalmadı. Ermeni vahşiliği kurbanlarının, Hocalı kurbanlarının kanı yerde

kalmadı. İntikamımızı savaş meydanında aldık. Hain düşmanın sivilimizi namertlikle öldürüp, 400'den fazla sivilimizi yaralamasına rağmen biz sivil vatandaşlara karşı hiçbir zaman savaşmadık, bu defa da yapmadık. Fakat ben dedim hayır, biz Azerbaycanlıyız! Biz kisasımızı savaş meydanında alacağız ve almaktayız! Onların ordusunu mahvettik, askeri araçlarını mahvettik, mahvediyoruz ve edeceğiz. Düşmanı kovuyoruz ve kovacağız!

Ben bugün, aynı zamanda, Ulu Önder Haydar Aliyev'in mezarını ziyaret ettim, onun ruhu önünde baş eğdim. İçimden baba vasiyetini yerine getirdiğim için ne kadar mutlu insanım, dedim. Şuşa'yı kurtardık! Bu, büyük Zaferdir! Şehitlerimizin, Ulu Önderin ruhu bugün şaddır! Gözün aydın olsun Azerbaycan! Gözünüz aydın olsun dünya Azerbaycanlıları!

Men bu günlerde dünya Azerbaycanlılarından ve Azerbaycan'da yaşayan insanlardan binlerce mektup alıyorum. Her gün binlerce mektup. Sadece olarak, bütün bu mektupları okuyamadığım için üzülüyorum. Sadece olarak, zaman yetmiyor. Ne kadar güzel sözler ne kadar büyük destek gösterilmekte. Bugün biz bir daha bütün dünyaya kanıtladık ki biz büyük halkız, biz mağrur halkız! Biz yenilmez halkız! Biz savaş meydanında düşmana yerini gösteriyoruz!

Bugünlerde defalarca Azerbaycan halkına seslenerek düşmana yumruk gösterdim. Dedim ki bu yumruk sıradan bir yumruk değil. Bu, demir yumruktur. Bu demir yumrukla düşmanın başını eziyoruz ve ezeceğiz! Aynı zamanda, bu yumruk birliğimizin simgesidir. İşte bugün Azerbaycan halkı bu yumruk misali birleşti! Her zaman da böyle olacak! Bu birlik sonsuza kadar olacak! Bu birlik bize gelecekte de bütün görevleri yapma imkânı verecek. Ben tüm bu yıllar içinde – 17 yılda Azerbaycan halkının desteğini hissettim, gördüm, güvenini, bana olan yaklaşımını gördüm. Bu, bana güç veriyor. Bu, benim politikam için eşsiz bir destektir. Hep Azerbaycan halkını emin ediyordum ki ben Vatana, sevgili halkıma liyakatle, sadakatle hizmet edeceğim. Bu sözümü tuttuğum için çok mutluyum. Her zaman olduğu gibi, sözüme sadık kaldım.

Bu tarihi bir günde Azerbaycan halkına bu müjdeyi vermek hayatımın belki de en mutlu günlerindedir.

Sevgili Şuşa, sen özgürsün!
Sevgili Şuşa, biz geri döndük!
Sevgili Şuşa, biz seni kalkındıracağız!
Şuşa bizimdir! Karabağ bizimdir! Karabağ Azerbaycan'dır!

**Mihriban Aliyeva: Biz Şuşa'mızı Geri Aldık!
Bu Önemli Tarihi Olay Vesilesiyle Hepinizi Kutluyorum!**

08.11.2020

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı Mihriban Aliyeva Şuşa şehri işgalden kurtarıldığı için halkımızı kutladı.

AZERTAC'ın bilgisine göre, Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı Mihriban Aliyeva resmi "Instagram" sayfasında tarihi zaferle ilgili paylaşım yaptı. Paylaşımında yazıyor:

"Şu anlarda bütün halkımız akıl almaz gurur ve mutluluk duyguları içindedir! Şuşa işgalden kurtarıldı! Bu nedenle bütün vatandaşlarımızı içtenlikle kutluyorum!

Yıllarca süre gelmiş hüznün, hasret, korkunç olaylar sonrası tarihi adalet ihya edilmektedir! Vatanımızı savunan ve öz Azerbaycan topraklarını işgalden kurtaran kahraman kuşağın son yiğitlikleri Azerbaycan tarihine kazanacak ve her birimizin aklında hep kalacaktır!

Azerbaycan topraklarının her karışının kurtarılması bizim korkmaz askerlerimizin kahramanlığı ve yiğitliği, direnişi ve zafer hırsı sayesinde mümkün oldu! Vatan adına canlarını feda eden şehitlerimize Allah rahmet eylesin!

Sevgili kardeşler!

Biz Şuşa'mızı geri aldık! Bu özel gün nedeniyle hepimizi bir daha kutluyorum.

Bizim bütün uğurlarımızın ve başarılarımızın, bütün zaferlerimizin güvencesi olan Halk – Cumhurbaşkanı birliği günbegün pekişsin! Bugün işte bu birlik Azerbaycan'ın kendi gücünü sergilemesine olanak veriyor! Ulusal dayanışma, halkın güveni, inamı ve desteği sayesinde Cumhurbaşkanımız bütün zor sorunların üstesinden başarıyla gelmesini biliyor! Yüce Tanrı ordumuzu, halkımızı, Vatanımızı ve Cumhurbaşkanımızı korusun! Şuşa bizimdir! Karabağ Azerbaycan'dır!".

Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı Mihriban Aliyeva: Kurtarılmış Kadim Şuşa'mızda Bulunmaktan Çok Mutluyum!

15.01.2021

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı Mihriban Aliyeva resmi "Instagram" sayfasında işgalden kurtarılmış Şuşa şehrine geziyle ilgili paylaşım yaptı. AZERTAC paylaşımı yayımladı:

"Sevgili kardeşler!

Bizim sevgili, işgalden kurtarılmış kadim Şuşa şehrimizde bulunmaktan çok mutluyum! Büyük mutlulukla bu güzel diyara yaptığımız gezinin görüntülerini sizinle paylaşıyorum.

Büyük saygı ve sevgilerle,
Sizin MİHRİBAN".

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Fuzuli İlinde Fuzuli-Şuşa Yolunun ve Havaalanının Temelini Attı, Şuşa Şehrini Ziyaret Etti

15.01.2021

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev 14 Ocak günü Ahmetbeyli – Fuzuli – Şuşa otoyolu 27. kilometresinde Fuzuli-Şuşa yolunun, bu bağlamda Fuzuli ili havaalanının temel atma törenine katıldı.

AZERTAC'ın bilgisine göre, sonra Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva Azerbaycan'ın işgalden kurtarılan kültür başkenti Şuşa şehrini ziyaret ettiler.

Şuşa'ya giderken arabayı kendisi kullanan **Cumhurbaşkanı İlham Aliyev** şöyle dedi:

- Sabah erkenden yola çıktık. Yolumuz Şuşa şehridir.

Kurtarılmış topraklara giriyoruz. Kahraman Azerbaycan Ordusu bu yön- den saldırıp düşmanı kovarak topraklarımızdan çıkardı.

Burası Fuzuli ilinin Ermenilerce dağıtılmış Karahanbeyli köyüdür.

Fuzuli – Şuşa yolunun yeni hazırlanmış projesi köprü ve tünellerin inşası nı kapsıyor. Zor rölyefe sahip arazilerde dolama yolların yerine köprü ve tünellerin yapımı planlanıyor. Yeni yol Fuzuli havaalanına bağlanacak ve bu yoldan İsa Çeşmesi'ne yeni yol yapılacaktır.

Devlet başkanımız ve eşi yolun temelini attılar.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Fuzuli-Şuşa yolunun temelini attık. Şimdiye Fuzuli Havaalanının temelini atacağız ve bu sene Havaalanı uçuş pisti mutlaka kullanıma girmelidir.

Sonra Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Eşi Mihriban Aliyeva Fuzuli ilinde Uluslararası Havaalanı temelini attılar.

Uçuş pistinin uzunluğu 2800 metre olacak, havaalanı uluslararası standartlara uygun altyapıyla donatılacaktır. Burada uçakların kabulü ve yola salınması, yolcuların rahatlığı için her türlü olanak sağlanacaktır.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev dedi:

- Bugün 14 Ocak'ta Fuzuli Uluslararası Havaalanı'nın temeli atıldı. Ben Havaalanı inşaatıyla ilgili Azerbaycan halkına bilgi vermiştim. Bu kurtarılmış bölgelerimizin kalkınması için çok önemli bir proje. Fuzuli Uluslararası Havaalanının bu sene kullanıma verilmesi gerekir. En azından uçuş pisti bu sene kullanılmalıdır. Havaalanı terminaliye bu yıl, belki seneye hizmete açılacak. Bu havaalanının önemli görevi yabancı misafirlerin Şuşa'ya gelişini sağlamaktır. Çünkü burası Şuşa'ya çok yakın. Bugün Fuzuli-Şuşa dört şeritli ve bazı yerlerde altı şeritli yeni otoyolunun temeli atıldığına dikkat edersek, yabancı misafirler Fuzuli Uluslararası Havaalanına gelerek, gayet rahat ve kısa süre içinde Şuşa şehrine gidebilecekler.

Şuşa şehri tarafımdan Azerbaycan'ın kültür başkenti ilan edildi. Şuşa şehrinin onarımı ve yeniden tarihi simasına kavuşmasına yönelik çalışmalar başlatıldı. Savaştan toplam iki ay geçmesine rağmen, büyük kuruculuk işlerine start verildi. Kurtarılmış topraklarımızda ikinci Uluslararası havaalanı Kelbecer veya Laçın illerinde inşa edilecek. Şimdi yer bakılıyor. Böylece, iki uluslararası havaalanı inşası yakın zamanlarda başlayacaktır.

Büyük dönüş başlıyor, bütün işler başlatıldı. Düşmanı kısa süre içinde topraklarımızdan kovduk - toplam 44 güne - bizim tarihi ata toprağımız olan Karabağ'ı da kısa süre içinde onaracağımıza eminim.

Karabağ Azerbaycan'dır!

xxx

Daha sonra Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva Şuşa şehrine yollandılar.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Fuzuli Uluslararası Havaalanı temelinin atıldı. Bu sene Fuzuli Uluslararası Havaalanı kullanıma verilmelidir. En azından uçuş pisti kullanıma verilmeli ki bu seneden başlayarak artık vatandaşlar, yabancılar ve yurtdışında yaşayan Azerbaycanlılar Şuşa'ya uçakla rahat gelebilsin-

ler. Bunun yanı sıra Fuzuli Uluslararası Havaalanından uluslararası uçuşların düzenlenmesine yönelik çalışmalara başlanılması talimatı verildi. Aynı zamanda Azerbaycan'ın diğer şehirlerinden - Lenkeran'dan, Nahçıvan'dan, Gence'den buraya gelip, Şuşa'ya rahat gidebilirler. Şimdiyse yolumuz Şuşa şehridir ve yol boyunca bilgi verilecektir.

Fuzuli'den Hovend iline gidiyoruz. Oradan Şuşa şehrine gideceğiz. Karşımızda güzel manzara açılıyor, güzel, yüce dağlar, dağların başında kar, güzel Azerbaycan memleketindeyiz. Burası da Şekercik köyüdür. Şekercik köyü Fuzuli şehrine bitişik olan köydür. Fuzuli şehri işgalden kurtarılmış Şekercik uğruna da şiddetli çarpışmalar yapıldı. Bakın, düşman işgal döneminde bütün bu arazileri yerle bir etti. Biz artık Fuzuli şehrini ziyaret ettik. O feci manzarayı Azerbaycan halkı gördü, bütün dünya gördü ve görmelidir. Bu yüzden talimat verildi ki yabancı misafirleri Azerbaycan'a davet edip ve bu bölgelere getirip, onlara Ermeni vahşiliği, yaptıkları gösterilsin. Artık bütün dünya görüyor ki biz nasıl bir düşmanla savaşmışız ve nasıl bir düşmanı mahvetmişiz. Bu dağlar bizimdir.

Burası Hovend ilinin Büyük Tağlar köyüne bağlıdır. Bakın, bizim ülkemiz ne kadar da güzeldir. Bütün bu toprakları işgalcilerden kahraman Azerbaycan Ordusu kurtardı.

Devlet başkanımız, eşi ve kızları Leyla burada hatıra resmi çektiler.

xxx

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Yolumuza devam ediyoruz. Bakın, güneş de çıktı. Güneş de bizi selamlıyor, yolumuzu ışıktandırıyor. Biz Şuşa'ya gidiyoruz, özgür Şuşa'ya. Bu yolun inşaatı yapılıyor. Eminim ki, ülkemizin en güzel yollarından biri olacak. Tabii ki, çok kaliteli yapılacak. Hem de manzaralı yoldur, tarihî yoldur, zafere götürür yoldur.

Bu yol eskiden hiç yoktu. Kahraman askerlerimiz bu yerlerden geçti. Bizse sadece iki ay içinde bu yolu açtık. Sonra, tabii ki, yol genişletme ve asfaltlama

çalışmaları yapılacak. Azerbaycan vatandaşları Şuşa'ya rahat gedecekler.

Sonra Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva Şuşa şehrine geldiler.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı, Yüce Başkomutan İlham Aliyev Şuşa şehrinde üç renkli bayrağımızı göndere çekti.

Devlet Başkanımız askerlerle görüştü ve konuşma yaptı.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in Konuşması

- Sevgili askerler, 8 Kasım günü halkımızın tarihinde sonsuza kadar kalacak. 8 Kasım'da kadim Şuşa şehrimizi düşmandan kurtararak Azerbaycan parlak zafer kazandı. Şuşa'nın işgalden kurtarılması büyük kahramanlık, profesyonellik, milli ruh istiyordu. Azerbaycan askerleri bütün bu yüce özellikleri sergilediler.

Ben Şuşa'ya Zafer Yolu ile geldim. O yol şimdi açıldı, eskiden yol yoktu. Dağlardan, ormanlardan, derelerden geçerek, onlarca kilometre yol kateden Kahraman Azerbaycan askerleri yol boyunca köyleri, kasabaları düşmandan kurtardı, Şuşa şehrine yaklaştı, Taşaltı köyünü kurtarıp ve ondan sonra Şuşa'yı işgalcilerden kurtardı.

Eminim ki Şuşa Operasyonu dünyanın ileri gelen askeri okul müfredatlarına alınacaktır. Edindiğim bilgiye göre birçok gelişmiş ülke uzmanları 44 günlük Vatan Savaşının her gününü incelemekteler. Çünkü 44 günlük savaşın her bir günü zafer, galibiyet günüdür. Şuşa'nın işgalden kurtarılması düşmana vurulan en büyük darbeydi. Çünkü düşman Şuşa'yı kurtaracağımızın imkânsız olduğunu düşünüyordu ve belki haksız da değildi. Çünkü Penah Ali Han bu şehri öyle bir yerde kurmuş ki her taraftan sarp kayalar ve doğal konumu Şuşa'yı koruyor. 1992 yılının mayısında o dönem Azerbaycan yönetiminin ve yönetim uğruna mücadele veren AHC – Müsavat ikilisinin ihaneti sonucu Şuşa işgal edildi. O zaman Ermeniler bu operasyonlarına bir ad taktıydılar - Dağlarda Düşün. Oysa hiçbir operasyon yapmadıydılar. Şuşa şehri zaten boşaltılmıştı. Dönem savunma bakanı, Şuşa düşerse kafama sıkırım, demiş ve korkakça Şuşa'dan kaçmıştı. Son-

rasındaysa Ermeniler bu uyduruk operasyon hakkında efsaneler uydurmuşlar – Dağlarda Düşün. Şimdi biz onlara öylesine bir düşün yaptık ki bu dersi sonsuza kadar unutamayacaklar bile. Kahraman Azerbaycan evlatları mükemmel askeri operasyon yaparak, cesaret, yiğitlik, kahramanlık, güç, milli ruh sergileyerek Şuşa'yı işgalcilerden kurtardı ve uzun bir aradan sonra 8 Kasım günü Şuşa'ya Azerbaycan bayrağını diktiler.

Bakü'de muhteşem Devlet Bayrağı Meydanı açılış töreninde ben, bir gün gelecek ve Azerbaycan bayrağı işgal edilmiş topraklara, aynı şekilde Şuşa'ya dikilecektir, demiştim. İşte bugün, o gün. Hatırlıyorum, Ermeni bölücü rejiminin bazı temsilcileri o zaman ancak bir halde Azerbaycan bayrağı Şuşa'da yükselebilir, o da eğer Azerbaycan "Dağlık Karabağ Cumhuriyetini" tanırsa ve Azerbaycan Dağlık Karabağ'da büyükelçiliğini açarsa demişlerdi. Bakın, ne kadar iğrenç, ne kadar kibirli ifadeler kullanılmış. Şimdi fare gibi oturmuş, dillerini yutmuşlar. Tek bir kelime de edemiyorlar. Biz buraya kahraman gibi geldik, bayrağı da diktik, kurtarılmış bütün topraklarda Azerbaycan bayrağı dalgalanıyor. Savaşarak geldik. Kimse bu toprakları bize tepside sunmadı. Hiçbir konuşmayla bir sonuca varlamıyorduk. Biz gördük ki ancak öz gücümüzle kendi topraklarımızı kurtarmalıyız ve bunu yaptık. Bütün dünyaya gücümüzü kanıtladık, düşmanın başını ezdik. Düşmanı önümüzde diz çökmeye, barış imzalamaya zorladık. Böyle de oldu ve rezil kapitülasyon belgesi tarihte hep kalacak. Bütün dünya bizim zafirimizi konuşuyor. Bütün dünyanın ileri gelen medya kurumları Azerbaycan'ın parlak zaferi hakkında yazıyor, röportajlar yapıyorlar. Şimdi analitik yazılar basılıyor, kitaplar da yazılacak.

Bizim şanlı Ordumuzun 44 günlük savaşı 21.yüzyılın savaşıdır. Biz bu savaşa hazırlanıyorduk ve bunu saklamıyoruz. Ben askerlerle görüşmelerimde, pek çok diğer görüşmemde eğer düşman topraklarımızdan kendi rızasıyla çıkmazsa, topraklarımızdan onları kovacağımızı defalarca söylemişim. Güç etkeni kendi sözünü dedi ve 44 günlük savaşın her bir günü zafer günü oldu. Her gün biz ilerliyorduk. Bir gün bile geriye adım atmadık. Bu, savaşlarda çok ender görülen bir şeydir. Savaşlarda saldırı olur, geriye çekilme olur, manevralar olur,

bizse her gün ilerliyorduk. Her hafta onlarca yerleşkeyi işgalcilerden kurtarıyorduk. Sonuçta düşmana yıkıcı darbeler vurarak 300'den fazla yerleşkeyi ve Şuşa'yı kurtardık. Onları toplam 20 gün içinde Ağdam, Laçın ve Kelbecer illerinden ordularını çıkarıp, topraklarımızdan defolup gitmeye zorladık ve biz döndük. Savaş başlayan günden beri ben hep "defolun bizim toprağımızdan, hemen sorumluluk alın, dedim. Hem de bu sorumluluğu Ermenistan yönetimi üstlenmeli, tarih vermeli, bu tarihte ben topraklardan çıkıyorum demeli, ben de savaşı durduruyorum demeliydim. Aksi halde, sonuna kadar gideceğiz. Bütün baskılara, bütün telefonlara, bütün tehditlere rağmen, dedim ki sonuna kadar gedeceğiz, düşmanı topraklarımızdan kovacağız. Yaptık da gittik de kovduk da ve düşman 10 Kasım'da yenilme anlaşmasını imzalamak zorunda kaldı ve böylece savaşa son verildi.

Bu savaş sonsuza kadar tarihimize kazındı. Bu savaşı biz şehitlerimizin canı, kanı pahasına, askerlerimizin kahramanlığı hesabına kazandık. Allah bütün şehitlerimize rahmet eylesin! Allah onların yakınlarına sabır versin! Bütün şehit ailelerine devlet tarafından özen gösterilmektedir. Bütün şehit ailelerine devlet tarafından daireler, evler verilecektir. Artık bu seneden başlayarak emir verildi. Şehit ailelerinin maaşları 300 manattan 500 manata yükseltildi ve daima o ailelere dikkat edilecektir. Birinci Karabağ savaşında hayatını kaybetmiş 9 bin şehit ailesine devlet artık ev vermiştir. Yaralı askerlerimiz devlet tarafından tedavi olunuyor. Sakat kalmış askerlerimizin rehabilitasyonu, modern protezlerle temin edilmesi konusu da çözülecektir. Savaşta kahramanlık göstermiş binlerce asker tarafımdan madalya ve nişanlarla ödüllendirilmişler. *Vatan Savaşı Madalyası* Azerbaycan'ın en üstün askeri madalyasıdır. *Zafer, Karabağ madalyaları*. Bütün bu madalyaların adlarını ben önerdim. Kasabalarımızın, şehirlerimizin kurtarılması uğruna kahramanlık göstermiş askerlerimize aynı illerin adlarını taşıyan madalyalar verildi. Ordumuz Şuşa'ya kadar zafer yoluyla, uğurla giderek Cebra-il, Fuzuli, Hocavend illerini, Sukavuşan, Hadrut kasabalarını, Murovdağ silsilesini, Laçın ilinin güney kısmını, Gubatlı, Zengilan illerini kurtardı ve 8 Kasım'da Şuşa şehrini kurtardı. 9 Kasım'da düşman teslim olup, beyaz bayrak kaldırdı, diz

çöktü ve yenilgisini itiraf etti.

Biz kazanan halkız. Ben Şuşa'ya son defa bundan 39 yıl önce geldim.

Bundan 39 yıl önce iki defa geldim ve ilk defa 14 Ocak'ta geldim. İşte bugün, 14 Ocak'ta yine de buradayız. Bu defa muzaffer Azerbaycan Ordusunun, kahraman Azerbaycan Ordusunun Başkomutanı olarak geldim. Düşmanın belini kıran Ordunun Başkomutanı olarak geldim ve burada kutsal bayrağın altında, Kahraman askerlerin önünde diyorum ki biz bu topraklarda sonsuza kadar yaşayacağız! Biz Şuşa'yı ve yıkılmış bütün başka şehir ve köylerimizi yeniden kuracağız. Tahrip edilen bütün tarihi abidelerimizi restore edeceğiz. Ermenistan sahtekârlık yaparak bütün dünyaya Şuşa hakkında uydurmalar yayıyor. Güya Şuşa onların kadim şehridir. Penah Ali Hanın kurduğu şehir nasıl Ermeni şehri olabilir?! Oysa bu, yakın tarihin işidir, olayıdır. Eğer onlar bu şehri kendi şehri hesap ediyorlarsa, neden böylesine berbat bir duruma sokmuşlar, neden bütün binaları yıktılar? Baksanıza bu şehri ne hale getirmişler?! Taş üstünde taş bırakmadılar 30 yıl içinde, ancak kendileri için villalar yaptılar, düzen kurdular.

Biz bu şehri restore edeceğiz. Benim talimatım üzerine büyük bir ekip buraya gönderildi, bütün incelemeler yapıldı. Dün bana ilk defa rapor edildi, artık uygun öneriler verildi. Yakın zamanlarda biz Şuşa'nın imarını planlı şekilde sağlayacağız. Tabii ki bundan sonra biz Şuşa'yı gözbebeği gibi korumalıyız. Bizim askerlerimiz, bizim subaylarımız, kahraman evlatlarımız Şuşa'yı koruyacaklar ki düşman hiç bu tarafa bakmaya bile cesaret bulmasın. Ben dedim ki eğer kimse Ermenistan'da rövanş hakkında düşünürse, o, bizim demir yumruğumuzu bir daha görecektir. Bu demir yumruk onların belini kırdı, onların başını ezdi. Eğer bize karşı herhangi bir sabotaj yapılırsa, cevabımız çok sert olacak, çok pişman olacaklar ve yine de acı yenilgiyle yüzleşecekler. Kimse bizim önümüzde duramaz. Bundan sonra hep böyle olacak. Azerbaycan Ordusu, özel tim, bizim kahraman evlatlarımız, askeri birleşmelerin savaşçıları Şuşa'yı ve kurtarılmış bütün toprakları gözbebeği gibi korumalıdır ki düşman bir daha buna kalkışmasın bile. Kalkışırsa sonucu çok ağır olacak.

8 Kasım'da Şehitlik'te Azerbaycan halkına Şuşa'nın kurtarılması müjdesini

verirken konuşmamın sonunda dedim: Sevgili Şuşa, sen özgürsün! Sevgili Şuşa, biz geri döndük! Sevgili Şuşa, biz seni kalkındıracağız! Bugün aynı sözleri tekrarlıyorum. Şuşa bizimdir! Karabağ Azerbaycan'dır!

xxx

Askerlerle hatıra resmi çektirildi.

xxx

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva Şuşa şehrindeki Saatli Camii'ni ziyaret ettiler.

Devlet Başkanımız camiye "Kuran-i Kerim" hediye etti.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev şöyle dedi:

Saatli Camii'ni ziyaret ettik, dualarımızı ettik, Mekke'den getirilmiş "Kuran-i Şerif Saatli Camii'ne hediye ettim. Sonra Aşağı Gevher Ağa, Yukarı Gevher Ağa camilerine gideceğiz. Oraya da kutsal Mekke'den getirdiğim Kuran-i Şerif başlayacağım. Kurtardığımız topraklardaki dini abidelerimizi düşman işgal döneminde mahvetti, 67 camiye yıktı veya böylesine yararsız duruma getirdi. Şuşa işgalden kurtarıldıktan sonra bizim vatandaşlar camiye temizleyip ve bazı tamir işleri yaptılar. Fakat tabii ki caminin bundan sonra yapılacak büyük imarı için bütün talimatlar verildi, Haydar Aliyev Vakfı bu görevi üstlendi. Mihriban Hanım konuyla ilgili açıklama verdi ve biz bütün tarihî ve dinî abidelerimizi onaracağız.

Belirtmem gerekir ki ziyaret ettiğim Ağdam Cuma Camii'nin büyük tadilatı ve imarı çalışmalarına başlatıldı. Artık uzmanlar oraya gönderildi ve yakın günlerde imarla ilgili öneriler hazırlanacaktır. Aynı zamanda, Şuşa şehrinin camileri de tamir edilecektir. Minarelerin yıkılması düşmanın İslam düşmanlığını sergilemekte. Ermenistan hep Müslüman ülkeleriyle ilişkiler kurmaya, bazı ülkelerle ilişkileri ilerletmeye, kendisini Müslüman halklarına olumlu yaklaşan bir ülke gibi göstermeye çalışıyor. Hepsi yalandır. Eğer bugüne kadar buna kim-

se inanyorsa, gelsin Şuşa'ya, Ağdam'a, Fuzuli'ye, Cebrail'e, bizim kurtardığımız diğer topraklara, görsün ki Ermenistan yönetimi orasını, camileri ne hâle getirmiş. Her bir Müslüman için kutsal olan ibadetgâhlarımız ne hâldeler. Dağıtıp, hakaret edip, domuz besleyip, inek besleyip, camilerimizin üzerinde hakaret edici sözler yazdırmış. Böyle bir ülke Müslüman ülkeleriyle dost olabilir mi? Tabii ki hayır. Ben bunu defalarca bütün uluslararası kürsülerden beyan ettim, Müslüman ülkelerinin liderlerine seslenerek hem ikili hem çok taraflı görüşmelerde, uluslararası etkinliklerde Ermenistan Müslüman ülkeleri için dost olamaz, camileri kirleten ülke, Müslüman ülkelerle dost olamaz, diyordum. Bu riyakârlıktır ve Ermenistan'ı dost ülke gibi kabul etmek de riyakârlıktır, Allahsızlıktır. Müslüman ülke liderleri bunu yapanla nasıl dost olabilirler? Cevap versinler buna. Bana değil, kendi halklarına cevap versinler. Camileri yıkan, oraya inek salan Müslüman ülkeleriyle dost olabilir mi? Hadi, onların halkları buna cevap versinler.

Biz bütün dinlerin ibadetgâhlarını koruyoruz ve koruyacağız. Kimse bundan kuşkulansın. Artık bunu bağımsızlık ve bağımsızlık öncesi tarihi de gösterdi. Bütün dinlerin abideleri bizde korunuyor – kiliseler, sinagoglar, o sıradan Ermeni kilisesi Bakü'nün merkezinde devlet tarafından korunuyor, tamir de edildi. Onlar ne yaptılar? Ben Zengilan/dayken dağıtılmış, bir tek duvarları kalmış cami önündeki konuşmamda Azerbaycan halkına seslenerek, onların ne yaptıklarını söyledim, Uluslararası teşkilatlara seslenerek, gelin bakın, raporunuzu burada hazırlayın, kendi ofislerinizde oturarak değil, dedim. Ermenistan yönetiminin ve yanlılarının yalan bilgilerine inanmayın, gelin, kendi gözlemlerinizle görün ne hale getirmişler bizim camilerimizi. Sadece olarak, onlar görüntü için Yukarı Gevher Ağa Camiyi güya bir yabancı şirketle beraber restore etmişler. Bizim bu tamire ihtiyacımız yok. Bu tamir riyakârlık simgesidir, sadece olarak, görüntü için. Güya Ermenistan yönetimi camileri tamir ettiriyor. Ne yazık ki ülkenin şirketi bu çirkin işlerde onlarla iş birliği yaptı. Tabii ki de Yukarı Gevher Ağa Camii'nin tamiri kabul edilemez. Çünkü bizim iznimiz olmadan, yasadışı olarak topraklarımıza gelmiş, orada aylarla oturup, Ermenistan'ın canı rejimiyle

işbirliğı yaparak bu camiyi sözde tamir etmişler. Biz böylesine tamiri istemiyoruz ve kimseyi kandırmasınlar, kimse bu yalana uymasın. Biz bütün camilerimizi yeniden tamir ettireceğiz, yeniden imar edeceğiz ve bütün dünya hain düşmanın bizim kutsal ibadetgâhlarımızı ne hale getirdiğini görmelidir.

Şuşa işgalden kurtarıldıktan sonra şəhrin, bütün tarihi binaların imar sürucine başlatıldı. Şuşa'yı Ermeniləştirme cabalarına son verildi. Onlar otuz yıl Şuşa'yı Ermeniləştirməyə çalıştılar fakat başaramadılar. Burası onlar için yabancı şəhirdir, kendi öz şəhri saysalardı, bu hale sokmazlardı. Şuşa'nın gerçek sahibləri döndü, biz döndük. Şuşa bizimdir! Karabağ Azərbaycan'dır!

xxx

Ermenistan'ın Şuşa da dahil olmak üzere Azərbaycan topraklarını işgal etməsi sonucu tarihi, kültürel abidələrimiz tahrir edildi, ev müzələri yağmalandı. Onların arasında Hurşit Banu Natavan'ın, Üzeyir Hacıbəyli'nin, Bülbül'ün Şuşa'daki büstləri de var. Kurşunlanmış bu büstlər Ermeni Vandalizm'inin tanığıdır. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev konuşmalarının birində toprak bütünlüğümüzü sağladıktan sonra Bülbül'ün, Natavan'ın, Üzeyir Hacıbəyli'nin büstlərinin yinə de Şuşa'da konulacağını söylemişti. Devlet başkanıımızın bu sözləri artık gerçəkleşti. Bu seçkin şəhsyyətlərin büstləri Şuşa'da yənidən eski yerlərinə konuldu.

Bununla ilgili dzenlenen etkinlikte konuşma yapan **Cumhurbaşkanı İlham Aliyev** dedi:

- Bugün Şuşa'ya gelirken 30 yıla yakın Bakü'de Güzel Sanatlar Müzesinin bahçesine konulmuş büyük kişilerin - Hurşit Banu Natavan'ın, Üzeyir Hacıbəyli'nin ve Bülbül'ün büstlərini getirdim. Bu yerde Kültür Evi yerleşiyor ve Üzeyir Beyin, Bülbül'ün büstləri işte bu yere konulmuştu. Hain düşman Şuşa Kültür Evini yerle bir etti ve büyük insanlarımızın büstlərini kurşun yağmuruna tuttu.

Hurşit Banu Natavan'ın büstünün açılışını Haydar Aliyev 1982 yılının yaz

aylarında bizzat yaptı. Ben de o sırada babamla beraber buradaydım. İşte buradan bir kadar aralı bir yerde Hurşit Banu Natavan'ın büstü konulmuştu. Ermeniler bu büyük şahıslarımızın büstlərinə hakaret ettikten sonra onları eritip satmak, para elde etmək için Ermenistan'a götürdüler. Görün ne kadar rezil insan olmalısın ki tarihi şəhsyyətlərin büstlərinə kurşun sikasin, aşağılayasın, sonra götürüp eritmək isteyesin. O zaman Polat Bülbüloğlu bu haberi aldı ve Ulu Önder Haydar Aliyev'e söyledi. Yapılan önlemler sonucu bu büstlər Ermenilerden alındı. Onu da açık söylemem gerekir ki parasıyla alındı. Satıldı yani. Hayatları boyunca her şeyi sattıkları gibi hem de. Büstləri de biz parayla aldık. O zaman getirttik ve onlar Güzel Sanatlar Müzesinin bahçesine konuldu.

Sonra değışik dzenemlerde bazı insanlar bana belki bu büstləri Bakü'nün herhangi bir yerine koyalım, orada kalsın, dediler. Hayır, dedim. Onları ancak Şuşa'yı düşmandan kurtardıktan sonra getirip kendi yerlərinə koyacağımızı söyledim ve öyle de yaptık.

Büyük insanlarımızın büstləri bizim Zafer simgemizdir. Onların ruhu huzur bulmuştur. Onlar öz Vatanlarına döndüler. Biz getirdik onları, düşmanı kovarak, düşmanı mahvederek, topraklarımızdan defederek, Şuşa'yı geri alarak, özgür yaparak getirdik. Burada duracak, Şuşa'ya gelen her bir insan Ermeni vahşiliğini bizzat görecektir.

Tarihî adalet ihya olunuyor. Biz tarihi adaleti ihya ediyoruz - güç hesabına, hırs, irade hesabına, cesaret, metanet hesabına, milli ruh hesabına! Natavan, Üzeyir Bey, Bülbül ulusal ruhumuzun tecessümüdür. Onların hatırası bizim kalbimizde ebedi yaşadı ve sonsuza kadar yaşayacaktır. Karabağ Azərbaycan'dır!

xxx

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva eski Şuşa İl Partii Komitesi binasında oldular.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Hain düşman burada kendisi için *meriya* adlı bir kurum kurmuştu. Burası Şuşa şəhrinin çete başkanı kabul odasıymış.

Bu da eski, batmış, gorbagoz olmuş dandik "Dağlık Karabağ Cumhuriyeti"nin "Şuşi" şehrinin "Belediye Başkan"ı odasıymış. "Şuşi" değil, Şuşa. Unutmasınlar, demir yumruk yerindedir. Bu odadaysa eşkıyalar dinleniyorlarmış. Bu da onların kitaplarıdır, bakın. Bunların yeri çöplüktür. Hepsisi müze eşyası olacak. Klimaları bile söküp götürdüler. Şuşa'dan kaçarken o arada fırsat kollayıp klimaları da götürüp yağmaladılar. Buradan meydana manzara açılıyor. Kırık camlar, aynı zamanda, büstler de buradan görünüyor.

xxx

Ermeniler Şuşa'yı terk ederken idari binalarda da yağma ve talancılık yaptılar. Örneğin, bu binadaki bütün klima ve kalorifer sistemini tümüyle söküp götürdüler. Bu, kuşkusuz görgüsüzlüğün ama hem de hırsız karakterinin belirtisidir. Bu, hem de 30 yıllık işgal döneminde Azerbaycan halkının medeniyetine vandallık yapanların rezil sonunun göstergesidir.

xxx

Devlet başkanımız, Eşi ve kızları Leyla Natavan Çeşmesi'ne baktılar. **Cumhurbaşkanı İlham Aliyev:** 1982 yılında babamla beraber buradaydık, Natavan Çeşmesi önünde. 39 yıl sonra muzaffer ordunun Başkomutanı olarak döndüm. Şuşa yine bizimdir! Şuşa yine Azerbaycan'dır!

Devlet Başkanımız Şuşa şehrinin su ve elektrik tesisatını da inceledi. Şimdi şehrin hem su hem elektrik ihtiyacının normal şekilde karşılandığı bildirildi.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Sovyet döneminde çocuk sanatoryumu olarak çalışan, işgal sırasında Ermenilerce dağıtılan Natavan Sarayının Han Kızı Evi olarak imarının yapılacağını belirtti.

Devlet Başkanımız ve aile bireyleri Natavan Sarayı önünde hatıra resmi çektiler.

xxx

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva Bülbül'ün dağıtılmış müze evini de ziyaret ettiler.

Bülbülün tahrip edilen büstünü gösteren **Cumhurbaşkanı İlham Aliyev dedi:**

- Ermenilerin yeni vandallığı, yeni düşmanlığı. Bakın, büyük Bülbül'ün büstünü, evini ne hâle getirmişler. Cevabını fazlasıyla aldılar ama. Biz onların cevabını savaş meydanında verdik, bütün şehitlerimizin intikamını aldık, onların kanları yerde kalmadı. Hocalı Soykırımı, kültür soykırımı yapan hain düşman savaş meydanında yenildi, mahvoldu. Eminim Polat gelip baba evini tamir edecektir.

xxx

Devlet başkanımız, Eşi ve kızları Leyla, Aşağı Gevher Ağa ve Yukarı Gevher Ağa camilerini de ziyaret ettiler.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev bu camilere de Kuran-i Kerim hediye etti.

xxx

Sonra Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva Şuşa'daki Kazancı Kilisesinde oldular.

xxx

Şuşa şehrinde Ermeni vandalizmine uğrayan abidelerden biri de 18.yüzyılda yaşamış Azerbaycan şairi ve devlet adamı Karabağ hanının veziri olmuş Molla Penah Vagif'in müze-türbe külliyesidir. Büyük lider Haydar Aliyev'in katliamıyla 1982 yılında Molla Penah Vagif'in müze-türbe külliyesinin açılışı yapıldı.

Şuşa şehrinin ünlü yerinde - Cıdır Düzüne yakın bir yerde büyük şairin me-

zarı üstünde inşa edilen türbe dörtgen yapıya sahiptir ve mermerle süslenmişti. Burada döneme ait Vagif'in Şuşa hayatını konu alan seksen civarında eşya sergileniyordu. 1992 yılının mayıs ayında Ermenistan silahlı kuvvetleri tarafından Şuşa şehrinin işgali sonucu bina ve burada sergilenen eşyalar mahvedildi.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva bir zamanlar Molla Penah Vagif'in büstünün olduğu yere geldiler.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Bu da tarihî resimdir. Haydar Aliyev Vagif'in büstünün önünde. Şekilde cami minareleri de gözüküyor. Vagif'in büstü Ermeniler tarafından dağıtıldı. Onun yerine böyle çirkin bir mağaza yaptılar. Bu, Ermeni vandalizminin sıradaki belirtisidir, yeni cinayettir.

Devlet başkanımız ve ailesi Vagif'in dağıtılmış türbesine baktılar. Türbenin karşısında konuşma yapan **Cumhurbaşkanı İlham Aliyev** dedi:

- Ulu Önder Haydar Aliyev'in önerisiyle inşa edilen Molla Penah Vagif türbesinin tam 39 sene bundan önce - 14 Ocak 1982 yılında açılışı yapıldı. O tarihî günü çok iyi hatırlıyorum. Çünkü o zaman babamla beraber, işte, bu yerde ben de duruyordum. Bu tarihî görüntülerde de var. Çok soğuk, karlı bir gündü. Şiddetli bir kar yağıyordu. Fakat buna rağmen bu etkinliğe toplanan insanlar, Azerbaycan aydınları hiç o soğuğa aldırılmıyorlardı bile. Çünkü Karabağ hanının veziri olan Molla Penah Vagif'in muhteşem türbesi açılıyordu. Bu öneriyi Ulu Önder Haydar Aliyev ileri sürmüştü, onun başkanlığıyla inşaat işleri yapılmıştı ve güzel, muazzam türbe yapılmıştı.

Hanın veziri olan insanın şerefine o zaman - Sovyet döneminde türbe yaptırmak sıradan bir olay değildi. Şimdi bu basit görünebilir, ama o dönem - sosyalizm döneminde han vezirinin şerefine türbe yaptırmak gerçekten de olağanüstü bir hadisediydi. İşte Haydar Aliyev'in tekidi ve cesareti sonucu o zaman Azerbaycan bunu başardı ve bu yer de tesadüfen seçilmedi. Molla Penah Vagif'in mezarı buradadır. Bu türbenin yapılması ve açılış töreni bir taraftan Azerbaycan Cumhuriyetinin kendi tarihine, Azerbaycan halkının kendi dehalarına olan saygısının belirtisiydi. Öte yandan bu türbenin Şuşa'da yapılması Şuşa'nın Azerbaycan şehri olmasının kanıtıdır.

Dağlık Karabağ Özerk Vilayeti kurulduğunda Şuşa'yı bu vilayetin içine almakta amaçları burada yavaş yavaş zamanla Azerbaycan izinin silinmesi, bu coğrafyanın Ermenileştirilmesi ve Azerbaycanlıların kendi cumhuriyetinin bu bölgesinde azınlıkta kalmasıydı. Amaç ancak buydu. Ulu Önder Haydar Aliyev'in döneminde - 1969-1982'li yıllarda onun çabaları, politikası sonucu, Yevlah'tan, Ağdam'dan Hankendi'ye demiryolunun çekilişi, Dağlık Karabağ'da kurumların kurulması ve bu kurumlara Azerbaycan'ın değişik yerlerinden uzmanların gelmesi burada milli içeriği Azerbaycan halkının yararına epey bir değişmişti ve 1982 yılında Azerbaycanlılar Dağlık Karabağ Özerk Vilayetinde nüfusun %25'ni oluşturmaktaydı. Eğer o dönemde Haydar Aliyev Azerbaycan'da kalsaydı, sonraki 10 yıl içinde Dağlık Karabağ Özerk Vilayetinde Azerbaycanlılar çoğunlukta olacaktı ve böylece, hiçbir zaman burada herhangi bir sorun veya bölücülük olmazdı.

Ulu Önderin ileri görürlüğü, öz halkına bağlılığı, kendi edebiyatına, kültürüne olan sevgisi, işte, bu türbenin yapılışı sırasında ortaya çıktı. Bir daha demek istiyorum ki, Sovyet resmî ideolojisinde hanlıklar millilik dışı kurum gibi gösteriliyor, hanlar topluma düşman gibi tanıtılıyordu. Sovyet Devleti resmî ideolojisi öyleydi ki sanki Azerbaycan coğrafyasında mevcut olmuş hanlıklar insanları yalnız sömürüyorlarmış. Azerbaycan halkı sanki bekliyordu ki bu hanlıklar kaldırılınsın ve Sovyet rejimi kurulsun. Tabii ki bu palavradır, Azerbaycan halkı yüzyıllarca özgürlük, bağımsızlık aşkıyla yaşadı. Ne yazık ki tarihimizin büyük çoğunluğu sömürge olarak geçti. Biz başka devletlerin içinde yaşadık hep. Bizi buna zorladılar, zorla, kendi rızamızla değil.

Ulu Önder Sovyet döneminde de ulusal ruhun yüksek düzeyde olması için çok büyük çalışmalar yapıyordu. Bu türbenin açılışı da tarihi olay idi. Ben o günü çok iyi hatırlıyorum. Ben tahminen orada, kenarda durmuştum, burada babam ve ünlü kültür adamları. Hatırlıyorum, Azerbaycan ve Ermeni şairleri şiirler söylüyorlardı. Hatta Ermeni şairleri Azerbaycan dilinde şiir okuyorlardı. Bu, bir dostluk bayramı, dostluk etkinliği idi ve kimse aklının ucundan bile geçiremezdi ki birkaç yıl sonra burada bölücülük yapılacak, Ermenistan Azerbaycan'a karşı

savaş başlatacak, bizim tarihi şehrimizi elimizden alacaklar, tarihi abidelerimizi, camilerimizi, bu türbeyi bu hale getirecekler, Azərbaycan halkının yüzyıllara dayanan tarihi mirasını Karabağ diyarından silmeye çalışacaklar. Kimse bunu akıl edemezdi. Ben defalarca söyledim ve bir daha söylüyorum, eğer Haydar Aliyev 1982 yılında Bakü'den Moskova'ya gitmeseydi, eğer onu Moskova'ya atamasalardı, hiçbir zaman burada bölücülerin ayaklanmasına izin vermezdi. Fakat Haydar Aliyev yönetime geldiğinde Şuşa artık işgal edilmişti, Kelbecer işgal edilmişti, Laçın işgal edilmişti, Taşaltı işgal edilmişti, bütün çevre bölgeler işgal edilmişti ve Dağlık Karabağ'la Ermenistan arasında coğrafi bağlantı kurulmuştu.

Bunun suçlusu Halk Cephesi – Müsavat yönetimidir. Onlar bu ihaneti yaptılar, daha sonra da korkakçasına kaçıp saklandılar, firar ettiler, Şuşa'yı sattılar. Şuşa gibi alınmaz kaleyi düşmana teslim ettiler ki Azərbaycan o dönem yönetimini devirsinler ve yönetime gelsinler. Böyle de oldu. Şuşa'nın elden gitmesi o dönem yönetiminin devrilmesine neden oldu. Halk Cephesi bunu kullanarak Şuşa elden gittikten ve Laçın düşmana verildikten sonra yönetime geldi. Herkes bu tarihi görebilir, bu, yakın tarihtir. Halk Cephesi – Müsavat ancak yönetime gelmek için ihanet etti, satıldı, cinayet yaptı. Sonra ne yaptı? Sonra da Azərbaycan'da yağmaçlığı devlet politikasına dönüştürüp, rüşveti kendi ideoloji ilkesi ilan edip, satılmışlığı, kaçmayı Azərbaycan halkının tarihine bir leke gibi sürdüler. Halk Cephesi – Müsavat satılmışları halkımızı dünyanın gözü önünde rezil ettiler. Ermenistan kim ki biz onlara yenilelim? Kim idi? Halk Cephesi-Müsavat, millî olmayan unsurlar Şuşa'yı düşmana verdiler, kendileri de kaçıp saklandılar.

Ondan sonra Ermeni vandalları bizim bütün şehirlerimizi yerle bir ettiler. Şimdi kurtarılmış topraklarda bunu kendi gözlerimle görüyorum ve bütün dünya görmelidir. Camilerimizi, mezarlarımızı, tarihi abidelerimizi, bütün binalarımızı yerle bir ettiler. Bu türbeyi de yabancı düşmanlar dağıttılar. Türbenin bu kısmında süsler vardı, şimdi tarihi resimlerde varlar, hepsi sökölüp yağmalandı, türbe dağıtıldı.

Onların içinde ne kadar düşmanlık duygusu varmış ki işte bu vahşeti yapmışlar. Bunu yapan Sarkisyan – Koçaryan ikilisidir. Bizim şehirlerimizi bu hale

getiren Sarkisyan – Koçaryan ikilisidir. Eşkıyaları, Hocalı cellatlarını, kendisini yapmacık kahraman ilan edenleri biz mahvettik. Onların ordusunu biz mahvettik. Şuşa'yı onların ordusunun elinden biz geri aldık, kahramanlık göstererek, sarp kayaları tırmanarak. Hafif silahlarla, bıçaklarla toplara, tanklara karşı savaşarak mahvettik onların ordusunu. Neredeydiler onlar? Kaçıp saklanmışlardı İrevan'da. Birisi burnunu sokmuştu buraya. Ama beş gün sonra tavşan gibi buradan kaçtı. O birisi, zaten hiç sesini çıkarmıyordu. Üçüncüsü de var, savaş canisi – Ohanyan, kendisi de burada doğdu, bizim toprağımızda. Savaş döneminde güya Şuşa'yı savunmaya gelmişti. İti kovan gibi kovdu onu. Şimdi yine sürtüyor Ermenistan'da. Ağzını açıp çirkin sözler söylüyor. Bize sataşanın sonu nasıl olur, onu her kes gördü. Kimse unutmazın bu demir yumruğu. Düşmanın belini kırdık. Gerekirse bir daha kırarız. Koçaryan – Sarkisyan, Azərbaycan halkının düşmanları, siz burayı bu hale getirdiniz. Ben muzaffer Ordunun Başkomutanı gibi geldim ve burada duruyorum, kendi toprağımdaya duruyorum. Sizin iziniz de, tozunuz da defolda buradan ve bir daha olmayacak, hiçbir zaman da olmayacak.

Bugün Dağlık Karabağ'da kendisini politikacı adlandıran bazı unsurlar yine de başkaldırmaya çalışıyor. Unutmasınlar, bizim sabrımızı zorlamasınlar, onlar 44 günlük savaşı unutmasınlar. Ordu kurup toprakları mı geri alacak? Hadi gelin, alın. Gelin buraya, siz buradasınız, yakındasınız. Gelin alın, bakalım nasıl alıyormuşsunuz? İti kovan gibi kovduk sizi, defettik, cehenneme gönderdik.

Vagif Şiir Günleri yeniden düzenlenecek. Ben talimat verdim, bu sene yapılacaktır. "Harı Bülbül" şöleni bu sene yapılacaktır. Biz artık Şuşa'nın imarına başlıyoruz. Şimdi şehir planı hazırlanır. Bütün binaların denetlenmesi yapıldı. Şuşa Azərbaycan Devletinin kültür başkenti gibi dünyanın en güzel şehirlerinden birine çevrilecektir. Oysa bu hep böyle olmuş. Sadece olarak, hain düşman bütün tarihi abidelerimizi dağıttı. Ama biz tamir edeceğiz. Onları gerçek simalarına döndüreceğiz. Azərbaycan halkı Şuşa'da bundan sonra sonsuza kadar yaşayacaktır. Şuşa bizimdir! Karabağ Azərbaycan'dır!

Şuşa'ya gezi kapsamında Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva Cıdır Düzünde de oldular.

Cıdır Düzü eskiden cıdır – at yarışmalarının yapıldığı ve Karabağ Hanlığı döneminde yerli halkın Nevruz Bayramını kutladığı yerdir. Bu coğrafyada birçok milli halk oyunları yapılırdı. Bu oyunları kazananlara bazen altın paralar, bazense tahıl, buğday, ev eşyaları verilirdi. Bu ovada güreş, yarış, okçuluk ve diğer oyunlar yapılırdı. Sonralar at yarışları, çevgen oyunlarının yapıldığı için burasına Cıdır Düzü denmiş.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev:

- Burası Cıdır Düzü'dür. Her birimiz için sevimli, sevgili, öz Cıdır Düzü. Şuşa'yı Cıdır Düzü olmadan düşünmek imkânsızdır, Azerbaycan'ı ise Şuşa'sız düşünmek bile mümkün değil. Biz Şuşa'ya geri döndük, Cıdır Düzü'ne döndük ve tarihi yerde bundan sonra mugam sesi duyulacak, Azerbaycan şarkıları okunacak, büyük etkinlikler düzenlenecek, düğün-dernek yapılacaktır.

Bir süre önce işgalci güçler bizim için kutsal olan bu yerde onurumuza dokunmak, Azerbaycan halkına hakaret etmek için çirkin hareketler yapmışlar – bütün dünya artık bundan haberdardır – Yallı oynadılar. İzi tozu da kalmadı burada, defettik. Şimdi Cıdır Düzü de, Şuşa da, Karabağ da özgürdür. Bu toprağın sahipleri döndüler, ellerinde silah, ellerinde bayrak, yüreklerinde Vatan aşkı. Vatan sevgisi bizi Zafere götürdü. Vatan sevgisi, Vatanperverlik zaferimizde önemli etkene çevrildi.

Ben son yıllar içinde Azerbaycan'da Vatanperver, güçlü, milli ruhta yetişmiş genç kuşak yetiştiği için çok memnunum. On yeddi yıldır ben Azerbaycan'ı yönetiyorum. Bu yıllar içinde yetişen insanlar bu toprakları kurtardılar. Bütün kuşaklardan olan vatandaşlarımızın bu zaferde büyük emeği var, payı var. Fakat şunu da belirtmem gerekir ki önemli görevi genç kuşak yerine yetirdi. 2003 yılında 10 yaş, 15 yaş olanların bugün 27-32 yaş var. Onların Vatanperverlik ruhunda yetişmesi, düşmana nefret duygusu bizi zafere götürdü ve Azerbaycan tarihi adaleti ihya etti. Genç kuşak, yaşlı kuşak, deneyimli insanlar, bütün hal-

kımız, bütün etnik halkların temsilcileri, bütün dinlerin temsilcileri tek yumruk gibi birleşti. Zaferimizin simgesi boşuna yumruk seçilmedi. Ben dedim, burada – Cıdır Düzü'nde bir daha demek istiyorum ki bu yumruk, hem güçtür, hem birliktir. Zaten bizde birlik yeterince kadar yüksek düzeydeydi, bundan sonra daha da güçlü olacak. Birliği olan ülkeler zafer kazanırlar. İradeli olan liderler zafer kazanırlar. Hiçbir şeye aldırmayan, kimseden çekinmeyen, ulusal çıkarları savunan liderler zafer kazanırlar. Azerbaycan'ın örneğinde bunu herkes gördü.

Biz zafer kazandık, Ermenistan yenildi. Biz, hem de haklıyız. Bizim davamız hak davasıdır. Ermenistan'ın davası işgalcilik davasıdır. Hak, adalet zafer kazandı, güç hesabına, irade hesabına, politika hesabına, birlik hesabına! Yaşasın Azerbaycan halkı! Yaşasın Azerbaycan!

xxx

İşgal döneminde Ermeniler uyduruk "Dağlık Karabağ Cumhuriyeti Parlamentosunu" Şuşa şehrine taşımak için burada bina yapmaya başlamışlar. Fakat şanlı Azerbaycan Ordusu düşmanın bu isteği gözünde kaldı. 8 Kasım 2020 yılında Şuşa işgalden kurtarıldı. Dandik rejim "parlamento" binasının inşası yarım kaldı.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev dedi:

- Uyduruk rejim beyan etti ki "Dağlık Karabağ Cumhuriyeti Parlamentosu" Şuşa şehrine taşınacak. Böylece, Şuşa şehrini Ermenileştirmek için daha bir çaba gösterilmeliydi. İşte bu binayı onlar "Dağlık Karabağ Cumhuriyeti" parlamento binası olarak inşa etmeye başladılar. Ancak yetiştiremediler. Biz geldik, bu toprağın sahipleri geldi, onları buradan kovdu ve böylece, onların bu çirkin işleri gerçekleşemedi. Parlamento da lanetlendi, statü de lanetlendi, cehenneme gitti. Karabağ Azerbaycan'dır!

xxx

Daha sonra Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyev ve kızları

Leyla Aliyeva Ermeni vandalizminin kurbanı olmuş Şuşa Realnı Mektebin yıkılmış binasına baktılar.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Dünyada onlar kadar sahtekâr millet yoktur. Bu bina da tamir olunacak.

Belirtmemiz gerekir ki Şuşa Realnı Mektebi döneminin örnek eğitim kurumu sayılırdı. Ünlü Azerbaycan yazarları Ebdürrahim Bey Hakverdiyev ve Yusuf Vezir Çemenzeminli bu okuldan mezun oldular.

1992 yılının mayıs ayında Şuşa şehri işgal edildikten sonra Ermeni vandaları Realnı Mektebini yakarak harabeye çevirdiler.

xxx

15 Ocak'ta Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva yeniden Cıdır Düzüne geldiler.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev dedi:

- Bugün 15 Ocak'ta sabah erkenden yine Cıdır Düzüne geldik. Artık Şuşa'dan Bakü'ye yola çıkıyoruz. Gitmeden önce bu kutsal, tarihî yere gelmek istedik, bir daha bu güzelliği seyretmek, Şuşa'ya 'Çok teşekkür ederiz, Görüşmek üzere' demek için geldik. Biz öz toprağımıza döndük, Şuşa'yı kurtardık. Bundan sonra Azerbaycan halkı Şuşa'da sonsuza kadar yaşayacak.

Dün Şuşa'da bütün tarihi abideleri ziyaret ettik, kutsal camilerimizi ziyaret ettik. İçim acıyarak diyebilirim ki burada olan dağıntılar her bir Azerbaycan vatandaşının içini yakıyor. Fakat Şuşa'yı dağılmış, ama hem de, eğilmemiş, muazzam görmek bizi çok gururlandırıyor. Şuşa ayaktadır, Şuşa yıkılmadı, Şuşa eğilmedi! Hain düşman ne kadar çalışsa da Şuşa'nın simasını değiştiremedi. Biz Şuşa'nın bütün yaralarını saracağız. Şuşa dünyanın en güzel şehirlerinden birine dönüşecek.

Biz dün gece Şuşa'da kalmaya karar verdik, oysa Bakü'ye dönmeliydik. Fakat düşündüm ki gece kesinlikle Şuşa'da kalmalıyız. Çünkü Azerbaycan Cumhurbaşkanı ilk defadır ki Şuşa'ya geldi. Bizim bağımsızlığımızın tahminen otuz

yaşı var. Fakat bu otuz yıl içinde ilk defa Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Başkomutan Şuşa'ya geldi, Şuşa'da kaldı ve doğrusu, Şuşa'dan hiç gitmek istemiyor.

Şehrin ender mimarisi, rölyefi, doğası, havası, aurası eşsizdir. Ben dün belirttiğim gibi, Şuşa'ya iki defa 1982 yılında geldim. O zaman birkaç büyük etkinlikler yapılmıştı. Yani, Şuşa'yı dünkü gibi, bugünkü gibi, bu şekilde görmek bana nasip olmadı. Bir daha gördüm ki bu şehrin ender aurası, doğası, mimarisi bizim büyük servetimizdir.

Bu gece toplam beş saat uyudum. Saat 5'te uyandım, nedenini bilemiyorum. Belki dün çok heyecanlıydım. Çünkü Şuşa'yı görmek, Şuşa'ya dönmek eşsiz bir duygudur. Belki de Şuşa'nın sefalı doğası, havası yetiyor ki, insan hiç çok uyumak istemiyor. Bakü'ye dönmeye önce yeniden geldim buraya, Cıdır Düzüne, Şuşa'nın tarihi yerine ki bir daha Azerbaycan halkına hitap edeyim. Diyeyim ki biz çok şanslı halkız, biz öz toprak bütünlüğümüzü sağladık. Şanslı halkız ki kendimizi bağımsız devlet olarak kanıtladık. Bir daha söylüyorum, Şuşa bizimdir! Karabağ Azerbaycan'dır!

xxx

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva Cıdır Düzünde çay sofrasına misafir oldular.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Cıdır Düzü'nde baklavayla armudu (red. ince belli) bardakta çay. Dostlarımız sevin sin, düşmanların gözü kör olsun!

**Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı Mihriban Aliyeva
Resmi "Instagram" Sayfasında Şuşa Şehrine Geziden
Görüntüler Paylaştı**
16.03.2021

Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı Mihriban Aliyeva resmi "Instagram" sayfasında Şuşa şehrine geziden görüntüler paylaştı. AZERTAC'ın verdiği bilgiye göre, paylaşımında yazıyor:

" Sevgili kardeşler!

Bugün – Toprak Çarşamba'sı gününde biz yeniden sevgili Şuşa şehrimizi ziyaret ettik. Gezimizin görüntülerini büyük memnurlukla sizinle paylaşıyorum. Her birinize esenlik, uzunca hayat, mutluluk ve barış diliyorum! Vatan uğruna canından geçmiş bütün şehitlerimize Allah'tan rahmet diliyorum! Yüce Tanrı sizi ve sevdiklerinizi korusun!

Büyük saygı ve sevgilerle,
Sizin MIHRİBAN"

İlham Aliyev ve Eşi Mihriban Aliyeva Şuşa Şehrinde
17.03.2021

Bilindiği gibi, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva 16 Mart'ta Şuşa şehrini ziyaret ettiler. AZERTAC'ın haberinde, **Cumhurbaşkanı İlham Aliyev** dedi:

- Dün Azih'tan çıktık Şuşa'ya geldik. Yolların durumu şimdilik çok berbat, çünkü yol hiç yok, Zafer Yolu'yla geldik. Şimdilik toprak yol var, çünkü havalar soğuk geçiyor, asfaltlamak imkânsızdır. Çamurdu ve güçlü sis vardı. Bu yüzden de Azih'tan Şuşa'ya 1 saat 45 dakikaya vardık. Gece Şuşa'da kaldık. Sabah saat 9'da çıktık ve gidiyoruz, katılmamız gereken birkaç etkinlik var. Hava açık, fakat yine de bulutlar şehrin üzerindedir.

Geçen defa ocak ayında geldik. Natavan'ın, Üzeyir Hacıbeyli'nin ve Bülbül'ün büstlerini Şuşa'ya geri getirdik. Bugün bir daha yeniden Şuşa'ya gelmek insana büyük bir zevk veriyor. Sol tarafta Şuşa'nın karlı, sisli dağlarıdır.

Vagif'in türbesinde kısa süre sonra onarım çalışmaları başlanacak. Türbe yeniden eski görüntüsüne kavuşacaktır. Bugün bu çalışmalara başlatılacaktır.

Camilerin imar çalışması ile ilgili uygun talimatlar verildi. İlk araştırmalar başlandı ve yakın gelecekte proje sunulacaktır.

Şuşa bütün mevsimlerde güzeldir.

Çeşmeleri de tamir edeceğiz. Otuz yıl içinde Ermeniler bütün çeşmelerimizi kuruttular. Bakın, şehir ne hale getirilmiş, düşman Şuşa'yı ne hale getirmiş.

Vagif'in türbesine yaklaşıyoruz. Artık imar çalışmaları başlatıldı. Projeye baktım. İşte burada, resimler de var. Ulu Önder Haydar Aliyev buradayken hem açılışa hem de *Vagif Siir Şölenine* katıldı. Tarihi onarıyoruz. Bu projeyi Haydar Aliyev Vakfı kendi hesabına gerçekleştirecek, Haydar Aliyev Vakfı'na özgü zevkle, Mihriban Hanımın başkanlığıyla.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva Şuşa'da Molla Penah Vagif'in müze-türbe külliyesine geldiler.

Başkan Yardımcısı Anar Elekberov devletimizin başkanına ve Eşine tesisin imar projesiyle ilgili bilgi verdi. Bu proje Haydar Aliyev Vakfı tarafından gerçekleştirilecek. Projede türbenin eski görüntüsüne özen gösterilecektir. 1992 yılında Ermeniler Şuşa'yı işgal ederken bu abideyi de hunharca dağıttılar.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Ben bu resimleri arşivden buldum. 1982 yılı yazında *Vagif Şiir Şöleni* yapıyor. Türbenin önünde Ulu Önder Haydar Aliyev. İnsanlar da işte, burada, bu etkinliğe katılmışlar. Geçen defa buradayken bu yere dikkat ettim ve söyledim ki eskiden burada ne vardı diye arşivden resimler bulunsun ve işte bu resim bulundu. Görüyorsunuz, Vagif'in resmi işte bu duvardaydı. Hain düşman bunu da, bu mermeri de sökmüş. Bu da mezarın üstünde kapak taşıydı. Vandal Ermeni bunu da sökmüş. Bunu da tamir edeceğiz. Ulu Önderin o zaman Şuşa gezisiyle ilgili daha birkaç resmini buldum arşivden, işte ben de buradayım. Bu da Cıdır Düzü'nde. Bunu bir kere de göstermiştim, Natavan Çeşmesi önünde. Bir resim daha var, onu da göstermeliyim. Burada Vagif'in büstü de vardı. Geçen defa Şuşa'dayken Ermenilerin büstü söküp dükkân yaptıklarını gösterdim. İşte budur. Vagif'in büstü, Ulu Önder de bakıyor. Bu büstü de tamir edeceğiz.

Sonra devlet başkanımız, Eşi ve Leyla Aliyeva Penah Ali Hanın sarayının kalıntılarına baktılar. Bu yapı Şuşa şehrinin tarihi merkezinde bulunuyor ve Karabağ Hanlığının kurucusu Penah Ali Hanın ikametgâhu olmuş tarihi saray idi. Ermeni vandallar işgal sırasında bu tarihi yapıtı da yıktılar.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Bura Penah Ali Hanın sarayı vardı. Şuşa'yı kuran, Şuşa'yı yapan Penah Ali Han kendisi için burada saray yaptırmış. Şimdi bakın, Ermeniler ne hale getirmişler bu sarayı. Burası tarihi anıt idi. Hain düşman bizim toprağımızı işgal etti, insanları kovdu, tarihi abidelerimizi yıktı, söktü, vandallık yaptı, barbarlık yaptı.

Bütün uluslararası kurumlar gelsinler, görsünler bunu. Ermenileri savun, onları destekleyen, onlara hep arka, dayanak olan çevreler gelsinler, görsünler bu vahşiler ne yaptılar.

Kurtarılmış topraklar Ermeni vahşiliğine tanıktır. Dünya tarihinde buna

benzer vahşilik belki de olmamıştır. Gelip, başkanının toprağına yerleşsin, sonra fırsatını kollayıp buradan yerli halkı kovasin, öldüresin, yakasin, soykırımı yapasin. Sonra da o halk ki, sana kucak açtı, seni kabul edip, sana burada yaşamaya imkân verdi, onun tarihi abidesini işte bu duruma salasın. Vahşet. Ben sanki buradan vahşi kabile geçti söylerken, işte bu manzarayı kastediyordum.

Sonra Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva Molla Penah Vagif'in büstünün koyulacağı alana geldiler.

Molla Penah Vagif'in büstünün tamiri projesi de Haydar Aliyev Vakfı tarafından icra edilecektir.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Bu, heykel tabanının temelidir. Ermeniler dağıttılar, biz tamir edeceğiz.

Ermeni vandalları işgal sırasında Şuşa şehrinin merkezi meydanında bulunan, 19.yüzyıla ait Kervansaray tarihi mimarlık tesisini de yıktılar.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva Kervansaray tarihi mimarlık tesisini ziyaret ettiler.

Devletimizin başkanına burada yapılacak çalışmalarla ilgili bilgi verildi. Şehirde Ermeni vahşetiyle yüz yüze kalan yapılardan biri de Şuşa Devlet Resim Galerisi binasıdır.

Galeri 1982 yılında yapıldı ve işgal dönemine kadar – 1992 yılına kadar hizmet verdi.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Burası Şuşa şehrinin resim galerisi vardı. Azerbaycan hükümeti burada galeri kurdu. İşgal zamanı düşmanlar burasını kendi amaçları için kullanmışlar. Şimdi tam restore edilecek ve yine de resim galerisi olarak faaliyette bulunacak.

Sonra Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva Karabağ otelinde yapılacak imar işlerini incelediler. Otel geçen yüzyılın 80'li yılların başlarında yapıldı. Bina bakımsızlıktan tamamen yararsız duruma düşmüş. Burada yapılacak çalışmalar sonucu otel çağdaş standartlara ulaştırılacak ve Şuşa şehrine sefer edecek misafirlerin rahatlığı için bütün ortam sağlanacaktır.

Devlet Başkanımıza ve Eşine Şuşa şehrinde tarihi-dini abidelerin tamiriyle ilgili yapılan çalışmalarla ilgili bilgi verildi.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Otel odaları aynen böyle olacaktır. İşgal döneminde otelin de tam dağıtıldığı denilebilir, burada yalnız bir katı çalışıyormuş. Berbat durumdaydı, kısa süre içinde örnek oda hazırlandı. Otelin bütün odaları bu tarzda olacak.

Karabağ otelinde yapılan tamir çalışmalarına baktık. İşgal döneminde otel çalışmıyordu. Toplam bir veya iki katı açıktı. Bu otel de Sovyet döneminde Azerbaycan bütçesi hesabına inşa edilmişti ve ona Karabağ adı verilmişti. Sonra hain düşman otelin adını Şuşi Palace olarak değiştirdi. Şuşi adlı bir şehir yoktur, olmadı ve hiçbir zaman olmayacak.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva Şuşa Halı Müzesi'ne de gittiler. Karabağ halıcılık zanaatı geleneklerinin öğrenilmesi, korunması ve yaşatılması amacıyla kurulan bu müze de işgal sırasında ciddi hasar gördü.

Devletimizin Başkanı, Eşi ve kızı Leyla Aliyeva Şuşa'da Park Otelin bulunaçağı binaya da baktılar. İmar sonrası otel misafirlerine yüksek hizmet sunabilecek.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Burada eskiden sanatoryum bloğu vardı. İşgal döneminde burayı küçük otel olarak kullanmışlar ama çok ilkel şekilde. Çok rezil bir durumdaydı. Şimdi yeniden tamir ediliyor. Bu da örnek odadır, otel odaları işte böyle olacak ve bu yıl otel artık kullanıma girecektir.

Şuşa İli Cumhurbaşkanlığı Temsilcisi Aydın Kerimov devlet başkanına yapılacak projelerle ilgili rapor etti.

Devlet başkanımız Şuşa'da yapılacak çalışmalarla ilgili direktif ve talimatlar verdi.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Şuşa sanatoryumunu da denetledik. Orada da blokların çoğu Ermenilerce dağıtıldı. Ama bazı bloklarını kullanmak mümkün olacaktır. Burada da küçük otellerin yapılması düşünülüyor. Şuşa'ya çok büyük bir turist akınına olacağına düşünenecek olursak, burada "beş", "dört" ve "üç" yıldızlı oteller olmalıdır.

Buradan da şehre, şehir çevresinde bulunan dağlara çok güzel bir manzara açılmaktadır. Ama bir daha görüyoruz ki Ermeniler burada bir tane bile olsa bina yapmamışlar. Belki burayı onlar inşa etmişler, burası çok çirkin yapıdır. Sovyet döneminde Azerbaycan tarafından inşa edilmiş binaları kullanmışlar. Azerbaycanlıların evlerine yerleşmişler. Bütün bu evler Sovyet döneminden kalma evlerdir. Bunların da kullanım süresi çoktan bitmiş bile. Bu binaların durumuna şimdi dikkat edilmelidir.

Şuşa'da işgal döneminde tahminen 2.000 kişi yaşıyordu, onlar da genelde subaylar ve onların aile bireyleriydi. Bu yüzden de bu binaların çoğu boş kalmıştı. Bakın, burada bir tane bile normal durumda bina var mı?

Ermeniler Şuşa'yı Ermeni şehri olarak tanıtmak istiyorlar. Oysa Şuşa'nın temelini atan Penah Ali Han oldu ve burada hep Azerbaycanlılar yaşadı. Peki, Ermeni şehriyse neden bu kadar bakımsız bırakmışsınız? Şuşa gibi manzarası, doğası olan şehri bu duruma düşürmek vahşiliktir. Azerbaycanlıların evlerini dağıtmış ve bu işgalin sonuza kadar olacağını düşünmüşler. Biz işgale son verdik.

Ben söyledim ki Şuşa bir tek Azerbaycan'ın değil, dünyanın en güzel şehirlerinden birine çevrilecektir ve biz bunu %100 başaracağız. Bu da Realni Okulun dağılmış binasıdır, bakın, Ermeniler bu binayı ne hale getirmişler. Sol tarafta da aldığım bilgiye göre yatılı okul varmış. Burayı da dağıtmışlar fakat üst kısmı duruyor.

Biz artık Şuşa'dan ayrılıyor, fakat yine de ayrılmak istemiyoruz. Şuşa insanı kendisine öyle bir çekiyor ki, buraya gelenler dönmek, gitmek istemiyorlar. Fakat şimdi biz Bakü'ye dönmeliyiz. Yolüstü Taşaltı köyüne de uğrayacağız. O köyü de denetleyeceğiz. Ondan sonra yönümüz Bakü şehridir.

Eşi Mihriban Aliyeva: Hava güneşli, açık, mavi sema.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Şuşa'ya "görüştürüz" diyoruz. Şuşa'nın girişinde Azerbaycan bayrağı dalgalanıyor ve bundan sonra sonuza kadar dalgalanacaktır. Aşağıda da Laçın koridorudur. Hava da yine bizimle dayanışma içindedir. Güneş yolumuzu ışıktandırıyor. Burasıysa Şuşa elektrik santrali binasıdır. Bu bina kısa süre içinde inşa edildi ve Şuşa'yı devamlı enerjiyle donatacaktır.

Geçen defasında ocak ayında Şuşa'ya gelirken, Şuşa'ya varırken hava açıldı, Güneş bizi selamladı.

Buradan da Şuşa kayaları çok güzel görünüyor. Çünkü biz hak yolundayız, işimiz de hak işidir. Doğa da bizi selamlıyor. Çünkü bu Azerbaycan doğasıdır.

Burasıysa Taşaltı köyüdür. Taşaltı köyüyle de tanışacağız.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva Şuşa ili Taşaltı köyüne geldiler.

Aydın Kerimov: Orası Büyük Kirs Dağıdır. Şuşa'nın su kaynaklarından biri onun eteğinden geliyor.

Mihriban Aliyeva: Burası Yeni Taşaltı mı oluyor?

Aydın Kerimov: Evet.

Mihriban Aliyeva: O da Eski Taşaltı.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Bizim askerler işte oradan girmişler.

Hem sağ tarafta, hem de sol tarafta Taşaltı köyünün enfes manzarasıdır. Taşaltı köyü de işgalcilerden kurtarıldı. Bizim kahraman Ordumuz Taşaltı'dan kalkarak, sarp kayaları tırmanarak Şuşa'ya girdi. İlerde de Büyük Kirs Dağıdır. Azerbaycan'ın güzel doğa manzarası gözümüzün önündedir. Nereye bakarsak güzellik, yeşillik. Burası Azerbaycan toprağıdır, Karabağ toprağıdır. Bundan sonra Azerbaycan halkı burada ebedi yaşayacak.

xxx

Ermeni işgalcilerince 1992 yılında işgal olunan Taşaltı köyü de her türlü teröre uğradı. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev köyün imarıyla ilgi talimat verdi.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in Halka Seslenişi

20.03.2021

Azerbaycan Cumhurbaşkanı Sayın İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva Şuşa'da Cıdır Düzü'nde Nevruz Bayramı Ateşi Yaktılar. Sonra Devlet Başkanımız ulusa sesleniş konuşması yaptı. Konuşmayı sizlere sunuyoruz:

- Sevgili kardeşlerim, hepimizi Nevruz Bayramı dolayısıyla içtenlikle kutluyorum! Bütün Azerbaycan halkına sağlık, mutluluk diliyorum!

Biz bu yıl Nevruz Bayramını Şuşa'da, Cıdır Düzünde kutluyoruz. Bu, tarihî bir olaydır. 2004 yılından başlayarak, her yıl ben Azerbaycan halkını Nevruz Bayramı dolayısıyla kutlarken hep, "Biz öz topraklarımıza döneceğiz," diyordum. Diyordum ki "Biz ülkemizin toprak bütünlüğünü yeniden sağlayacağız." Diyordum ki "Biz Nevruz Bayramını topraklarımız işgalden kurtarıldıktan sonra Karabağ'da kutlayacağız." Ve işte o gün, bugündür. Bugün biz Nevruz Bayramını kadim şehrimizde, Azerbaycan'ın medeniyet başkenti Şuşa'da kutluyoruz. Bu, tarihî bir olaydır. Bu, çok büyük bir mutluluktur. Allah Azerbaycan halkının dualarını duydu. Her yıl Nevruz Bayramı arifesinde hepimiz birbirimize sürekli olarak "İnşallah seneye Nevruz Bayramını Karabağ'da kutlarız, seneye Nevruz Bayramını Şuşa'da kutlarız," demişizdir. İşte o gün geldi. Yirmi sekiz yıl sonra biz Şuşa'ya döndük. Nevruz Bayramını Cıdır Düzünde kutluyoruz, tarihî adaleti ihya ettik.

8 Kasım'da Şuşa'nın kurtarılmasıyla ilgili müjdeyi Azerbaycan halkına verirken "Şuşa, sen özgürsün!" demiştim. Bugün özgür Şuşa'da biz kendi ulusal bayramımızı – Nevruz Bayramını kutluyoruz. Şuşa yirmi sekiz yıl tutsaktı. Yirmi sekiz yıldır hain düşman tarafından yıkılıyor, mahvediliyordu. Şuşa'nın tarihî görüntüsü yıkımlara uğruyordu. Düşman Şuşa'yı Ermenileştirmek istiyordu. Şu-

şa'daki Azerbaycan halkının izini silmek istiyordu. Fakat bunu başaramadı. Evet, Şuşa yıkımlara uğradı, Şuşa'da tarihî abidelerimiz hain düşman tarafından yıkıldı. Fakat Şuşa eğilmedi, yıkılmadı, onurunu korudu, Azerbaycan'ın millî ruhunu korudu ve bugün Şuşa'dayken bir daha buna tanık olmaktadır. Şuşa Azerbaycan halkının ruhunu koruyabildi ve bizi bekledi. Biz de gelmeliydik ve geldik. Fakat gelmek için güç toplamalıydık, gelmek için hazırlık çalışmalarının yapılması gerekirdi. Bütün yönlerden hazırlık çalışmaları yapılmalıydı, yapıldı da. Biz ülkemizin gelişimini sağlamalıydık. Halkımızın birliğini sağlamalıydık. İç savaştan çıkmış ülke için, halk için bu, pek kolay bir konu değildi. İç savaş sonrası bugüne kadar ülkede görülen süreçler, halkımızı tek ülkü uğrunda, tek amaç uğrunda, topraklarımızın kurtarılması amacı uğrunda birleştirdi. Biz bu millî birliği, millî dayanışmayı sağlayabildik. Bu olmasaydı bu Zafer de olmayacaktı.

Biz Karabağ sorunuyla ilgili gerçekleri uluslararası alanda dünya kamuoyuna ulaştırmalıydık ve ulaştırdık. Uluslararası kurumlarla aktif çalıştık ve bize uygun, gerçeği yansıtan, uluslararası hukuku yansıtan, ona dayanan gerekli kararları kabul ettirdik. Bu Zaferimizin yasal temeliydi, hakkın, adaletin onarımının yasal zeminiydi. Biz ekonomik açıdan toparlanmalıydık ve toparlandık. Son yıllarda Azerbaycan kadar hızla gelişen ülke belki de dünyada yoktur. Biz askerî açıdan da toparlanmalıydık ve bu birinci dereceden önem taşıyordu. Benim cumhurbaşkanlığı dönemimde askerî harcamaların her zaman ilk sırada olması boşuna değildi. Bunu ben hep söylüyordum, beyan ediyordum ki "Biz askerî harcamalarımızı bundan sonra da artırmalıyız. Biz savaşa hazırlanmalıyız, hazırlanıyoruz." Bunu tüm dünyaya açıkça söylüyordum ve söylüyordum ki "Eğer düşman kendi isteğiyle topraklarımızdan çıkmazsa, biz düşmanı kovacağız." Böyle de oldu.

Biz güçlü ordu kurduk. Profesyonel ordu kurduk. Kahraman ordu kurduk. Askerlerimiz en yüksek değeri hak ediyor. Biz savaş döneminde şehit verdik. Allah tüm şehitlerimize rahmet eylesin. Allah yakınlarına sabır versin. Biz Şuşa'yı kan dökerek kurtardık. Şuşa uğruna ciddi çarpışmalar yapıyordu. Laçın koridoru boyunca işgalcilerin kalıntıları dağılmıştı, yüzlerce, belki de bine yakın

işgalci Şuşa çarpışmalarında mahvedildi. Askerlerimiz sarp kayaları tırmanarak, derelerden, tepelerden, Hocavend ormanlarından, patikalardan geçerek hafif silahlarla Şuşa'ya girdiler. Hafif silahlarla, tabancalarla, süngü-bıçakla çarpıştık. Fakat bize karşı burada toplar, tanklar kullanıldı. Ama düşman bizim gücümüzü gördü, irademizi gördü, millî ruhumuzu gördü ve yenildi. Şuşa'nın kurtarılması Vatan Savaşında özel konuma sahip bir olaydır. Şuşa bizim hedefimizdi ve biz bu hedefe doğru gedyorduk. Şuşa'ya kadar kurtarılmış bütün topraklarda Azerbaycan Ordusunun bulunması Şuşa'nın kurtarılmasını da sağladı. Cebrail ili, Sukovuşan, Hadrut, Hocavend ilinin büyük bir kısmı, Zengilan, Fuzuli, Gubathı illeri, Laçın ilinin güney kısmı, Kelbecer dağları, Murov Dağı ve daha sonra Şuşa... Savaş sırasında 300'den fazla köy ve şehir kurtarıldı, düşman diz çökmek, teslim olmak zorunda kaldı ve 10 Kasım'da kapitülasyon anlaşmasını imzaladı.

Daha savaşın ilk günlerinden ben demiştim ki "Düşman bize tarih versin, düşman başkanı tarih versin, ne zaman bizim toprağımızdan defolacaksa ve biz işte o zaman savaşı durdurmaya hazırız." Yine sözümde durduk, bize tarih verildiği anda, anlaşma imzalandığında savaş da sürdü ve biz tek kurşun atmadan, hiç kayıp vermeden Ağdam, Kelbecer ve Laçın illerini de geri aldık. Böylece, toprak bütünlüğümüzü sağladık. Yine de diyorum, biz hazırlanmalıydık, Şuşa bizi bekliyordu. Fakat biz öylesine gelmeliydik ki bu konuyu tam kökünden çözelim.

Son yıllarda ben hem konuşmalarında hem söyleşilerimde defalarca "Biz konunun yarım yamalak çözümünü istemiyoruz," demiştim. Bunun ne demek olduğunu Azerbaycan halkı herhalde çok iyi anlıyor. Ben demiştim ki "Her şeyi zamanında yapmak gerekir." Ben neyi, ne zaman, nasıl yapmak gerekirse onu çok iyi bilirim. Benim için hiçbir zaman toprakların kurtarılmasından daha öncelikli bir görev olmadı. Bütün cumhurbaşkanlık dönemimi ben buna adadım. Her bir kararın arkasında bu amaç, bu hedef vardı – bu adım bizi zafere götürecekti yoksa götürmeyecek miydi? Diyordum ki "Her birimiz her gün zaferi yaklaştırmalıyız." Benim konuşmalarım var, onlar tarihte duruyor. Her gün her birimiz zaferi yaklaştırmalıyız. Yaklaştırdık, hazırlandık, geldik düşmanı yendik, mahvettik. Geldik ve işte burada duruyoruz. Zafer kazanmış Ordunun Başko-

mutanı olarak kadim Azerbaycan toprağında duruyorum ve kimse bundan sonra bizi buradan çıkaramaz.

Şuşa bizim kadim şehrimizdir. Ermeni propagandası, sahte bilim adamları, düzenbaz siyasetçiler, uluslararası çevreler de ne kadar söylerseler bile fark etmez. Bu bir tarihî gerçektir: Penah Ali Han Şuşa'nın temelini attı, Şuşa'yı inşa etti, kurdu. Bizse Şuşa'yı kölelikten kurtardık ve halkımıza geri verdik, devletimize geri verdik. Şuşa kadim Azerbaycan şehridir, her zaman da böyle oldu. Son yirmi sekiz yıl içinde hain düşman ne kadar çalışsa da Şuşa'nın Azerbaycan ruhunu, Azerbaycan görüntüsünü değiştiremedi. Evet, evler yıkılmış, tarihî anıtlar yıkılmış, camiler yıkılmış, birkaç ucube bina yapılmıştı. İşlevsel olarak burada hiçbir inşaat yapılmamıştır. Fakat Sovyet döneminden kalma apartmanlarda 2 bin kadar Ermeni yaşıyordu, onların da çoğunluğu subaylar, onların aileleriydi. Eğer burası, Ermeni şehriyse, neden Ermeniler gelip burada yaşamadılar? Çünkü Ermenilerin burada tarihi yoktur. Eğer Ermeni şehriyse, neden böylesine berbat duruma getirmişler? Neden yağmalamışlar Şuşa'yı, neden bu yirmi sekiz yıl içinde onarmamışlar? Hani, nerde bunların hayırseverleri? Hep hayırseverler, bunu yaptılar, şunu yaptılar, buna para verdiler, şuna para verdiler, derlerdi. Her sene kampanyalar düzenliyor, on milyonlarca dolar topluyorlardı. Şimdi belli ki o paralar eski yönetimin cebine gidiyormuş. Ben kurtarılmış topraklara defalarca geldim. Burada olan sefalet belki de dünyanın hiçbir yerinde yoktur. Peki, onlar ne yapmışlar? Hepsı yalandı, sahteydi, tarihi nasıl sahteleştiriyorlarsa, gerçeği de böylesine sahteleştiriyorlar. Onların düzenbazağı dünyanın farklı başkentlerinde çalışmalar yapmakta, sahte bilgiler vermekte ve bu sahte bilgiler çevresinde tartışmalar yapılmakta ve olmayan şeyleri gerçek gibi sunmaktaydılar.

Biz Şuşa'yı onaracağız. Onarım çalışmalarına başlandı bile. Bugün Şuşa'dayken artık verdiğim talimatların yerine getirilmesine bakıyorum.

Biz bir tek Şuşa'yı değil, kurtarılmış tüm toprakları onaracağız. Kuruculuk işleri başlandı, altyapı projeleri başlatıldı. Zararın hesaplaması yapılıyor, şehirlerin büyük planları hazırlanıyor. İlk sırada Ağdam şehrinin ve Ağdam ilinin bütünlükte büyük planı hazırlandı, onun ilk taslağı bana sunuldu. Benim tem-

bihlerimi dikkate almak koşuluyla şimdi bu alanda çalışmalar yapılıyor ve yakın gelecekte büyük plan onaylanacaktır. Daha sonra onarım çalışmaları kurtarılmış bütün topraklarda başlanacak. Ermeniler otuz yıl bizim topraklarımızı yağmaladılar. Bizse bu toprakları onaracağız, çünkü bu toprakların sahipleri biziz – Azerbaycan halkıdır.

Şuşa'dayken insan Azerbaycan halkının büyüklüğünü bir kez daha algılıyor. Biz Birinci Karabağ Savaşındaki yenilgiyi kabullenmedik. Biz hatta o hainliği, o ihanet eden AHC-Müsavat ikilisinin kötü liderlerine gereken cezayı vermedik. Oysa onlar istenilen cezayı hak ediyorlar. Biz bu durumu kabullenmedik ve ben defalarca "Hiçbir zaman Azerbaycan halkı bu durumu kabullenmeyecek," diyordum. Politik, ekonomik, askerî, manevi açılardan, genç kuşağın yetiştirilmesi yönünden gereken politika yürütülüyordu ve öylesine bir gençlik yetişti ki canını toprak uğruna feda etti. Öylesine bir gençlik yetişti ki kendi kanı-canı pahasına toprağımızı düşmanın elinden kurtardı. Savaşa bütün kuşakların temsilcileri katıldı, kahramanlık gösterdi. Fakat herkes bilmeli ki önemli görevi benim cumhurbaşkanlık dönemimde yetişen gençler üstlendiler. 2003 yılında henüz çocuk olan gençler üstlendiler. İlk sırada, biz onlara borçluyuz, bütün Azerbaycan halkına borçluyuz. Bütün halkımız bizi bu Zafere götürdü ve tüm etkenler birleşerek bu savaşın sonuçlarını şartlandırdı.

Bizim savaşımız – İkinci Karabağ Savaşı bugün dünyanın ileri gelen ülkelelerinin askeri okullarında öğretilmekte. Biz 21. yüzyılın savaşını yaptık, düşmanı mahvettik. Ermeni ordusu yoktur, biz onu mahvettik. Bugün Nevruz Bayramını Cıdır Düzü'nde kutlarken gurur hissiyle diyorum: "Şuşa sen özgürsün!", "Şuşa Azerbaycan'dır!", "Karabağ Azerbaycan'dır!"

**Azərbaycan Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı
Mihriban Aliyeva, Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ilə
Karabağ'a Yaptıkları Daha Bir Ziyaretin Görüntülerini
Resmî "Instagram" Sayfasında Paylaşdı**

12.05.2021

Azərbaycan Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı Mihriban Aliyeva, Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'le Karabağ'a yaptıkları daha bir ziyaretin görüntülerini resmî "Instagram" sayfasında paylaştı.

AZERTAC'ın haberine göre, Mihriban Aliyeva paylaşımında şu ifadelere yer verdi:

"Sevgili kardeşlerim!

Bugünün önemli bir gün olduğunu söylemekten çok büyük gurur duyuyorum. 'Haribülbül' müzik festivali, Azərbaycan'ın kültür başkenti ilan edilen kadim memleketimiz Şuşa'da yeniden canlanıyor. Yıllar süren hasretin ardından efsanevi Cıdır Düzü'nde Azərbaycan muğam müziği yeniden seslenecek. Karabağ ziyaretimizin görüntülerini sizlerle paylaşmaktan büyük mutluluk duyuyorum.

Derin saygı ve sevgilerle,
Sizin MİHRİBAN"

xxx

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Hocavend'de çekilen bir videoda şunları söylüyor: "Şuşa'ya gidiyoruz. Şuşa'da 'Haribülbül' müzik festivali yapılacak. Değim gibi, uzun bir aradan sonra bu yıl mayıs ayında Haribülbül müzik festivali yapılacak. Geçerken Azərbaycan'ın büyüleyici yerlerinden biri olan Hocavend bölgesine uğradık. Burada, doğanın koynunda ince belli bardakta çay içiyoruz.

Tıpkı Cıdır Düzü'nde çay içtiğimiz gibi şimdi de Hocavend'de çay içiyoruz ve Azərbaycan halkı bu kadim Azərbaycan topraklarında sonsuza kadar yaşayacak. Yaşasın Azərbaycan halkı, yaşasın Azərbaycan!

Kendini de çek Mihriban. Kameraman her zamanki gibi Mihriban Hanım'dır, ancak nedense kendisini görüntülemek istemiyor.

Mihriban Aliyeva: Ben kamera arkasındayım.

Azərbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev və Eşi Məhriban Aliyeva Şuşa Gəzində. Şuşa'da 110/35/10 kilovoltluq Elektrik Tesisini Kullanıma Girdi

12.05.2021

Azərbaycan Cumhuriyyəti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Məhriban Aliyeva, qızları Leyla və Arzu Aliyeva 12 Mayıs'ta Şuşa gəzisi yaptılar.

AZERTAC'ın bilgisinə görə, Azərbaycan Cumhuriyyəti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Məhriban Aliyeva, qızları Leyla və Arzu Aliyeva öncə 110/35/10 kilovoltluq Şuşa elektrik tesisinin açılış etkinliyinə katıldılar.

Şuşa şəhərinin Azərbaycan'ın genel enerji sisteməsinə bağlanması, şəhərin güvenilir, sürekli və aralıksız elektrik enerjisiylə təmini amacıyla gəçən yılın aralık ayında Şuşa və Fuzuli ili Şükürbəyli tesislərindən başlayaraq 75 kilometr məsafədə 110 kilovoltluq Şükürbəyli – Şuşa hava elektrik veriliş hətə inşasına başlandı. Elektrik tesisini uzaktan kumandalı SCADA Kumanda Sistemine bağlanaraq tam ditalleşti. Burada perspektif gelişmə söz konusudur. Tesisin və elektrik iletim hattının inşası çok zor coğrafi röliefə rağmen, çok kısa süre içinde yapıldı. Fuzuli'deki Şükürbəyli tesisindən Şuşa'ya 110 kilovoltluq iki devreli elektrik iletim hattı çekiliş aralıksız durmaksızın 73 günə yapıldı ki bu da bir tek Azərbaycan enerji endüstrisi için değil, bölge enerji endüstrisi tarihinde rekordur.

Genel olarak işgalden kurtarılmış toprakların sürekli ve kaliteli elektrik enerjisiylə təmininə yönelik çalışmalar sürmektedir. Şu anda Kelbecer, Fuzuli, Cəbrail, Zəngilan, Gubadlı, Ağdam'da, toplam, 9 tesis və onları bağlayan 110 kilovoltluq iletim hatlarının inşası sürmektedir. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in işgalden kurtarılmış bölgələrin Yeşil Enerji bölgəsinə dönüştürülməsi ilə ilgili təlimatları gərəginçə, Sukavuşan'daki 2 küçük su elektrik santralinde tədilat, təmir və onarım çalışmaları sonlandı. Yakın zamanlarda Kelbecer'de 2 küçük su elektrik santralinin inşası və tədilati başlanılacaq.

Şuşa'da Haribülbül Oteli'nin İmar Sonrası Açılış Yapıldı

12.05.2021

12 Mayıs'ta Şuşa'da Haribülbül Otelinin imar sonrası açılış yapıldı.

AZERTAC'ın verdiği bilgiye göre, Azərbaycan Cumhuriyyəti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Məhriban Aliyeva, qızları Leyla Aliyeva və Arzu Aliyeva açılışa katıldılar. Devlet Başkanımız oteli denetledi.

Anar Elekberov: Otelin bu çalışanları aslen Şuşa'lılar.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Çok iyi, ben buraya Şuşa'dan olan insanlar işe alınınsınlar söylediydim zaten. Sen Şuşa'da hiç yaşamadın değil mi?

Otel görevlisi: Hayır.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Şimdi yaşayacaksınız.

Otelde toplan 49 odanın bulunduğu bilgisi verildi. Onların hepsi misafirlerin ağırlanması ve dinlenmeleri için bütün gereken altyapıyla donatıldı. Bu türden tesislerin kullanıma sunulması Azərbaycan'ın kültür başkenti olan Şuşa'nın turizm potansiyelinin pekiştirilmesinde çok büyük önem arzetenin yanı sıra, işgalden kurtarılmış bölgelerimizde, keza tarihi Şuşa şəhərində yapılan sosial projələrin sürekli ve hızlı olacağını belirtisidir.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Haribülbul Oteli Arazisindeki Ana Bina ve Dağ Evlerinde Sağlanan Koşulları İnceledi

12.05.2021

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva, kızları Leyla Aliyeva ve Arzu Aliyeva, 12 Mayıs'ta Şuşa'daki Haribülbul Oteli arazisindeki 48 odalı ana bina ve dağ evlerinde sağlanan koşullar hakkında bilgi edindiler.

AZERTAC'ın haberine göre, Cumhurbaşkanı ve Eşine ana bina ve dağ evlerindeki yapılan çalışmalarla ilgili bilgi verildi. Bu tesislerin modern tarzda yeniden inşa edildiği vurgulandı.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Şuşa'da Yeni Cami Temelini Attı

12.05.2021

12 Mayıs'ta Şuşa'da yeni caminin temel atma töreni yapıldı.

AZERTAC'ın bilgisine göre Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva, kızları Leyla Aliyeva ve Arzu Aliyeva etkinliğe katıldılar.

Kadim Şuşa'da temeli atılan cami dini ocak ve modern mimarlık örneği gibi şehri süsleyecek. İki minareli, mozaikle süsletilecek kuvvesi olan caminin tasarımı Azerbaycanlı ve İtalyan mimarlarla beraber yapıldı. Caminin dışı Şuşa'nın eski cami minarelerinde kullanılan geometrik resimlerle süsleneyecektir. Bu mimari öge Şuşa'nın refah ve uğurlu geleceğine güven, geçmişle bugün arasındaki ilişkiyi simgeleyecektir.

Caminin temelini atan **Cumhurbaşkanı İlham Aliyev** konuşma yaptı:

- Bugün Şuşa şehrinde yeni caminin temelini attık. Şuşa'da yeni cami yapılacaktır. Ben cami inşasıyla ilgili kararı vereli çok oldu. Şuşa şehri işgalcilerden kurtarıldıktan sonra artık bu caminin mimarlığı hakkında düşünmeye başladım. Şuşa şehrinde bir zamanlar 17 cami vardı ve hain düşman onların hepsini yıktı. Üç cami yarım yıkık durumdaydı – Yukarı ve Aşağı Gevher Ağa ve Saatli camileri. Onların tadilatıyla ilgili de talimat verildi.

Yukarı Gevher Ağa Camii artık tamir edildi bile. Şuşa mimarisinin özgü özelliklerinin olduğunu göz önünde bulundurursak Şuşa'nın eski camileri de bu tarzda yapılmıştır. İşte bu yüzden yeni yapılacak caminin mimarisi nasıl olmalı, diye düşündüm. Birkaç ay bu konuyu düşündüm. Sonunda aklıma geldi ki bu cami, bunun mimarisi sembolik özellik taşımalıdır. Bu yüzden cami yapısının 8 rakamını yansıtmasını önerdim. Çünkü 8 Kasım günü biz Şuşa'yı işgalcilerden kurtardık ve 8 Kasım Azerbaycan'da artık resmi Zafer Günü'dür. Caminin iki minaresi 11 rakamını simgelemelidir. On birinci ayda Şuşa ve Karabağ işgalden tam kurtarıldı. Bu fikirlere dayanarak mimarlar çalışmaya başladılar ve burada

gösterilen sunuda caminin tasarımı görünür. Bu, daha ilkin tasarımıdır, bunun üzerinde daha çalışılacak, bazı değişimler olabilir.

Elbette ki, caminin iç mimarisiyle ilgili öneriler henüz tam hazır değil. Fakat ana fikir olarak cami mimarisi 8 Kasım gününü yansıtacak. Hem yukarıdan hem de aşağıdan bakarken 8 rakamı görülecektir. Caminin yeri de tesadüfen seçilmedi. Bu Şuşa şehrinin yukarı kısmındadır ve burada yapılacak cami şehre egemen olacaktır. Böyle de olmalıdır. Çünkü Şuşa bizim kadim şehrimizdir, Azerbaycan şehridir, Azerbaycanlılar tarafından yapıldı. Azerbaycanlılar hep burada yaşadı. Sadece olarak işgal döneminde Azerbaycan nüfusu zorla buradan çıkarıldı.

Biz Şuşa'ya döndük, temelli döndük! Şehre hâkim olan bina cami olmalıdır ve bu cami şehrin yukarı kısmında bulunmalıdır. Caminin temel atma günü de boşuna seçilmedi. Yarın bütün Müslüman âlemi kutsal Ramazan Bayramını kutlayacak. Fırsat bulmuşken, bütün Azerbaycan halkının mübarek Ramazan Bayramı kutlamak istiyorum. Zaten bayram arifesinde kadim Şuşa şehrinde yeni caminin temel atma etkinliğinin yapılması büyük tarihi ve sembolik özelliğe sahiptir. Bundan sonra mimarlar caminin tüm projesiyle ciddi ilgilenecekler ve inşaat çalışmaları başlanacak.

Şuşa'da Özel Temsilcilik Binası'nı Ziyaret

12.05.2021

12 Mayıs'ta Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva, kızları Leyla Aliyeva ve Arzu Aliyeva, Şuşa'daki Özel Temsilciliğin bulunacağı binayı ziyaret ettiler.

AZERTAC'ın haberine göre, Cumhurbaşkanı ve Eşine imar çalışmaları hakkında bilgi verildi.

Buradaki faaliyetlerin verimli bir şekilde yapılması için tüm koşulların sağlanacağı ve yönetim binasının en çağdaş tarzda yeniden inşa edileceği kaydedildi.

Cumhurbaşkanı yapılacak çalışmalarla ilgili direktif ve talimatlarını verdi.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Şuşa'da Han Kızı Natavan'ın Sarayı Karşısındaki Araziyi İnceledi

12.05.2021

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mhriban Aliyeva ve kızları Leyla ve Arzu Aliyeva 12 Mayıs'ta Şuşa'da Han kızı Natavan'ın sarayı karşısındaki araziye geldiler.

AZERTAC'ın haberine göre, işgal sırasında Şuşa'da Han kızı Natavan'ın evi de aynı şekilde tahrip edildi. Azerbaycan'da ilk çocuk müzik okulu olarak bilinen Şuşa Müzik Okulu Han kızı Natavan'ın evinde faaliyette bulundu. 18.yüzyılın tarihi ve mimari anıtı Ermeni vahşeti ve barbarlığının kurbanı oldu.

Cumhurbaşkanına işgal sırasında binaya verilen zararın tespiti için çalışmalarına başlandığı bilgisi verildi. Bu süreçten sonra burada imar çalışmalarına başlanılacaktır.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Şuşa'da Restore Edilen Han Kızı Çeşmesini Ziyaret Etti

12.05.2021

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mhriban Aliyeva, kızları Leyla Aliyeva ve Arzu Aliyeva 12 Mayıs'ta Şuşa'daki Han Kızı Çeşmesini ziyaret ettiler.

AZERTAC'ın haberine göre, Devlet Başkanı ve aile bireyleri çeşmeden su içtiler.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev şunları söyledi:

Natavan çeşmesinden yine su akıyor. Natavan Çeşmesini restore ettik. Geçtiğimiz ocak ayında Şuşa'yı ziyaretim sırasında Natavan Çeşmesini restore edeceğimizi söylemişim. Çeşme tekrardan Şuşa halkının ve misafirlerin hizmetinde olacaktır. Hain düşman bu çeşmeyi kurutmuştu, bütün çeşmeleri kurutmuştu. Bu da Şuşa'nın Ermeniler için hep yabancı bir şehir olduğunu göstermektedir. Şimdi Şuşa yeniden canlanıyor ve Şuşa'nın simgelerinden biri olan Han Kızı Çeşmesi restore edildi. Bugün çeşmeden su içtim.

Şuşa Kreatif Merkezi Binasında İnceleme

12.05.2021

Azərbaycan Cumhuriyyəti Cümhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva, kızları Leyla Aliyeva və Arzu Aliyeva, 12 Mayıs'ta Şuşa Kreatif Merkezinin yerleşeceği binayı ziyarət ettiler.

AZERTAC'ın haberinə görə, Cümhurbaşkanı İlham Aliyev və Eşi Mihriban Aliyeva'ya merkezde yapılacak çalışmalar hakkında bilgi verildi.

Ağa Kəhraman Mirsiyab oğlunun Kervansarayı'nın bu binada bulunduğu bildirildi. Ulusal öneme sahib mimari anıt 18.yüzyıla ait. Dövlət Başkanı yapılacak işlərlə ilgili talimatlarını verdi.

Cümhurbaşkanı İlham Aliyev, Şuşa Resim Galerisi'nde Yapılan Çalışmaları İnceledi

12.05.2021

Azərbaycan Cumhuriyyəti Cümhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva, kızları Leyla Aliyeva və Arzu Aliyeva, 12 Mayıs'ta Şuşa Resim Galerisi'nde yapılan çalışmaları inceledi.

AZERTAC'ın haberinə görə, Cümhurbaşkanı İlham Aliyev və Eşi Mihriban Aliyeva'ya galeride yapılan çalışmalar hakkında bilgi verildi.

Burada geri alınan Karabağ halılarının sergisi, "İşgal Öncəsi və Sonrası Karabağ", "Azərbaycanlı Rəssamların Motiflərində Karabağ" başlıklı sergilerin düzenleneceği belirtildi.

Şuşa'da 1 Sayılı Ortaokulun Temeli Atıldı

12.05.2021

12 Mayıs'ta Şuşa'da 1 sayılı ortaokulun temeli atıldı. AZERTAC'ın haberine göre, etkinliğe Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva, kızları Leyla Aliyeva ve Arzu Aliyeva katıldılar.

Devlet Başkanı okulun temelini attı.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'e, Azerbaycan'da ve Güney Kafkasya'daki ilk laik okulun temelini 1830 yılında işte burada atıldığı bilgisi verildi. 1980 yılında büyük önder Haydar Aliyev'in önerisiyle aynı okulun kuruluşunun 150. yılı kutlandı. İşgalden önce 1 sayılı okul olarak faaliyetini sürdüren bu okul, Ermeni barbarları tarafından tamamen yerle bir edildi.

960 öğrenci kapasiteli yeni okulun tasarımı ve inşası için başlangıçta Cumhurbaşkanı Yedek Fonundan Milli Eğitim Bakanlığı'na 3 milyon manat tahsis edildi.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Eşi Mihriban Aliyeva Şuşa'da "Haribülbul" Festivalinin Açılışına Katıldılar

12.05.2021

12 Mayıs'ta Azerbaycan'ın kültür başkenti Şuşa "Haribülbul" müzik festivaline ev sahipliği yaptı. Kadim kültür beşiği olan Şuşa 29 yıl sonra yine yakınlarını, misafirlerini ağırlıyor.

AZERTAC'ın bilgisine göre, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva, kızları Leyla Aliyeva ve Arzu Aliyeva Şuşa'da Cıdır Düzü'nde düzenlenen "Haribülbul" müzik festivaline geldiler.

Devlet Başkanımız festivalin açılış konuşmasını yaptı.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in Konuşması

- Sevgili arkadaşlar, bugün ülkemiz tarihinde çok önemli bir gündür. Uzun bir aradan sonra Cıdır Düzü'nde - her birimiz için kutsal olan Şuşa'da "Haribülbul" festivali yapılıyor. Bu nedenle sizi ve bütün Azerbaycan halkını içtenlikle kutluyorum.

Biz bugünü 30 yıl sabırsızlanarak bekledik, 30 yıl Vatan hasretiyle yaşadık. 30 yıl adaletsizlikle barışmalıydık, ama barışmıyorduk ve her defa diyorduk ki, bu durumla biz hiçbir zaman barışmayacağız, ne pahasına olursa olsun öz topraklarımızı işgalcilerden kurtaracağız ve bunu yaptık. Uzunca bir aradan sonra bu sene ilk defa yapılan "Haribülbul" müzik festivali şehitlerimizin kutsal anısına düzenleniyor. Biz bugünü kahraman askerlerimize borçluyuz, Azerbaycan halkına borçluyuz. Halk birleşti, halk dayanışma gösterdi, bir yumruk gibi birleşti ve bu Zaferi Azerbaycan halkı kazandı. Bu, bizim hepimizin zaferidir. Ben Vatan savaşında hayatını kaybetmiş kahraman şehitlerimizi anmak için bir dakikalık sessizlik rica ediyorum.

Allah bütün şehitlerimize rahmet eylesin!

Biz bu güzel geleneği geri getirdik ve bundan sonra "Haribülbül" festivali Şuşa'da her sene yapılacaktır. Bu seneki festival Azerbaycan'da yaşayan halkların temsilcilerini kapsamaktadır. Bugünkü festivalde ülkemizde yaşayan çeşitli uyrukların temsilcileri sahne alacaklar. Bu fikri festival organizatörü olan Haydar Aliyev Vakfına ben önerdim, çünkü Vatan Savaşında Azerbaycan'da yaşayan bütün halkların büyük payı vardır. Vatan Savaşı bir daha onu gösterdi ki Azerbaycan'da bütün halklar dostluk, kardeşlik, dayanışma içinde yaşıyor ve bu 44 günlük savaş bir daha onu gösterdi ki ülkemizde ulusal birlik, ulusal dayanışma vardır. Boşuna değil ki ilk festivalde Azerbaycan'da yaşayan halkların temsilcileri sahne alacaklar ve bir daha biz bütün dünyaya buradan – Şuşa'dan, kadim toprağımızdan mesaj veriyoruz. Ülkeler böyle gelişmeliler, işte ancak çok dinli, çok milletli ülkelerde, toplumlarda gelişme sağlanır, birlik olur, ulusal dayanışma olur, barış olur. Biz dünyanın farklı yerlerindeki olayları izliyoruz, görüyoruz ve diyebilirim ki birkaç yıl önce bugünkü durumu görüyorduk. Bu yüzden de hem ülke içinde hem uluslararası alanda, ülkemizde yapılan çok sayıda etkinliklerde multikültüralizmin tanıtımını yapıyorduk, çeşitli halkların beraber yaşamını gösteriyorduk ve diyorduk ki bu, mümkündür. Azerbaycan'ın simgesinde diyoruz ki bu, mümkündür ve gösteriyorduk, kendi deneyimimizi paylaşıyorduk, kendi düşüncelerimizi paylaşıyorduk ve hesap ediyordum ki bizim bu çabalarımız sonuç verdi. Çünkü bugün dünyada bu konuyla ilgili net bir düşünce var.

44 günlük savaş Azerbaycan'ın tam zaferiyle sonuçlandı. Azerbaycan tam zafer kazandı, işgalcileri kadim Azerbaycan topraklarından kovdu ve kurtarılmış bütün topraklarda Azerbaycan bayrağını dikti. 44 günlük savaş bizim şanlı tarihimizdir. 44 günün her bir günü kahramanlık destanı idi, biz her gün şehit veriyorduk, kan döküyorduk ve ileriye gidiyorduk. Her gün biz ileriye gidiyorduk. 44 gün içinde bir gün bile geriye adım atmadık. Fakat ileri gidiyorduk, şehitler vererek, kan dökerek, halkımız birleşerek ve biz birleşip bu Zaferi sağladık. 300'den fazla şehir ve köy savaş meydanında işgalcilerden kurtarıldı ve Şuşa'nın – alınmaz kalenin alınması ayrıca bir kahramanlık destanıdır. Şuşa'da olan her bir insan ve şimdi de Şuşa'ya gelen Azerbaycan vatandaşları görüyor-

lar ki Şuşa'yı almak, işgalden kurtarmak büyük kahramanlık, azim, fedakârlık istiyordu. Bizim kahraman askerlerimiz bu sarp kayalara tırmanarak, çarpışarak Şuşa'yı işgalcilerden kurtardı. İşgalcilerin bize karşı tanklardan, toplardan ateş etmelerine rağmen. Biz Şuşa uğruna yapılan çarpışmalarda şehitler verdik. Fakat bizi ileriye götüren milli ruh bu zaferi sağladı. Şuşa'nın kurtarılması Ermenistan ordusunun ve Ermenistan devletinin çökmesi demek idi. Çünkü ondan bir gün sonra Ermenistan bizim koşullarımız uyarınca yazılmış yenilgi belgesini imzalamak zorunda kaldı ve biz tek kurşun sıkmadan Laçın, Kelbecer ve Ağdam illerini geri aldık. Boşuna değil ki Şuşa'nın kurtarılması günü – 8 Kasım günü Azerbaycan'da resmi devlet bayramı ilan edildi, Zafer Bayramı ilan edildi ve biz bu bayramı her sene kutlayacağız.

Şuşa Azerbaycan halkının milli servetidir. Bu yakın günlerde Şuşa'nın Azerbaycan'ın kültür başkenti ilan edilmesi bunu bir daha sergiliyor. Şuşa kadim Azerbaycan şehridir. Gelecek sene biz Şuşa'nın kuruluşunun 270. yıldönümünü kutlayacağız. Penah Ali Han 1752 yılında Şuşa'nın temelini attı ve o zamandan işgal dönemine kadar bu şehirde hep Azerbaycanlılar yaşadı. Ermeniler ne kadar çalışsalar da Şuşa'dan Azerbaycan ruhunu silemediler. Evet, hain düşman tarafından binalar yıkıldı, camilerimiz yıkıldı, tarihi abidelerimiz yıkıldı. Fakat Şuşa Azerbaycan ruhunu korumayı başardı. Şuşa 28 buçuk yıl esaretteydi, ancak eğilmedi, yıkılmadı, kendi onurunu korudu, milli ruhunu korudu, Azerbaycan ruhunu korudu.

Eminim sevgili dostlar, sizin birçoğunuz buraya işgalden sonra ilk kez geliyor, bunu görüyorsunuz, bunu hissediyorsunuz. Ben artık 3.defadır Şuşa'dayım ve her defa buraya geldiğimde burada kalmak istiyorum, buradan ayrılmak istemiyorum, dedim. Şuşa'nın kendisine özgü bir aurası var. Ben dünyada Şuşa'ya benzer şehir görmedim, belki de hiç yoktur. Bugün biz uzun aradan sonra özgür Şuşa'da toplandık. Bugün Cıdır Düzü'nde Azerbaycan muğamı seslenecek. Uzun aradan sonra biz Şuşa'da bu güzel müzik bayramını kutlayacağız. Bugün, gerçek anlamda müzik bayramıdır. Evet, biz 8 Kasım'da Şuşa'ya savaşıarak, çarpışarak, kan dökerek döndük. Fakat bugün Azerbaycan kültürü, Azerbaycan kültürünün ünlü temsilcileri Şuşa'ya döndüler ve bu dönüş bir gerçektir, bu gerçeğe her kes

hesaplaşmalıdır.

Bundan sonra biz Şuşa'da ebedi yaşayacağız ve Şuşa'da imar çalışmaları başladı bile. Verilen görevler yapılıyor. Artık Yukarı Gevher Ağa Camisi tamir edildi ve yarın orada bayram namazı kılınacak.

Zaten festivalin Ramazan Bayramı sırasında düzenlenmesi de boşuna değil. Biz kendi dini, milli, manevi köklerimize bağlı olan halkız. Böyle olmasaydı biz hiçbir zaman işgale son veremezdik. Biz bütün bu yıllar içinde tek amaçla yaşadık - toprakları kurtarmak, adaleti ihya etmek, ulusal onurumuzu korumak ve bunu başardık. Bugünkü etkinlik bizim Şuşa'ya dönmemizin ve bundan sonra da burada ebedi yaşayacağımızın göstergesidir. Şehirde imar çalışmaları başladı, ben belirttim ki Yukarı Gevher Ağa Camisi artık tamir edildi. Beş sene bundan önce Çocuk Mercanlı işgalden kurtarıldıktan sonra ben orada Şuşa camisine benzer cami yaptırдыm. O zaman cami açılışında, gün gelecek biz Şuşa'da camileri tamir edeceğiz ve yeni camiler yaptıracağız, söyledim. Bugün Ramazan Bayramı arifesinde Şuşa'da yeni muazzam caminin temeli atıldı. Ermeniler tarafından kurutulmuş "Han Kızı Natavan" çeşmesinden bugün su aktı. Bütün bunların büyük bir anlamı vardır. İşte, biz böyle dönüyoruz. Biz Şuşa'yı kalkındıracağız, tadilat yapacağız, hain düşmansa Şuşa'yı yıkıyordu. Şimdi siz - burada bulunan vatandaşlar, dostlar dolaşıp göreceksiniz ki Şuşa nasıl bir yıkıma uğramış. Fakat yine de söylüyorum, biz Şuşa'mızı, Ağdam'ımızı, Cebrail'imizi, Fuzuli'mizi, Zengilan'ımızı, Gubadlı'mızı, Laçın'ımızı, Kelbecer'imizi kalbimizde yaşattık. Yıkılmış camilerimizi imar edeceğiz, ama o camiler zaten işgal döneminde bizim kalbimizde yücelmişti. Şimdiye biz burada, Cıdır Düzü'nde - her bir Azerbaycanlı için kutsal olan yere toplandık ve bu müzik bayramını, bu birlik bayramını, bu dönüş bayramını, bu onur bayramını kutluyoruz. Yaşasın Şuşa! Yaşasın Karabağ! Yaşasın Azerbaycan!

xxx

Sonra "Haribülül" festivali başladı.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva, kızları Leyla Aliyeva

ve Arzu Aliyeva festival katılımcılarını dinlediler.

xxx

Konser sonrası basınla görüşen **Cumhurbaşkanı İlham Aliyev** dedi: Sağ olun, siz ağır günlerde hep buradaydınız. Selam Mirşahin.

Mirşahin: Bravo Size Sayın Cumhurbaşkanı. Ben Sizi kutluyorum.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Çok teşekkür ediyorum, çok sağ olun, ben de sizin hepinizi kutluyorum.

xxx

Devlet Başkanımız gazetecilerle resim çekti.

xxx

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Anar bana hatırlattı, siz basın toplantısında gelmek istediğinizi söylemişsiniz. Biz de bu ricanızı yerine yetirdik. Ben istiyordum ki ilk önce bizim gazeteciler gelsin, bu festivali yapalım. Siz nerede kalıyorsunuz?

Gazeteci: Direk buraya geldik.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Evet, direk.

Anar Elekberov: Bugün kalacaklar.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Şimdi burada kalma olanağı var. Yabancı gazetecileri de davet edelim gelsinler ve görsünler.

Gazeteci: Sayın Cumhurbaşkanı, dikkatiniz için teşekkür ediyoruz. Destüğinizi hep hissediyoruz, çok sağ olun.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Evet, sizi hep destekledim. Size teşekkür ediyorum ki, böylesine çok güncel konuları işliyorsunuz. Birçok durumlarda ülkede gelişen süreçleri ben sizden duyuyorum, sizde izliyorum. Bu, hem de icra kurumlarını daha da sorumluluk duymaya sevk ediyor.

Gazeteci: Savaş sonrası Sizinle ilk görüşmemizdir.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Öyledir.

Gazeteci: Ben de izninizle söylemek isterim ki 40 yıldır hep dünyadaki savaşları izliyorum. Bu, bir kişinin hem askeri alanda hem siyasal hem de bilgi işini yaptığı ilk savaşı.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Çünkü eğer siz bu savaşla ilgili gerçekleri dünya kamuoyuna ulaştırmasaydınız, tabii ki konuyla ilgili düşünceler de saptırılacaktı. Siz iyi hatırlıyorsunuzdur, o zaman dünya medyasına bizim çıkışımız yoktu. Bir tek siz gelmişsiniz, siz de resim çekiyordunuz. Fakat Ermeniler bütün imkânları kullanarak bütün ülkelerde olmazın yalanlar yayıyorlardı. Şimdi ise artık savaş ile bağlı gerçekleri siz ilettiniz, ben ilettim. Kahraman askerlerimiz de işte, o kayalara tırmanarak düşmanı buradan kovdu. Mirşahin, sen eskiden, işgal öncesinde buraya geldin. Bazıları hiç gelmedi, belki de ilk defa geliyor.

Mirşahin: Evet, işgal öncesinde geldiydim.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Şimdi buraya ilk defa gelen birisi anlıyor ki, Şuşa'yı kurtarmak neredeyse imkânsız gibi. Hem de hele yayan kalkmak daha zordur, bir de ki, elinde taramalı tüfek, yukarıda düşman, üstelik de düşmanın tankı, topu, muntakası. Gerçekten de eşsiz kahramanlık destanıdır.

Gazeteci: Afganistan dağlarında da savaşı gördüm. Buna inanmıyordum. Kurtarıldıktan sonra geldim, gadip baktım, gözlemlerim. Ben zaten 1992 yılında buradan yayan çıkmıştım, burası kapalıydı, araba bile gelemiyordu.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Siz hansı yolla çıktınız?

Gazeteci: Zaten buradan, Taşaltı'dan geldim. Buraya kadar dört saat yürüdüm, üç defa de keskin nişancılar attilar, ama vuramadılar.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Geçenlerde o resmi siz paylaştınız, ben gördüm. O zaman Azerbaycan askerinin durumu nasıldı? Ne üst başı vardı ne silahı vardı ne de bir yönetim imkânları. Şimdi aslan gibi askerlerdir, aslan gibi. Onlar mucize yaptılar.

Gazeteci: Burada kimse yaşamıyordu, denilebilir.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Yoktu.

Gazeteci: Bir tek şehrin girişinde, o da çok az.

Mirşahin: Amma ben Zengezur'da evlerin birinde oldum.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Evet, Evet, Şurnuhu köyünde.

Mirşahin: O kişi de iyi açıklamalar verirdi, Ermenistan yönetimi hakkında. İyi oldu, çok iyi oldu. Beş konuda kendi ülkesini yalanladı. Emekli aylığının azlığından da söz etti. Dedi ki, Karabağ Azerbaycan'ındır.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Kendisinin de Azerbaycanlı evine girdiğini söyledi.

Mirşahin: Evet, çok önemli açıklamalar yaptı.

Gazeteci: Sayın Cumhurbaşkanı, Şuşa Zaferine göre Size bilhassa teşekkür ediyoruz. Doğrudan da bu, çok mucizevi bir zaferdir. Bu, doğrudan da çok büyük zaferdir. Siz Azerbaycan halkına sanki yeniden hayat verdiniz. Siz bize nefes verdiniz. İnanın ki, bir sene bundan önce Cıdır Düzü'nde olabileceğimiz, burada konsere katılabileceğimiz aklımızın ucundan bile geçemezdi. Bu çok büyük bir mucizedir, Sayın Cumhurbaşkanı. Allah Sizi korusun, Ordumuzu korusun.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Sağ olun.

Gazeteci: Sayın Cumhurbaşkanı, dünyada böyle bir ülke başkanının olmadığını çok içtenlikle söylüyorum.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Sağ olun, çok teşekkür ediyorum. Bir sene önce burada farklı müzik sesleniyordu, farklı tavırlar sergileniyordu. İşte o tavırlara göre, bütün cinayetlere göre düşman ağzının payını aldı. Bundan sonra burada bir tek Azerbaycan müziği, Azerbaycan'da yaşayan halkların müziği seslenecektir. Gerçekten de bu büyük bir başarıdır. Her defa buraya gelirken farklı duygular yaşıyorum. Eminim ki, siz de bu duyguları yaşıyorsunuzdur. Çünkü Şuşa'yı yeniden görmek bize nasip oldu. Bu, büyük mutluluktur. Tabii ki, bir daha Şuşa'nın gerçek Azerbaycan şehri olduğunu gördük. Çünkü burada Azerbaycan ruhu duyulmaktadır. Mimarlık abideleri, çeşmeler – Ermenilerin o çeşmelerin süslerini değiştirmelerine, yazılarını da silmelerine rağmen yine de burada her tarafta, nasıl derler, Azerbaycan kültürü kaynamakta. Biz temelli döndük, burada sonsuza kadar yaşayacağız. Şuşa'nın dünyanın en güzel şehrine çevrileceğini söyledim. Bir tek Şuşa değil, kurtarılmış bütün şehirler.

Gazeteci: Ben altı aydır Karabağ'ı dolaşıyorum, üstüne üstlük mühendis

mimarım. Gerçekten de ben dünyada böylesine güzel yer görmedim. Gerçekten de Şuşa'nın, Kelbecer'in güzelliği dünyada eşsizdir.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Burada az da olsa, yaşamışlar. Bizde olan bilgilere göre, sonra bu bilgiyi kesinleştirdik- burada 1600 civarında Ermeni yaşamış, onların da geneli askerler ve onların aile bireyleriymiş. Yani, burada Ermeni nüfusu hiçbir zaman olmadı. Şimdi görüyorsunuz, işgal döneminde burası nasıldı. Şimdi biz bir az toparladık, altı aydır temizliyoruz, nasıl derler, derleyip topluyoruz. Bütün binalar böyle dağıtılmıştı, yarım yamalak. Yeni bina yoktur, kendileri için birkaç villa yaptırmışlar, onları da herhalde gördünüz. Tarihi binalar yıkılmış, şehir altyapısı çökmüştü. Bakın, o direkler yoktu, hepsi eskiden kaldı. Ermeni şehri olduğunu diyorlardı, Ermeni şehriyse, neden bu durumda? Neden yaşamadın, neden kurmadın, neden yıktın?

Gazeteci: Kimse giderken kendi evini yakmaz.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Tabii ki.

Gazeteci: Onlar yaktılar, çünkü kendi evleri değildi.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Bizim kurtarılmış diğer yerlere, topraklara siz de gittiniz, orada doğa dokunulmamış gibi, o ağaçların rengi, semanın rengi. Ben böylesine renkler görmedim.

Gazeteci: Ağdam, tamamen viran edilmiş. Bu manzarayı görürken burada konunun ancak hafızayı silmek olduğunu düşünüyorsun. Yoksa insanın mezarla ne işi olabilir ki? İşte onlar tarihi silmek, hafızayı silmek istemişler. Bence amaçları yalnız bu olmuş.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Tabii ki öyledir, tarihi silmek istemişler ki biz hiçbir zaman dönmeyelim. Azerbaycan'ın hiçbir zaman kalkınamayacağını düşünmüşler. Bizim geliştireceğimize, bizde hem güç hem de irade olabileceğine inanıyorlardı. Bu yüzden de her şeyi yıkalım, daha hiçbir zaman bunlar dönmesin, tarihi de silelim, abideleri, mezarları da dağıtalım, diyorlardı. Diyelim ki, burası Ermeni toprağı olmuş ve böyle de diyorlardı. Şahbulağ'ı yalandan "Tigranakert" adlandırmışlardı. Bele sahtekârlık olmaz. Şuşa'nın Ermeni şehri olduğunu söylüyorlardı. Oysa bu şehrin temelini Penah Ali Han attı, bunu hepimiz iyi biliyoruz, adını da verdi - Penahabad. Nasıl Ermeni şehri oldu, eğer 275

sene bundan önce Penah Ali Han Ağdam'dan buraya geldiyse?

Gazeteci: Kendisi de yeni taşlar getirmiş oraya, Sayın Cumhurbaşkanı, ben gittim bizzat gördüm.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Evet.

Gazeteci: Güya burası "Tigranakert" olmuş.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: He, öyle mi?

Gazeteci: Evet, Şahbulağ'ın düz yanında.

Gazeteci: Ben Kelbecer'de birkaç kilise gördüm, çok kadim kiliselerdi, ama Ermeniler onlara yeni taşlar koymuşlar. Öyle koymuşlar ki hemen belli oluyor. Ben bile bakarken tüm bunların sahte taşlar olduğunu hemen anladım, insanlara sordum, söylediler ki, bu taşları buraya 10-15 yıl önce getirmişler.

Asker: Sayın Başkomutan, izninizle özel kuvvetliler Sizinle hatıra resmi çektirmek istiyorlar.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Evet, mutlaka.

xxx

Özel kuvvetlilerle hatıra resmi çektilirdi.

xxx

Hep beraber: Karabağ Azerbaycan'dır!

Karabağ Semasında, Şuşa'da Havai Fişek Gösterisi

12.05.2021

Azerbaycan'ın kültür başkenti Şuşa, Haribülbül müzik festivaline ev sahipliği yapıyor. Kadim kültürün beşiği Şuşa 29 yıl aradan sonra, 12 Mayıs'ta tekrar yakınlarını ve misafirlerini ağırladı.

AZERTAC'ın haberine göre, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva, kızları Leyla Aliyeva ve Arzu Aliyeva'nın katılımıyla düzenlenen Haribülbül müzik festivali kapsamında Şuşa'da Cıdır Düzü'nde muhteşem bir havai fişek gösterisi yapıldı.

Festivale katılanlar Karabağ'ın, kadim Şuşa'nın semalarını farklı renklere boyayan havai fişek gösterisini büyük bir ilgiyle izlediler.

Ayrıca görkemli Şuşa kalesinin duvarlarına üç renkli Azerbaycan bayrağı projeksiyonla yansıtıldı. Festival katılımcıları bu manzarayı gururla izlediler.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı Mihriban Aliyeva Resmi "Instagram" sayfasında Şuşa'da Düzenlenen Havai Fişek Gösterisinden Görüntüler Paylaştı

12.05.2021

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı Mihriban Aliyeva "Haribülbül" müzik festivali kapsamında Şuşa'da düzenlenen havai fişek gösterisinden görüntüleri resmi "Instagram" sayfasında paylaştı.

AZERTAC'ın haberine göre, paylaşımında şöyle deniyor:

"Hayaller gerçek oldu! Tüm Azerbaycan halkını kutluyorum!
Derin saygı ve sevgilerle,
Sizin MİHRİBAN".

**Azərbaycan Cumhuriyyəti Cümhurbaşbaşıkanı Birinci Yardımçısı
Mihriban Aliyeva'nın Ramazan Bayramı ilə İlgili Paylaşımı**

13.05.2021

Azərbaycan Cumhuriyyəti Cümhurbaşbaşıkanı Birinci Yardımçısı Mihriban Aliyeva, rəsmi "Instagram" hesabından Ramazan Bayramı ilə ilgili paylaşımında bulundu.

AZERTAC'ın xəbərinə görə, paylaşımında şöyle deyir:

"Sevgili yurddaşlar!

Tərif ediləməz bir gurur və sevinçlə, sevgili Şuşa şəhərimizdən hepinizə en iyi dilekələrimi və mübərək Ramazan Bayramı vəsilesiylə en içtən təbriklərimi sunarım! İnsanları bərişə, bərişə, dayanışmaya, hayırsevərlişə və manevi olgunluşə davət edən bu bayram hər birinizin evinə sağılıq, karşılıklı anlayış və huzur gətirsin!

Vətən için canını verən şəhitlərimizi sayğıyla anıyorum. Yaqınlarına və sevdələrinə sabır diliyorum. Yüce Allah mərhəmətini halkımızdan esirgəməsin!

Tüm dünya Müslümanlarının Ramazan Bayramını en içtən dilekələrimlə kutlar, Yüce Allah'tan dualarını və oruçlarını qəbul etməsini dilərim.

Derin sayğı və sevgilərlə,
Sizin MİHRİBAN".

**Cümhurbaşbaşıkanı İlham Aliyev, Şuşa'da Yukarı
Gevher Ağa Camii'ni Ziyarət Etti**

13.05.2021

Azərbaycan Cumhuriyyəti Cümhurbaşbaşıkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva, kızları Leyla Aliyeva və Arzu Aliyeva, 13 Mayıs'ta Şuşa'daki Yukarı Gevher Ağa Camii'ni ziyarət ettilər.

AZERTAC'ın xəbərinə görə, cümhurbaşbaşıkanına və eşinə camidə yapılan restorasyon çalışmaları ilə ilgili bilgi verildi.

İmar çalışmaları üçün Haydar Aliyev Vəfki tərəfindən yürütüldüğü qaydedildi. 1768-1769'lu yıllarda inşa edilən bu cami də işğal sırasında Ermeni vandalizminin qurbanı oldu.

**Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı Mihriban Aliyeva, Resmi
Instagram Sayfasında Haribülbül Müzik Festivali
Gala Konserinden Görüntü Paylaştı**

13.05.2021

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı Mihriban Aliyeva, resmi Instagram sayfasında Haribülbül müzik festivalinin gala konserinden bir video paylaştı.

AZERTAC'ın haberine göre, paylaşımında şöyle deniyor:

"Allah'a şükürler olsun! Yüce Allah, Azerbaycan'ı ve Azerbaycan halkını her zaman korusun!"

Derin saygı ve sevgilerle,
Sizin MİHRİBAN".

**Cıdır Düzünde Düzenlenen Haribülbül Müzik Festivali
Gala Konserle Sona Erdi**

13.05.2021

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in önderliği ve Haydar Aliyev Vakfı'nın girişimiyle ülkemizin kültür başkenti Şuşa'nın Cıdır Düzü'nde düzenlenen Haribülbül müzik festivali 13 Mayıs'ta gala konseriyle sona erdi.

AZERTAC'ın haberine göre, Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva, kızları Leyla Aliyeva ve Arzu Aliyeva festivale katılan sanatçıların performanslarını dinlediler.

Gala konserinde Halk Sanatçıları Rauf Abdullayev, Yalçın Adıgözelov, Emektar Sanatçı Fuat İbrahimov ve Murtuza Bülbül'ün orkestra şefliğinde Üzeyir Hacıbeyli Azerbaycan Devlet Senfoni Orkestrası, Halk Sanatçısı Gülbacı İmanova'nın yönetiminde Azerbaycan Devlet Kapella Korosu eserler selendirdiler. Konserde Üzeyir Hacıbeyli, Fikret Emirov, Kara Karayev, Alekber Tağıyev, Müslim Magomayev, Niyazi, Tevfik Kuliyev, Vasif Adıgözelov ve diğer bestecilerin eserleri yer aldı.

Halk Sanatçıları Alim Kasımov, Azerin, Dinara Aliyeva, Elçin Azizov, Alihan Samedov, Ferhat Bedelbeyli, Mansum İbrahimov, Murat Adıgözelzade, Natic Şirinov, Polat Bülbüloğlu, Samir Caferov, Teyyup Aslanov, Yusif Eyvazov, Emektar Sanatçılar Fargana Kasımova, Mirelem Mirelemov, Sahip Paşazade, Şehriyar İmanov, Şirzad Fataliyev ve diğer sanatçıların performansları büyük alkış topladı.

Konserde Azerbaycan halkının milli lideri Haydar Aliyev'in işgal edilen topraklarla ilgili söylediği: " Dileğim şu ki, sizinle hep birlikte Şuşa'ya gidelim. Gideceğiz, güvenin bana gideceğiz. Şuşa Azerbaycan'ın gözüdür, her Azerbaycanlı için bir gurur kaynağıdır. Şuşa, kültürümüzün ve tarihimizin bir sembolüdür. Şuşa herkes için değerlidir. Ama sadece Şuşa değil, Laçın dağları da çok

değerlidir. Biz Laçın olmadan asla yaşayamayız. Ağdam gibi güzel bir şehir, Fuzuli, Cebrail, Zengilan, Gubatlı, Kelbecer'in çeşmeleri, Kelbecer'in İsti Suyu. Biz onlar olmadan yaşayamayız" ve Silahlı Kuvvetler Başkomutanı Cumhurbaşkanını İlham Aliyev'in, 8 Kasım 2020 tarihinde Şuşa'nın kurtuluşu vesilesiyle millete hitaben yaptığı konuşmada söylediği: "Ne mutlu bana ki, baba vasiyetini yerine getirdim. Şuşa'yı kurtardık! Bu, büyük bir Zafer! Şehitlerimizin, Ulu Önder'in ruhu bugün huzur bulmuştur! Azerbaycan, gözün aydın olsun! Dünya Azerbaycanlıları gözünüz aydın olsun! Sevgili Şuşa, sen özgürsün! Sevgili Şuşa, biz geri döndük! Sevgili Şuşa, seni geliştireceğiz! Şuşa bizimdir! Karabağ bizimdir! Karabağ Azerbaycan'dır!" sözlerinin yer aldığı bir video yayımlandı.

Muzaffer Başkomutan İlham Aliyev'in önderliğinde Azerbaycan Ordusu'nun topraklarımızı kurtarmasının ardından ilk kez düzenlenen "Harıbülbül" müzik festivali, sanatçıların "Azerbaycan" şarkısını ortak olarak seslendirilmesiyle sona erdi.

Konser bittikten sonra Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Eşi Mihriban Aliyeva festivale katılan sanatçılarla bir araya geldi. Cıdır Düzü'nde herkes bir ağızdan "Karabağ Azerbaycan'dır!" söyledi.

xxx

"Harıbülbül" müzik festivalinin ilk günü olan 12 Mayıs'ta, ülkemizde yaşayan farklı halkların müzik eserleri "Azerbaycan müziğinde çokkültürlülük" teması ile sunuldu. Ülkemizin çeşitli bölgelerinde yaşayan farklı halkların müzik grupları ve sanatçıları kendi gösterileri ile Azerbaycan'ın milliyeti, dini ne olursa olsun herkesin tek Vatanı olduğu mesajını tüm dünyaya iletiler. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, festivalin açılış törenindeki konuşmasında bu mesajın önemini vurgulayarak şunu söyledi: "Azerbaycan'da bütün halklar dostluk, kardeşlik ve dayanışma içinde yaşıyor ve 44 günlük bu savaş ülkemizde milli birlik ve beraberliğin olduğunu bir kez daha gözler önüne serdi. İlk festivale Azerbaycan'da yaşayan halkların temsilcilerinin de katılacak olması tesadüf değil ve

biz bir kez daha buradan - Şuşa'dan, kadim topraklarımızdan tüm dünyaya bir mesaj gönderiyoruz".

Şunu da hatırlatalım, 44 günlük Vatan Savaşı'nda Cumhurbaşkanı, Silahlı Kuvvetler Muzaffer Başkomutanı İlham Aliyev'in önderliğinde kahraman Azerbaycan Ordusu, Ermenistan'ın işgal ettiği topraklarımızı kurtarmayı ve toprak bütünlüğümüzü yeniden sağlamayı başardı. Şu anda, kurtarılan bölgelerde kapsamlı ölçekli inşaat projeleri uygulanmaktadır. Bu projeler arasında kurtarılan bölgelerin, idari, tarihi ve kültürel anıtlarının restorasyonunun yanı sıra tarihi topraklarımızda yıllardır yapılamayan kültürel etkinlik ve geleneklerimizin de tekrar gerçekleştirilmesi yer almaktadır. Böylece işgalden kurtulan topraklarımız ruhen de canlanıyor. 12-13 Mayıs tarihlerinde Cıdır Düzü'nde düzenlenen "Harıbülbül" müzik festivali bunun görsel bir kanıtıdır.

Ahmetbeyli-Fuzuli-Şuşa Karayolu ve Zafer Yolu Yapım Çalışmaları İncelendi

14.06.2021

Azərbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev bugün Ahmetbeyli-Fuzuli-Şuşa karayolu və Zafer Yolu yapım çalışmalarını inceledi.

AZERTAC'ın haberinə görə, Cumhurbaşkanıya kara yollarının yapım çalışmaları ilə ilgili bilgi verildi.

4 və 6 şeritten oluşan Ahmetbeyli-Fuzuli-Şuşa yolunun uzunluğunun 81 kilometr, Zafer yolunun uzunluğunun ise 101 kilometr olacağı, her iki yol güzergahı boyunca tünel ve köprülerin inşa edileceği, tüm gerekli altyapı çalışmalarının yapılacağı bildirildi.

Zafer Yolu Üzerinde Köprü İnşaatı ile İlgili Çalışmaları İnceleme

14.06.2021

Azərbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev bugün Zafer yolunun Hocavent ilçesinden geçen güzergahına inşa edilen köprüde yapılan çalışmalarını inceledi.

AZERTAC'ın haberinə görə, devlet başkanına köprünün teknik özellikleri hakkında bilgi verildi.

Guruçay üzerine inşa edilen üç açıklıklı köprünün uzunluğunun 86 metre olacağı, işgalden kurtarılan topraklarımızda yapılan tüm restorasyon ve imar çalışmalarında olduğu gibi burada da köprü inşaatının hızla devam ettiği ve yol kullanıma girmeden önce tamamlanacağı kaydedildi.

**Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Ahmetbeyli-Fuzuli-Şuşa
Karayolu Üzerinde İnşa Edilecek Tünelin Temel Atma
Törenine Katıldı**

14.06.2021

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev bugün Taşaltı köyünden geçen Ahmetbeyli-Fuzuli-Şuşa karayolu üzerinde yapılacak tünelin temelini attı.

AZERTAC'ın haberine göre, cumhurbaşkanına tünelin teknik özellikleri hakkında bilgi verildi.

Buraya her biri iki şeritli olmak üzere toplam iki tünelin yapılacağı ve tünellerin her birinin 530 metre uzunluğunda ve 12 metre genişliğinde olacağı kaydedildi.

**Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Türkiye
Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı
Fuzuli İlinde Karşıladi**

15.06.2021

15 Haziran'da Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Şuşa şehrine gitti.

AZERTAC'ın haberine göre, bugün Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve eşi Emine Erdoğan'ı Fuzuli ilçesinde karşıladı.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Sevgili kardeşim, Karabağ topraklarına hoş geldiniz.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: Hoş bulduk. Ancak Karabağ topraklarını yakıp yıkmışlar.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Şimdi daha fazlasını göreceksiniz. Gördünüz değil mi?

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: Gördük.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Emine Hanım, hoş geldiniz.

Emine Erdoğan: Hoş bulduk.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Burası Fuzuli bölgesi, yani Aşağı Karabağ bölgesi. Bakü'den gelirken ilk Karabağ bölgesi Fuzuli'dir.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: Burada yol yapım çalışmaları yapılıyor.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Evet başladık. Burası da işte Karabağ dağları ve ormanlarıdır.

xxx

Devlet başkanları daha sonra Şuşa'ya hareket ettiler.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Şimdi Fuzuli'nin ana planı hazırlanıyor. Muhtemelen birkaç ay içinde onaylayacağız. Ardından imar çalışmalarına başlayacağız.

x x x

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan yolda mola vererek Şuşa şehrini uzaktan seyrettiler.

x x x

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Şuşa'nın yerini size göstereyim.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: Göster bakalım.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Bakın işte şu kayanın üstünde, soldan sağa doğru. Orası aynı zamanda Şuşa'ya bağlı bir köy, ismi Taşaltı.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: Taşaltı, taş orada, orası da taşın altı.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Taşaltı, yani taşın altı.

Emine Erdoğan: Şuşa onun arkasında mı?

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Şuşa hemen üzerinde.

Emine Erdoğan: Şu düzlüğün üzerinde.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Evet, şu ovada. Sağdaki şu dağ çıkıntısı Çıdır Düzü'dür. At yarışlarının yapıldığı şu ünlü Çıdır Düzü. Gidip orayı da göreceğiz.

xxx

Burada hatıra fotoğrafları çekildi.

Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan İçin Şuşa'da Resmi Karşılama Töreni Düzenlendi

15.06.2021

Resmi ziyaret için Azerbaycan Cumhuriyeti'ne gelen Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 15 Haziran'da Şuşa'da resmî törenle karşılandı.

AZERTAC'ın haberine göre, iki ülke bayraklarının dalgalandığı meydana Türkiye Cumhurbaşkanı onuruna bir şeref kıtası dizildi.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve eşi Mihriban Aliyeva, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve eşi Emine Erdoğan'ı karşıladılar.

Şeref kıtasının komutanı Türkiye Cumhurbaşkanı'na rapor etti.

Türkiye Cumhurbaşkanı Azerbaycan askerlerini selamladı.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, tören kıtasını denetledi.

Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti milli marşları çalındı.

Şeref kıtası, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın önünden askeri marş eşliğinde resmi geçit yaptı.

Devlet başkanları fotoğraf çektiler.

Azerbaycan ve Türkiye Cumhurbaşkanı Baş Başa Görüşme Yaptılar

15.06.2021

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 15 Haziran'da Şuşa'da düzenlenen resmi karşılama töreninin ardından baş başa görüşme yaptılar.

xxx

AZERTAC'ın haberine göre, görüşmenin ardından Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Bayraktar Genel Müdürü Lütfi Haluk Bayraktar'a 'Karabağ Nişanı' verdi. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in talimatına göre, Lütfi Haluk Bayraktar Azerbaycan ile Türkiye arasındaki kardeşlik ilişkilerinin güçlendirilmesi, işbirliğinin geliştirilmesi, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğü ve egemenliğinin sağlanmasına yönelik haklı davasına katkılarından dolayı bu yüksek ödüle layık görüldü.

Şuşa'da Azerbaycan'ın Ünlü Şahsiyetleri Natavan, Bülbül ve Üzeyir Hacıbeyli'nin Heykelleri De Ziyaret Edildi

15.06.2021

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve eşi Mihriban Aliyeva, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve eşi Emine Erdoğan, Şuşa'da Azerbaycan'ın ünlü şahsiyetleri Natavan, Bülbül ve Üzeyir Hacıbeyli'nin heykellerini incelediler.

AZERTAC'ın haberine göre, misafirlere Ermenilerin işgal sırasında heykelleri Ermenistan'a götürerek eritmek istedikleri anlatıldı. Heykellerin büyük lider Haydar Aliyev'in girişimiyle Ermenistan'dan alınarak Azerbaycan'a götürüldüğü, Bakü'deki Güzel Sanatlar Müzesi'nin bahçesinde sergilendiği ve Şuşa'nın kurtarılmasından sonra tekrar önceki yerlerine konulduğu belirtildi.

Azerbaycan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti Arasında Müttefiklik İlişkileri Hakkında Şuşa Beyannamesi İmzalandı

15.06.2021

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 15 Haziran'da Şuşa'da yapılan baş başa görüşmelerinin ardından, "Azerbaycan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Arasında Müttefiklik İlişkileri Hakkında Şuşa Beyannamesi" imzalandı.

AZERTAC'ın haberine göre, Şuşa Beyannamesi'ni Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan imzaladılar.

Azerbaycan ve Türkiye Cumhurbaşkanları Ortak Basın Toplantısı Yaptılar

15.06.2021

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 15 Haziran'da Şuşa Beyannamesi'nin imzalanmasının ardından ortak basın toplantısı düzenlediler.

AZERTAC'ın haberine göre, önce Cumhurbaşkanı İlham Aliyev açıklamada bulundu.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in yaptığı konuşma

- Sayın Cumhurbaşkanı, aziz kardeşim Recep Tayyip Erdoğan.

Bayanlar ve baylar.

Türkiye'den gelen değerli saygıdeğer konuklar.

Bayanlar ve Baylar.

Bugün bizim hayatımızda önemli bir gündür, tarihi bir gündür. Bugün biz kardeş ülkenin sevgili Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı Karabağ topraklarında, Şuşa topraklarında selamlıyoruz. Firsattan yararlanarak, sevgili kardeşimi tüm Azerbaycan halkı adına Şuşa'da, Karabağ'da selamlamak istiyorum.

Sevgili kardeşim pek çok defa Azerbaycan'ı ziyaret etti, ama biz ilk defa Karabağ toprağında – Şuşa'da bir araya geldik. Bu ziyaretin tarihi bir önemi vardır. Zira bugün imzalanan Ortak Beyanname – Müttefiklik Hakkında Beyanname ilişkilerimizi en üst düzeye çıkarıyor. Beyannamenin ismi Müttefiklik Hakkında Beyanname ve bu isim zaten başlı başına her şeyi ortaya koyuyor, her şeyi anlatıyor. Biz bugün niteliksel olarak yeni ilişkiler kurduk ve söz konusu beyanname belirtilen tüm maddeler gelecekteki işbirliğimizin teminatçısıdır.

Bugün Türkiye ve Azerbaycan'ın dünyada birbirine en yakın ülkeler olduğunu basın toplantılarında ve konuşmalarında defalarca kez dile getirdim. Bizi

birleştiren birçok faktör var, her şeyden önce tarih, kültür, ortak etnik köken, din, milli değerler, milli çıkarlar, halklarımızın kardeşliği bu birliği sağlamıştır. Bugün biz dünya çapında eşsiz bir işbirliği ve müttefiklik örneğini sergiliyoruz.

İmzalanan beyanname tarihe dayanıyor. Beynamede halklarımızın büyük liderleri, önderleri Mustafa Kemal Atatürk ve Haydar Aliyev'in sözleri yer alıyor. 20. yüzyılın başlarında Mustafa Kemal Atatürk "Azerbaycan'ın sevinci sevincimiz, kederi kederimizdir" demişti. 20. yüzyılın sonunda Haydar Aliyev, "Türkiye ve Azerbaycan bir millet, iki devlettir" demişti. Bu tarihi kelimeler, faaliyetimiz için başlıca etkenlerdir. Bu vasiyete sadıgız ve 21. yüzyılda işgalden kurtarılan Şuşa'da Müttefiklik Beyannamesi'ni imzalayarak atalarımıza olan bağlılığımızı gözler önüne seriyor ve gelecek kuşaklara yol gösteriyoruz.

Ortak beyanname tarihi Kars Anlaşmasına atıfta bulunmaktadır. Tarihi Kars Anlaşması tam 100 yıl önce imzalandı. Bu da büyük bir sembolik anlam taşımaktadır. İşgalden kurtarılan Şuşa şehrinde 100 yıl sonra imzalanan Müttefiklik hakkında Ortak Beyanname gelecekteki işbirliğimizin yönlerini gösteriyor.

Beyanname birçok önemli konuyu içermektedir. Uluslararası alanda ortak işbirliğimiz, faaliyetlerimiz, siyasi ilişkilerimiz, ekonomik ve ticari ilişkiler, kültür, eğitim, spor, gençler politikamız hemen hemen tüm alanları kapsamaktadır. Enerji güvenliğinin ve Güney Doğalgaz Koridoru'nun Türkiye, Azerbaycan ve Avrupa için önemi anlatılmakta ve her konu çok büyük önem taşımaktadır. Bunların arasında iki konuyu bilhassa vurgulamak isterim. Birincisi, savunma alanında işbirliği konusu. Savunma sanayii ve karşılıklı askeri yardım konuları işbu beyannameye yer almaktadır. Bu, tarihi bir başarıdır. Böylece biz bundan sonra da hep birlikte olacağımızı bir kez daha gözler önüne seriyoruz. Türkiye ve Azerbaycan bugüne kadar her konuda birlikte oldu ve bundan sonra da biz aynı şekilde birbirimizin güvenliğini sağlamaya devam edeceğiz ve bu, hep böyle olacak.

İkinci önemli konu ulaşım konusudur. Beyanname, Zengezur koridorunun açılmasına ilişkin çok net ifadeler içeriyor. Bu, İkinci Karabağ Savaşı'ndan sonra oluşan yeni jeopolitik durumun sonucudur. Bugün biz Türkiye ile Azerbaycan'ı

demiryolu ve karayolu ile bağlayacak olan Zengezur koridoru hakkında sadece konuşmakla kalmıyor, fiili çalışmalarla da bu koridoru oluşturuyoruz. Bu konunun Müttefiklik Hakkında Ortak Beyanname'de yer alması büyük anlam ifade ediyor.

Bugün biz işgalden kurtarılmış olan Şuşa'da buluşuyoruz. Eminim ki, bugün tüm Azerbaycan halkının, Türk halkının gözü buradadır, dünyanın gözü buradadır. Çünkü bu ziyaret Azerbaycan'da sabırsızlıkla bekleniyordu ve büyük ilgi gördüğünü biliyorum. Bugün burada - kadim şehrimiz Şuşa'da yapılan açıklamalar tüm dünyada büyük yankı uyandıracaktır. Bu ziyaretin tarihi önemi bundan sonra uzun yıllar konuşulacaktır.

Şuşa şehri geçen sene 8 Kasım'da işgalden kurtarıldı. Şuşa şehrini kurtarmak büyük bir kahramanlık gerektiriyordu. Şuşa'ya gelen herkes, bu sarp kayalara bakarak, zaptedilemez bir kale olarak bilinen bu şehri alıp kurtarmanın büyük bir kahramanlık, profesyonellik, cesaret ve fedakarlık gerektirdiğini anlar. Kahraman Azerbaycan askerleri kan döktüler, şehit oldular, hafif silahlarla, neredeyse hatta silahsız bir şekilde sarp kayalıkları tırmandılar, Şuşa'yı düşmandan aldılar ve Azerbaycan bayrağını kaldırdılar.

Bugün Şuşa'da dalgalanan Azerbaycan ve Türkiye bayrakları birliğimizi gösteriyor. İkinci Karabağ Savaşı'nın ilk günlerinden, ilk saatlerinden itibaren sevgili kardeşim, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Azerbaycan'a net ve açık desteğini ifade etti. Savaşın ilk saatlerinden itibaren Azerbaycan'ın yalnız olmadığını söyledi. Bu hem bize ilham verdi hem de müdahale etmek isteyen tüm güçleri ve çevreleri durdurdu. Türkiye'nin Azerbaycan'ın yanında olduğunu bildirdi. Sevgili kardeşimin, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve kardeş Türk halkının savaşın ilk saatlerinden son dakikalarına kadar desteği gücümüze güç kattı. Bu siyasi ve manevi destek bize ilham verdi. Türkiye'nin dört bir yanından gelen mesajlar, tebrikler, destek ve dayanışma ifadeleri birlik ve beraberliğimizi bir kez daha bütün dünyaya gösterdi.

Bugün Türk basın mensupları burada, Şuşa'dalar ve ben onların faaliyetlerini bilhassa vurgulamak istiyorum. Onlar savaşın en tehlikeli anlarında gerçek

durumu anlatmak, seyirciye ve dünyaya aktarmak için hayatlarını riske attılar. Savaş esnasında şahsen ben pekçok kez Türk televizyon kanallarında yayınlanan röportajları izledim ve burada konunun sadece profesyonellikle ilgili olmadığını, röportajların dayanışma ve sevgi ile yapıldığını bir kez daha anladım. Azerbaycan'ın haklı sesini, Azerbaycan'ın haklı davasını tüm dünyaya duyuran Türk basın mensupları hemen en tehlikeli yerlere, bombaların düştüğü yerlere gidip oradan haber yaptılar. Onlar Ermenistan'ın savaş meydanında önümüzde durmadığı için uzun menzilli füzeler, Toçka-U ve İskender M füzeleri ile sivillerimize saldırdığını iyi biliyorlardı, nitekim bu alçakça saldırı sonucunda aralarında çocuk ve kadınların da bulunduğu 100'den fazla sivil hayatını kaybetti. Savaş sırasında tüm Türk halkının sevgisini, şefkatini ve dayanışmasını bir kez daha gördük. Rahmetli babamın dediği gibi tek millet, iki devlet olduğumuzu zaten biliyorduk. Ama savaş bunu bir kez daha tüm dünyaya gösterdi ve bu desteği asla unutmayacağız.

İkinci Karabağ Savaşı tarihteki yerini aldı ve 44 gün süren savaş sonucunda Ermenistan ordusu tamamen yok edildi. Ermenistan diz çöktü, beyaz bayrak çekti, teslim oldu ve Şuşa'nın alınmasından sonra kapitülasyonu imzalamak zorunda kaldı ve diğer bölgelerimiz tek kurşun atılmadan bize geri verildi. Otuz yıla yakın süren işgal sona erdi. Azerbaycan, kardeş Türkiye'nin desteğiyle buna son verdi. Otuz yıllık müzakereler sonuç vermedi. Bu, iradenin, kararlılığın, gücün ve adaletin bulunduğu yerde her şeyin mümkün olduğunu bir kez daha göstermektedir. Tabii ki, İkinci Karabağ Savaşı'nda Azerbaycan, Türkiye gibi bir müttefikinin olmasından güç alarak tarihi misyonunu yerine getirdi, adaleti sağladı ve toprak bütünlüğünü yeniden tesis etti.

Şimdi yeni bir dönem başlıyor. Bugün aziz kardeşimle Fuzuli şehrinde bir araya geldik, kendisini orada karşıladım ve yerle yeksan olmuş Fuzuli'nin manzarasını gösterdim, Fuzuli şehri yok olmuş. Siz de oralardan geçtiniz, gördünüz, bir tane bile sağlam bina yok. Hain düşman tüm binalarımızı yerle bir etti. Ağdam da benzer bir durumda. Tarihi eserlerimiz tahrip edildi, yıkıldı ve yağmalandı. Şuşa şehrinin haline bakın. Şuşa, tarihi bir şehirdir ve 28 yıllık işgal süresi

boyunca burada bir tane bile bina yapılmadı. Ben aziz kardeşime işte şu binayı gösterdim, Şuşa valilik binası, rahmetli babamın yönetimi döneminde yapıldı. Şuşa'daki yapılar hem o dönemde, hem de Penah Ali Han ile İbrahimhalil Han'ın saltanatları döneminde yapıldı. Hain düşman taş üzerine taş koymadı. Şimdi Şuşa'nın yıkık yerlerini görüyorsunuz, dahası biz burayı biraz toparladık. Bu yılın başlarında ilk kez buraya geldiğimde şehir tamamen berbat durumdaydı.

Şuşa, Azerbaycan'ın tarihi bir şehridir. Zira 1752 yılında Penah Ali Han bu şehrin temellerini attı ve sonraki dönemlerde Şuşa'da yaşayan nüfusun %98'i Azerbaycanlılardan oluşuyordu. İşte Şuşa, 30 yıl işgal altında kalmasına rağmen eğilmedi, milli ruhunu, itibarını, onurunu korumayı başardı ve bizi bekledi. Biz de gelip Şuşa'yı kurtardık.

Bugün kardeş ülkenin Cumhurbaşkanı tarihi şehirde misafirimizdir ve duygularımızı kelimelerle ifade etmemiz mümkün değildir. Buraya gelen herkesin aynı duyguları yaşadığına eminim ve bu duygu yüklü günleri yaşattığı için Yüce Tanrı'ya şükrediyoruz.

Aziz kardeşim, Sizi Şuşa'da görmeyi sabırsızlıkla bekliyorduk, ben Sizi davet ettim. Biz, iki ülkenin cumhurbaşkanları, geçen yıl Aralık ayında beraber Zafer Geçidi Törenini izlerken bir sonraki görüşmeyi burada yapmayı kararlaştırdık ve öyle oldu. Tekrar hoş geldiniz, öz Vatanınıza hoş geldiniz, Şuşa'mıza hoş geldiniz!

Türkiye-Azerbaycan birliği ve kardeşliği sonsuzdur!

xxx

Ardından Türkiye Cumhurbaşkanı bir konuşma yaptı.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşması

- Sayın Cumhurbaşkanı, aziz kardeşim!

Kıymetli heyet üyeleri!

Sizleri en kalbi duygularımla, muhabbetle selamlıyorum.

Bugün, tabii, farklı bir heyecanın içerisindeyiz, duygunun içerisindeyiz.

Allah'a hamdolsun ki, daha önce vermiş olduğumuz sözümüzü bugün yerine getirmiş oluyoruz. 44 günlük malum bir savaşın ardından Karabağ, sahiplerine, hamdolsun, eline geçmiş oldu ve Ermeni mezaliminden ve Ermeni işgalinden kurtulmuş oldu.

Şu anda tabii arkadaki fonda görülen bina aslında Ermeni mezaliminin ne yazık ki bu şaheserleri ne hale getirdiğinin bir ifadesi. Ve kardeşim de fon olarak basın toplantısında gayet anlamlı bir yeri seçmiş bulunuyor. Bir tarafta valilik binası, öbür tarafta da ne yazık ki Ermenilerin adeta yerle yeksan etmek üzere oldukları bir bina.

Tabii, 15 Haziran Azerbaycan Milli Günü vesilesiyle ümum millî lider Haydar Aliyev'i rahmetle anmadan geçemeyeceğiz. Ruhu için el-Fatiha.

Kahraman Azerbaycan ordusunun Karabağ Zaferi'nin sevincini kardeşim Sayın Aliyev ile birlikte geçtiğimiz yılın 10 Aralık günü Bakü'de, bildiğiniz gibi, beraberce paylaşmıştık. O gün yine bambaşka bir heyecan, coşku vardı. 6 ay sonra bu defa kadim şehir Şuşa'da kendisiyle olmaktan büyük bir memnuniyet duyuyorum. Verdiğimiz sözü, hamdolsun, yerine getirmiş bulunuyoruz.

Azerbaycan halkının Karabağ Zaferi'ni bir kez daha tebrik ediyorum. Tarihte birçok sanatçı yetiştirmiş Azerbaycan'ın kültür başkenti Şuşa'dan bölgemize ve dünyaya vereceğimiz mesajların çok önemli olduğuna inanıyorum. Kardeşim Aliyev'in vizyoner liderliğinde ve muzaffer başkumandanlığında azatlığına kavuşan Karabağ'ı yeniden ayağa kaldıracak çalışmaları yakından takip ediyorum. Şuşa'ya gelirken çalışmaları gördük. Altyapıda yoğun çalışmalar var. Bir taraftan yollar yapılıyor, bir taraftan enerji santralleri açılıyor, bir taraftan yüksek gerilim

hatlarını inşa ediyor. Bütün bunlarla beraber tabii susuz olan bu bölge suya kavuşuyor. Bütün bu çalışmalar şu anda sürekli olarak devam ediyor ve inşallah en kısa zamanda bölge havalimanlarına da kavuşacak. İkili görüşmede bunları değerli kardeşim özellikle anlattı. Havalimanlarına da kavuştuktan sonra buralara tabii geliş ve gidişler daha da artacak, turizmde de bölge, inanıyorum ki, ciddi bir sıçramayı o dönemde yaşayacak.

Tabii, Karabağ tekrar eski ihtişamına ve öz kimliğine kavuşacaktır, bundan hiç şüphemiz yoktur. Fuzuli, Cebrail, Zengilan, Gubatlı, Laçın, Şuşa, Kelbecer, Ağdam, Hocavend gibi Karabağ'ın kadim yerleşim yerlerinin tekrar inkişaf ettiği günleri, yakında hep birlikte göreceğiz.

Türkiye olarak azatlık mücadelesinde olduğu gibi yeniden inşa faaliyetlerinde de kardeşlerimize her türlü katkıyı veriyoruz ve vermeye devam edeceğiz. En kısa sürede evlerine dönmelerini beklediğimiz Azeri kardeşlerimiz için de her türlü çabayı göstereceğiz. Tabii bu konuda değerli kardeşimin özel çalışmaları var. Yeter ki buranın gerçek sahipleri tekrar evlerine dönsün. Onlara gerek mali destek gerek iş imkanı noktasında her türlü desteği vermek suretiyle Azeri kardeşlerimizin kendi evlerine, kendi mekanlarına geri dönmeleri buraları ciddi manada zenginleştircektir. Tabii bir yandan yıkımları telafi ederken diğer yandan da Karabağ'ın ve Azerbaycan topraklarının bir daha böyle bir felaket yaşamaması için gereken tedbirleri birlikte alacağız. Bizim de bu konuda, inşallah, TOKİ ile birlikte burada bölgenin tamamında atmayı planladığımız adımlar var. TOKİ'nin buradaki karışık kurumuyla birlikte çalışarak bu adımları atacağız. Bölge üzerinde etkisi olan herkesi hakikatleri görmeye, Azerbaycan halkının zaferini kabullenmeye ve geleceğe bakmaya davet ediyoruz. Ateşkes Antlaşması'nın ardından artık bölgede tüm taraflar için yeni iş birliği imkanları doğmuştur. Azerbaycanlı kardeşlerimin bu konudaki engin gönüllülüklerinin yakın şahidiyiz. Türkiye olarak, biz de coğrafi komşuluk ilişkilerimizi daha derin iş birliklerine yöneltmek istiyoruz. Ermenistan'ın kendisine uzatılan bu iyi niyet ve dayanışma elini tutmasını, ortak geleceği birlikte şekillendirme fırsatını iyi kullanmasını temenni ediyoruz. 'Altılı bir platform' dedik. İşte bu Altılı Platform'da

bildiğiniz gibi Rusya, Türkiye, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan ve İran var. Bu altılı platform ile birlikte artık istiyoruz ki bölge suhuletle barış içerisinde yaşanan bir bölge olsun. Bu adamı atmak için biz kardeşim ile beraber her türlü fedakarlığa varız, Sayın Putin aynı şekilde bu tür fedakarlıklara var. Bu konuda atılacak adımlarla bölge bir barış bölgesi haline gelmiş olur.

Tabii bu tarihi fırsatın gerçekçi olmayan hevesler, söylemler ve eylemlerle kaçırılmaması en büyük dileğimizdir. Bölgedeki yeni statüye katkıda bulunmak isteyen herkesin nefret ve tahrik siyasetinden vazgeçerek barış ve iş birliğini teşvik etmesi şarttır. Böyle bir ihtimal oluştuğunda Ermenistan ile normalleşme için biz de üzerimize düşeni yapacağımızı her fırsatta söylüyoruz. Bu ümit verici sürecin Azerbaycan ile Ermenistan'ın imzaladıkları Ateşkes Antlaşması'nı kapsamlı ve vizyoner bir barış anlaşması ile taçlandırılması halinde çok daha sağlıklı yürüyeceğine inanıyoruz.

Değerli basın mensubu arkadaşlarımız, değerli misafirler!

Kardeşim Aliyev ile biraz önce yaptığımız görüşmede, ilişkilerimizi tekrar etraflica değerlendirme fırsatı buldum. Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi toplantısını önümüzdeki aylarda Türkiye'de yapacağız. Ve bu anlaşmayla birlikte iki ülke arasında kimlikle seyahati 1 Nisan 2021 tarihi itibarıyla bildiğiniz gibi başlatmış bulunuyoruz. Bu adım karşılıklı ilişkilerimizi kolaylaştırarak bizleri birbirimize daha da yakınlaştıracaktır.

İkili ticaretimizde son dönemde önemli adımlar attık, Tercihli Ticaret Anlaşması 1 Mart 2021'de yürürlüğe girdi. Ticaret hacmimizi 2023 yılında 15 milyar dolara çıkarma hedefimize doğru adım adım ilerliyoruz. Türkiye Petrolleri başta olmak üzere pek çok şirketimizin Azerbaycan'da önemli yatırımları bulunuyor. Aynı şekilde SOCAR başta olmak üzere Azerbaycanlı şirketlerin Türkiye'deki yatırımları bizleri memnun ediyor. Sadece Türkiye'de değil, gerekirse SOCAR'la Türkiye Petrollerinin üçüncü ülkelerde de yatırım yapma görüşmesini kardeşimle beraber ele aldık ve inşallah bunun üzerinde de ayrıca çalışıyoruz, çalışacağız.

Önümüzdeki dönemde ticari ve ekonomik iş birliğinin kapsamını daha da genişleteceğiz. Azerbaycan'la Bakü-Tiflis-Ceyhan, Bakü-Tiflis-Kars ve TANAP

gibi dev projeleri beraberce tamamladık. Bu projeler ülkelerimizle birlikte tüm bölgenin refahına ve istikrarına katkı sağlıyor. Trans Adriyatik Boru Hattı Projesi TAP'ın bitmesiyle ülkemiz üzerinden geçen Azerbaycan doğalgazı Avrupa piyasasındaki yerini almıştır.

Bugün değerli kardeşimin de ifade ettiği gibi özellikle tek millet, iki devlet temelinde yükselttiğimiz ilişkilerimizi daha da ileriye taşıyacak yeni bir tarihi adım attık. Bu adım önemli ve bunu bundan sonraki süreçte daha da güçlendireceğiz, güçlendirerek yolumuza da devam edeceğiz.

Biraz önce kardeşimin ifade ettiği Şuşa Beyannamesi ile ilişkilerimizin yeni dönemdeki yol haritasını belirledik. 11 'A4' sayfalı bu beyanname bugün Şuşa'da hayatiyet kazandı, çok çok önemli. Türkiye-Azerbaycan arasındaki bu beyannamenin içeriği birçok şeyleri kapsadığı gibi bundan sonra geleceğe yönelik adımları atarken artık sadece iki ülke değil, bölgeyi kapsayan bir kararlılığın burada yattığını görüyoruz.

Türkiye olarak kadim şehir Şuşa'da en kısa sürede inşallah bir başkonsolosluk açmayı planlıyoruz. Böylece bölgede gerçekleştireceğimiz faaliyetlerin daha hızlı ve etkin şekilde yürütülmesini de sağlayacağız.

Diğer yandan Azerbaycan'ın Güney Zengezur Koridoru Projesi'ni önemli görüyor ve onu da destekliyoruz. Bu projenin hayata geçirilmesiyle doğudan batıya herkesin istifade edebileceği yeni bir orta koridor açılacaktır; bu, çok büyük önem arz ediyor.

Salgına rağmen tarımdan enerjiye, ulaştırmadan turizme, savunmadan eğitim ve kültüre her alanda iş birliğimizi ileriye taşımak için ortak gayretlerimizi kararlılıkla sürdürüyoruz. Tabii bütün bunların ötesinde savunma sanayi alanındaki ilişkilerimizi teknoloji transferi ve ortak üretim projeleriyle daha da tahkim ediyoruz. Az önce kardeşim, BAYKAR'ın yönetiminden Haluk Bey'e bir onur madalyası verdiler ve ben de aile adına kendilerine ayrıca teşekkür ediyorum. Tabii burada İHA'lar, SİHA'lar ciddi işler gördüler ve bu savunma sanayindeki ilişkilerimiz bundan sonra çok daha farklı bir şekilde gelişecektir. Bu farklı gelişmeyle birlikte de sürekli olarak bir pazar değil, aynı zamanda Azerbaycan

bu işlerde bir üretim merkezi olma imkanını da yakalayacaktır. Bizim gücümüz Azerbaycan'ın gücü, Azerbaycan'ın gücü de bizim gücümüzdür.

Bu düşüncelerle Cumhurbaşkanı Sayın Aliyev'e, şahsım ve heyetime gösterdikleri sıcak misafirperverlikleri için şükranlarımı sunuyorum ve toplantımızda aldığımız kararların hayırlara vesile olmasını niyaz ediyorum. Hepinizi sevgi ile, saygıyla selamlıyorum. Kalın sağlıcakla.

Azerbaycan ve Türkiye Cumhurbaşkanı Şuşa'da Hankızı Çeşmesi'ni Ziyaret Ettiler

15.06.2021

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Eşi Emine Erdoğan 15 Haziran'da Şuşa'da Hankızı Çeşmesi'ni ziyaret ettiler. AZERTAC'ın haberine göre, Türkiye Cumhurbaşkanı'na Hankızı Çeşmesi hakkında bilgi verildi.

Şuşa işgalden kurtarıldıktan kısa süre sonra hizmete açılan Hankızı Çeşmesi'nin şehrin en ünlü yerlerinden biri olduğu kaydedildi. Hankızı Hurşit Banu Natavan sadece şair olarak değil, aynı zamanda hayırsever kişiliğiyle de tanınıyordu. Natavan'ın bir zamanlar şehre yaptırdığı su hattı, 'Hankızı' Çeşmesi olarak biliniyordu. Ermeni işgali altında bulunduğu sırada kuruyan çeşme, yeniden sakinler ve ziyaretçiler tarafından kullanılmaktadır.

Yakın zamanda çeşme çevresinin tamamen yenileneceği bildirildi. En sonda Hankızı Çeşmesi önünde hatıra fotoğrafı çekildi.

xxx

Ardından cumhurbaşkanları ve aile bireyleri otobüse binerek Çıdır Düzü'ne gittiler.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Burası Karabağ Otelı. Babamın yönetimi zamanında inşa edilmiştir. Ermeniler sadece iki katını kullanmışlar.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: Peki ya diğer katlar?

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Berbat bir durumdaydı.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: Şimdi restore mi ediliyor?

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Evet, restorasyon çalışmaları başladı. Üç dört ay içinde tamamlanacak.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: Bu binada, havalimanında çalışmaların tamamlanmasının ardından buraya turistler de gelmeye başlar.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Sizin konakladığınız otel de kullanılmıyordu.

Bilal Erdoğan: Orası önceden var mıydı?

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Sovyet döneminde orası da vardı. Burası yerleşim yeridir. Bunlar savaşın kalıntıları. Burası Gevher Ağa Camii. Burayı da tamir ettik.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: Şimdi hizmet veriyor mu?

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Evet. Geçen sefer Mihriban ile beraber gelip burada dua ettik. Burada bir cami yarı yıkık durumdaydı. Burada da bir çeşme var.

Emine Erdoğan: Burada kaç tane çeşme vardı?

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Toplam 17 tane çeşme bulunuyor. Zira Şuşa'da 17 mahalle, 17 cami ve 17 çeşme vardı. Ermeniler binalarımızı işte bu duruma soktular.

Bilal Erdoğan: Yani böyle sefil durumda mı yaşıyorlardı?

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Evet, sefil durumdaydılar. Bütün bu binalar Sovyet döneminin kalıntılarıdır. Bakını, işte bunlar savaşın izleridir. Sokak çatışmaları oldu. Buralar hepsi böyle yıkık durumdadır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: Harıbülbül.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Bu çiçeğin ismi Harıbülbül.

Bilal Erdoğan: Sadece burada mı yetişir?

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Evet. Orada göstereceğiz. Orası da Vagif'in türbesidir. Kendisi Karabağ hanının veziriydi.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: Yeni mi yapıldı?

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: Babam tarafından yaptırıldı. Ermeniler yıktılar. Şimdi biz orayı da restore ediyoruz. Bir ay zarfında hazır olacak. Molla Penah Vagif, İbrahimhalil Han'ın veziri ve çok ünlü bir şairdi. 1982'de babam bu türbeyi mezarının üzerine inşa ettirdi. Ermeniler onu da yıktılar.

Şimdi biz Şuşa'da tarihi bir yere - Çıdır Düzeni'ne gidiyoruz.

Azerbaycan ve Türkiye Cumhurbaşkanı Eşleri Şuşa'da Bir Araya Geldiler

15.06.2021

15 Haziran'da Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Eşi Mihriban Aliyeva Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Eşi Emine Erdoğan ile bir görüşme yaptılar.

Haydar Aliyev Vakfı Tarafından Düzenlenen "Müzik Mirası ve Karabağ Atları Cıdır Düzü'nde" Programı Şuşa'da Sunuldu

15.06.2021

15 Haziran'da Şuşa'da Haydar Aliyev Vakfı tarafından düzenlenen "Müzik Mirası ve Karabağ Atları Cıdır Düzü'nde" başlıklı müzik programının sunumu yapıldı.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Eşi Emine Erdoğan müzik kompozisyonunu izlediler.

Müzikal kompozisyonda Azerbaycan Binicilik Federasyonu'nun sunduğu Karabağ atlarının muhteşem gösterisinin eşliğinde Azerbaycan Devlet Akademik Opera ve Bale Tiyatrosu, F.Emirov Azerbaycan Devlet Şarkı ve Dans Topluluğu, Azerbaycan Devlet Dans Topluluğu, 'Mirvari' dans topluluğu ve Bakü Koreografi Akademisi öğrencilerinin dansları, "Natik" ritim grubunun performansları sunuldu. Programda Azerbaycan ve Türk halk müziği ve bestecilerinin eserlerine yer verildi.

Etkinlikte Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a en eski at ırklarından biri olan 'Zafer' adlı Karabağ atı ve 'Haribülbül' kompozisyonu hediye edildi. 'Haribülbül' kompozisyonunda Karabağ'ın sembolü olarak kabul edilen iki haribülbül çiçeği birleşerek, Azerbaycan ile Türkiye arasındaki ebedi dostluk ve kardeşlik ilişkilerini anlatıyor.

Şuşa'da düzenlenen etkinliğin konuklarına ayrıca Haydar Aliyev Vakfı'nın "Karabağ'ın Kültürel Mirası" başlıklı yayınlarından oluşan bir koleksiyon hediye edildi. Koleksiyon edebiyat, müzik, mimarlık, halk zanaatı ve halı dokumacılığı üzerine farklı yayınlardan oluşmaktadır. Bunun yanı sıra misafirlere Şuşa ziyareti ile ilgili hatıra madalyaları dağıtıldı.

Azerbaycan ve Türkiye Cumhurbaşkanları Şuşa'da Beraber Yemek Yediler

15.06.2021

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 15 Haziran'da Şuşa'da birlikte yemek yediler.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Azerbaycan Milli Meclisi'ne Hitap Etti

16.06.2021

Azerbaycan'da resmi ziyarette bulunan Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 16 Haziran'da Milli Meclis'i ziyaret etti.

AZERTAC'ın haberine göre, saygıdeğer misafir Milli Meclis Başkanı Sahiba Gafarova tarafından karşılandı.

Önce başbaşa görüşme yapıldı.

Başbaşa görüşmenin ardından Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan meclise hitap etti.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşması

- Azerbaycan Milli Meclisi'nin Değerli Sedri,
Aziz Milletvekilleri,
Hanımlar ve Cenaplar,

Sizleri, muzaffer Meclisin tüm üyelerini Türkiye'deki 84 milyon kardeşinin adına "iki devlet, tek millet" anlayışıyla saygı ve bahtiyarlıkla selamlıyorum.

Bahtiyarım, çünkü can Azerbaycan'dayım. Bahtiyarım, çünkü Karabağ'ı azat etmiş kardeş Azerbaycan'ın Milli Meclisi'nde sizlerle beraberim. Bahtiyarım, çünkü bağımsızlığının 30. yılına ulaşan Azerbaycan'dayım. Karabağ'ın azat edilmesi, Azerbaycan'ın bağımsız geçen 30 yılının en önemli hadisesidir. Bu zaferle Kafkaslarda kanayan bir yara kapanmış, bölgede kalıcı barış ve huzur için büyük bir fırsat doğmuştur. Kafkaslardaki barış ve huzurdan yalnız Azerbaycan değil, Ermenistan da dâhil olmak üzere tüm bölge ülkeleri, hatta tüm dünya kazançlı çıkacaktır. Biz de Azerbaycanlı kardeşlerimizle bölgenin topyekûn kalkınması, refahın artması, huzurun kökleşmesi için üzerimize düşenleri yapmaya tüm samimiyetimizle hazırız.

Geçtiğimiz 30 yılda Karabağ'da yaşanan kriz döneminde kimlerin eline ne geçtiği, kimlerin bu işten kazançlı çıktığı, kimlerin de kaybettiği gayet iyi biliniyor. Canı yananlar, kanı dökülenler, acı çekenler, maddi ve manevi olarak kaybedenler sadece Karabağ'da yaşayan insanlardır. Kolay değil, 30 yıl ve 30 yıl benim Azeri kardeşlerim kendi meskenlerinde ne yazık ki kaçkın hale geldiler ve oralar işgal halindeydi. 30 yılsonunda hamdolsun işgal altında olan bu topraklar tekrar sahiplerine kavuştu.

Karabağ'da 30 yıldır süren ihtilafın çözümsüz kalmasına seyirci olanlar, daha doğrusu krizin sürmesi yönünde gayret gösterenler ise hep kazanan tarafta olmuşlardır. Kalıcı barışa giden yolun bölgedeki tüm halkların ve devletlerin karşılıklı güven temelinde geliştirecekleri iş birliklerinden geçtiğine inanıyoruz.

Büyük bir liderlik göstererek bu zaferi ve barışı Azerbaycan'a kazandıran

Azerbaycan ordularının âli Başkomutanı ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı, hörmətli kardeşim İlham Aliyev'i bir kez daha tebrik ediyorum.

Liderlerin yanında Karabağ'da zafere ulaşmak için tek yumruk, tek yürek olan, milli birlik ve beraberlik duygularını en yükseğe taşıyan Azerbaycan halkını tebrik ediyorum. Ve elbette gözlerini kırpmadan vatan için, Karabağ için, Karabağ'ın azatlığı için kahramanca mücadele eden Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri'ni tebrik ediyorum.

Şehitlerimizin her birine Allah'tan rahmet, yakınlarına başsağlığı diliyorum.

Bu kutlu vatan savaş döneminde Türkiye hem devlet, hem de millet olarak tüm kalbiyle Azerbaycan'ın yanında yer almıştır. Bugün de bütün imkânlarımızla Azerbaycan'ın yanındayız, bütün dünya bilsin ki inşallah yarın da yanında yer alacağız.

Nasıl ki Balkan Harbi sırasında Azerbaycan Milli Marşı'nın yazarı Ahmet Cevad beraberdeki Azerbaycanlı gençlerle Osmanlı Ordusu'nda savaşmışsa, nasıl ki Çanakkale'de Azerbaycan'dan gelen yiğitlerle Anadolu'nun delikanlıları birlikte mücadele edip hep birlikte şehadete yürüyüp zafer kazanmışlarsa, nasıl ki Kafkas İslam Orduları'nın aslanları Nuri Paşa'nın askerleri o gün Azerbaycanlı kardeşlerimizin yardımına koşmuşlarsa, biz de bugün ve gelecekte bir ve beraber olacağız. Azerbaycan'ın aydınlığı aydınlığımız, sevinci sevincimiz, azatlığı azatlığımız, kaderi kaderimiz, kederi kederimizdir.

Değerli Kardeşlerim,

Nuri Paşa'nın Kafkaslara geldiği dönemde Ermeniler 12 binden fazla Türk'ü, Müslümanı katletmişlerdir, Kafkaslarda tarihin kara sayfalarına yazılacak bir kıyım yaşanmıştır. Türk milletine olmadık iftiralarla çamur atanlar önce buralara, Kafkaslara, Azerbaycan'a bakmalıdır. Hem de yalnız 100 yıl öncesine değil, daha 30 yıl evvel Karabağ'da yaşananlara, Hocalı'da yaşananlara bakmalıdır. Sonra vicdanları elverirse bize yönelttikleri ithamları oturur kendileriyle ayrıca konuşuruz. Ama bunların gözleri var görmez, kulakları var duymaz, kalpleri zaten nasır tutmuştur.

Karabağ'ı ve işgal altındaki Azerbaycan topraklarını 30 yıl boyunca yakıp

yıkanları, giderken de geride kalan hep şeyi ateşe verenleri görmeyenler azatlık mücadelesini engellemek için seferber oldular. Şimdi gelsinler Füzuli'yi görsünler, buraların sağı-solu nasıl yakılmış, yıkılmış, tarumar edilmiştir. Gelsinler Karabağ'ı görsünler, her şey ortada. İşte dün yol boyunca buraların halini gördük. Kelbecer'i gördük. Buraları ne hale getirmişler, buraları nasıl bombalayıp yakıp yıkmışlar? Bunlar gelirken işgalci, giderken ise tarumar ediciydi. Sadece bu davranış bile Karabağ'ın kimin vatani olduğunu göstermeye yeter. Azerbaycanlılar 30 yıl önce Karabağ'dan çıkmak mecburiyetinde kaldıklarında hiçbir yeri yıkmadılar, hiçbir evi ateşe vermediler. Çünkü insan kendi yuvasını yıkamaz, kendi vatanını ateşe veremez. Ama Karabağ onların (Ermeniler'in - red) vatani olmadığı için her şeyi yakarak-yıkarak gittiler. Onların yaktıkları köyleri, yıktıkları şehirleri Azerbaycan şimdi tekrar yeniden inşa ediyor ve beraber inşallah buraları inşa edeceğiz ve yeni bir Karabağ meydana getireceğiz.

Kardeşlerim,

Medeniyet ile vandallık arasındaki farkı görmek isteyen gelsin Karabağ'da iki dönem arasındaki farka baksın. Karabağ coğrafya olarak dünyanın en güzel bölgelerinden biri olmanın yanında, kültür ve medeniyet olarak da en birikimli yerlerinden biriydi. İnşallah yine öyle olacak. Türkiye olarak inşallah bu süreçte de kardeş Azerbaycan'ın yanında yer almayı sürdüreceğiz.

Değerli Kardeşlerim,

Dün Gardaşım İlham Aliyev ve heyetlerimizle birlikte Şuşa'daydık. Azat Karabağ topraklarında Azerbaycan bayrağının gururla dalgalandığını görmeyen bahtiyarlığını bizzat yaşadık. Şuşa, Karabağ Hanlığı'nın kurucusu Penah Han devrinden beri adeta tabii bir sanat akademisi gibi müziğin, edebiyatın, sanatın en yüksek seviyede yaşadığı ve yaşatıldığı şehir olmuştur. Penah Han'ın özellikle bu hanın şiirleri bugün de sevilerek okunan Veziri Molla Penah Vagif'tan başlayarak Şuşa edebiyatın merkezi vasfını korumuştur. Kartal yuvası gibi kayalıkların üstünde semaya yakın kurulmasından olacak, Şuşa'ya kültürün, sanatın, edebiyatın ilhamları hep bolca gelmiştir. Bu şehir dahi beslekâr Üzeyir Hacıbeyli'nin, Bülbül'ün, Hürşidnanu Natevan'ın, Reşid Beh-

budov'un ve daha nice sanatçıların-şairlerin yurdudur. Ahmet Ağaoğlu gibi yalnız Azerbaycan'da değil, Türkiye ve Türk dünyasında da fikirleriyle etkili olmuş aydınların yuvası Şuşa, bugün tekrar kültürle, medeniyetle hiç endişe etmeyin ayağa kalkıyor. Şuşa'nın Azerbaycan kültür başkenti ilan edilmesi ve geçtiğimiz günlerde Cıdır Düzü'nde düzenlenen Har-ı Bülbül Musiki Festivali bu doğrultuda dünyaya verilen açık bir mesajdır. Vagif Şiir Festivali'nin de hazırlıklarının devam ettiğini memnuniyetle duyuyorum. Bu yıl Azerbaycan'ın kültür başkenti olan Şuşa'yı gelecek yıl da Türk Dünyası kültür başkenti olarak görmekten memnuniyet duyarız. Türk dünyasının dört bir yanından gelecek kültür ve sanat ehlinin bu güzel şehirde buluşması, Şuşa'nın kadim tarihine verilen en güzel selam olacaktır.

Elbette sadece Şuşa veya Karabağ değil Azerbaycan'ın ve Türk dünyasının her köşesi büyük şairler ve sanatçılar yetiştirmiştir. Mesela bu yıl Nizami-i Gencevi'nin doğumunun 880. yıldönümüdür. Asırlar boyunca şairler onunla yarışmayı ve ona ulaşmayı bir meziyet saymışlardır.

Avni mahlaslı Şiirler yazan Fatih Sultan Mehmet Han'ın şu eserinde de aynı hissiyata rastlanır:

"Bu kelâm ile Nizâmî işidürse sözünü,
İlteler sana hased Sa'di vü Selmân bu gice."

Bu yıl ayrıca Ahi Evran'ın doğumunun 850'inci, Ali Şir Nevai 580'inci, Hacı Bektaş-ı Veli'nin vefatının 750'inci, Yunus Emre'nin vefatının 700. yıldönümüdür. Geçen yıl Farabi'nin doğumunun 1300. yılıydı. Dünyada bu kadar zengin ve yüksek kültürel değerleri olan milletlerin sayısı çok azdır. Biz bu değerlerimizi hem yeni nesillerimize, hem de bütün dünyaya anlatmalıyız. Hepsini de rahmetle yâd ederek, burada saydığım ve sayamadığım tüm isimler bizi medeniyetlerimizin direkleri olduğu gibi, dünya kültürünün de değerleridir. İnsanlık onların eserlerindeki hikmetlerin sırrına vakıf oldukça, dünyadaki meseleleri çözmek kolaylaşacaktır. Maziden atıye kuracağımız köprüyle medeniyetimizi yeniden

yükseltmek, hak ettiği yere çıkarmak bizlerin elindedir. Birliğimiz, beraberliğimizi, dostluğumuzu, kardeşliğimizi ne kadar sıkı tutarsak, birbirimize ne kadar sıkı sarılırsak bu hedefe o kadar çabuk ulaşırız.

Kardeşlerim,

Karabağ Zaferi'nin Azerbaycan'a, Kafkaslara ve dünyaya getireceği yararların kıymeti zaman geçtikçe daha iyi anlaşılacaktır. Bu zaferden kimse rahatsız olmasın, çünkü bu yıkımın değil, inşanın, zulmün değil adaletin, nobranlığın değil zarafetin, savaşın değil barışın, kanın değil kalbin zaferidir.

Nitekim bu zaferin ardından yapılanlara ve yapılacaklara baktığımızda, çizdiğimiz tablonun nasıl eteğe-kemiğe büründüğü görünecektir. Her şeyden önce, Karabağ'ın her köşesine huzur, sükûn ve umut hâkim olmuştur. Evlerinden, yurtlarından 30 yıldır ayrı olan Azerbaycanlı kardeşlerimize yuvalarına dönme yolu açılmıştır. İnşallah bir sonraki gelişimde bu toprakların insanların evlerine yerleştiğini görmenin de bahtiyarlığını yaşayacağız. Onlara da şimdiden bu çağırımı Azerbaycan Parlamentosu'ndan ben de yapıyorum, bir an önce inşallah evleriniz yapılıyor, yapılacak ve oralara yerleşmenizi bizler de hasretle bekliyoruz.

İşgalin sebep olduğu sürekli çatışma halinden kaynaklanan yorucu gerginlik ortadan kalkmıştır. Şu anda yollar süratle yapılıyor, viyadükler yapılıyor, elektrik santralleri bir taraftan kuruluyor, bir taraftan açılıyor; bunları gözlerimle gördüm onun için söylüyorum. Bir taraftan inşallah yine altyapı tesisleri yapılıyor ve bizler de inşallah TOKİ' mizle bölgede okul, hastane ve buna benzer birçok eserleri inşa etmenin gayreti içerisinde olacağız.

Nahçıvan'la Bakü'yü birbirine bağlayacak Zengezur Koridorunun bölgemize getireceği rahatlığın ve zenginliğin tarifi mümkün değildir. Bölgemizde ve tüm dünyada zalimin zulmünün ebedi olmadığı, bir gün mutlaka hakkın, hakka niyetin, adaletin tecelli edeceği herkes tarafından görülmüştür.

Karabağ, aynı zamanda dünyayı kendi siyasi ve ekonomik hırslarının arenası olarak görenlerin hesaplarının bozulduğu yerdir.

Üstelik tüm bu gelişmeler Azerbaycan'la birlikte Ermenistan için de yeni

bir dönemin başlangıcıdır. Mesela Zengezur Koridorunda çalışmaya başlayacak demir yoluyla Ermeniler de kolayca Moskova'ya ve tüm dünyaya ulaşabilecekler, böylece kendi kendilerine uyguladıkları ablukadan kurtulabileceklerdir. Gardaşım! birlikte teklifimizi yaptık. Neydi teklifimiz? Gelin 6 ülke bir platform oluşturalım, Rusya, Türkiye, Azerbaycan, İran, Ermenistan ve Gürcistan, bu platformla birlikte artık bölgede bir sükûnet meydana gelsin, bölgede düşmanlıklar ortadan kalsın. Tabii burada hemen hemen bir Gürcistan'ın bazı kendine has sualleri vardı, son Türkiye ziyaretinde kendisiyle ben tekrar Sayın Başbakanla da konuştum, dedim bu Gürcistan'ın da lehine olacaktır, bu adımı atalım. Bak biz Ermenistan'la aramızdaki sıkıntıları biliyoruz, ama biz bütün bunlara rağmen Azerbaycanlı kardeşlerimin sıkıntılarının da giderilmesini istiyoruz, aynı şekilde sizin de Rusya'yla olan sıkıntıları aşmanıza bu platform vesile olacaktır. Çalışayım dedi, iyi olur dedik, çünkü bu bölgenin barışa ihtiyacı var, bunu başarmamız lazım.

Ve Ermenistan-Azerbaycan'la problemlerini çözdükçe Türkiye olarak biz de gereken adımları atacağız. Türkiye sınırlarının açılmasının Ermenistan'a sağlayacağı faydalar saymakla bitmez. Velhasıl, bu zaferi herkesin ortak zaferi haline getirmek bizlerin elindedir. Bir daha Kafkasya'nın boynuna kimsenin esaret zinciri vuramaması için önümüze çıkan fırsatları hep birlikte en iyi şekilde değerlendirmeliyiz.

Biz bu mücadeleyi kendimiz ve dostlarımızla birlikte dünya 5'ten büyüktür diyerek küresel düzeyde de veriyoruz. Ben buraya NATO Zirvesinden geldim, NATO Zirvesinde de işte bunları konuştuk, bunların değerlendirmesini yaptık. Hamdolsun olumlu görüşmelerle buraya döndük, ama dünyanın sorunları bitmiyor, dünya çözülecek daha çok sorunlarımız var. Ama dik durursak, sağlam durursak, bir olur, beraber olursak Allah'ın izniyle bunları çözeriz. İnşallah medeniyet güneşimizi yeniden en tepeye çıkartarak barışı ve adaleti bölgemizde ve dünyada hâkim kılacağımız günler yakındır.

Sözlerime büyük şair Bahtiyar Vahapzade'nin şu mısralarıyla son vermek istiyorum:

"Bir ananın iki oğlu,
Bir emelin iki kolu.
O da ulu, bu da ulu,
Azerbaycan-Türkiye.

Dinimiz bir, dilimiz bir,
Ayımız bir, yılımız bir,
Aşkımız bir, yolumuz bir
Azerbaycan-Türkiye."

Hepinizi saygıyla, muhabbetle selamlıyorum, kalın sağlıcakla. [59]

**ŞUŞA'NIN
KISA TARİHİ**

Şuşa 1756-1805 Yılları Arasında

Şuşa şehrinin kurucusu Penah Ali Han Cavanşir, Karabağ'ın Sarıcalı köyünde doğdu. 18. yüzyılın 30'lu yıllarında başarılı bir komutan olarak Nadir Şah Afşar'ın ordu-sunda görev yaptı ve 1737'de akrabaları ile birlikte memleketi Karabağ'a geri dönerek bağımsız bir politika uygulamaya başladı. Nadir Şah'ın ölümünden sonra bu amacına ulaşmayı başardı. Nadir Şah öldükten sonra merkezi hükümet ortadan kalktı ve Azerbaycan topraklarında 20 hanlık oluştu. Bunların 12'si Kuzey Azerbaycan'da (Kuba, Derbent, Bakü, Salyan, Cevat, Lenkeran, Şamahı, Şeki, Karabağ, Gence, İrevan, Nahçıvan) ve 8'i Güney Azerbaycan'da (Tebriz, Urmiye, Erdebil, Hoy, Karadağ, Marağa, Maku, Sarab) kuruldu. [33, s.29] Her hanlık, ayrıca bir arazi, bayrak ve devletin diğer sıfatlarına sahip küçük birer Azerbaycan devletini temsil ediyordu ve bunlardan biri Şuşa'nın başkenti olduğu Karabağ Hanlığı'ydı.

Tarihçi Mirza Cemal'e göre, Nadir Şah'tan sonra tahta çıkan Adil Şah, 1748 yılında kendi fermanıyla Penah Ali Cavanşir'e "han" unvanını verdi ve Karabağ'ın hükümdarı olarak atadı. Zaten Penah Ali Cavanşir, kendi gücüyle bu unvanı çok önceden kazanmıştı.

Yetenekli bir komutan ve devlet adamı olan Penah Ali Han Karabağ'da savunma yapıları olarak bilinen kale ve şehirler yaptırdı, böylece gücünü daha da artırdı. Han, ilk önce 1748 yılında Karabağ'ın Kabirli İlçesi'nde Bayat Kalesi'ni inşa ettirdi ve orayı hanlığın idari merkezi yaptı. Kalenin hangi mimar tarafından yapıldığı bilinmemektedir.

Daha sonra Penah Ali Han 1751-1752 yıllarında Ağdam'a 10 km mesafede, Şahbulak adlı çok daha elverişli bir bölgede yeni bir kale yaptırarak hanlık merkezini oraya taşıdı. Kale, muhtemelen, ismini buradaki berrak ve bol sulu pınardan almıştır [40]. Tarihi yapı, Tarnout denilen bölgede inşa edildiği için bazen Tarnout Kalesi olarak da anılıyordu.

Günümüzde Şahbulak Kalesi ve Külliyesi'nden geriye sadece çeşmenin yanında bulunan tepedeki kale ve cami binası kalmıştır. 1993 yılında Ermeniler, Ağdam'ı işgal ettikten sonra bir takım yapılarımızda olduğu gibi Şahbulak Kalesi'ni de Ermenileştirmeye çalıştılar, yakınındaki camiye ise kilise olarak tanıttılar. [52]

Şahbulak Kalesi'nin içerisinde konutlar, hamam, cami ve çarşı inşa edilmiştir. Kale yüksek surlarla çevriliydi. Han sekiz kuleli bir köşkte oturuyordu. Kale dikdörtgen şeklinde olup işlenmemiş taşlardan yapılmıştır. [20, s.96]

Şahbulak veya Tarnout Kalesi, 18.yüzyıl

Fakat aralıksız devam eden iç savaş otamında bu kalelerden hiçbiri hanlığın güvenliğini sağlayamıyordu. Penah Ali Han daha güvenli, düşmana boyun eğmeyen zaptedilmez yeni bir kale inşa etmeye karar verdi ve şunu söyledi: " Biz dağların arasında, sağlam ve geçilmez bir yerde öyle bir kale inşa etmeliyiz ki en güçlü düşman bile orayı kuşatmasın." [21, s.112; 24, s.6].

Deniz seviyesinden 1300-1600 m yükseklikte, üç tarafı sarp kayalıklarla çevrili yüksek plato bu koşulları tam karşılıyordu. Seçilen bölgenin çok uygun askeri-stratejik konuma sahip olduğunu fark eden Penah Ali Han 1752 yılında yeni bir kalenin inşasına başlama emri verdi. 1756 yılında gerekli çalışmaların tamamlanmasının ardından Karabağ Hanlığı'nın başkenti buraya taşındı.

Surların toplam uzunluğu 2.5 kilometredir ve üzerlerinde 17 adet burc bulunmaktadır.

tadır. Çevresindeki önemli yerlere savunma amaçlı yapıların inşa edildiği kale yapımında çakıl taşı, yumurta ve kireç harcı kullanılmıştır. Müstahkem bir kale olan Şuşa kenti önce Karabağ Hanı şerefine Penahabad olarak adlandırılıyordu. Hanlığın para birimi hanın ismiyle anılan "penahabadi" gümüş sikkelerdi. Şehrin ismi daha sonra Şuşa olarak değiş-

Şuşa Kalesi'nin Gence kapısı. Resim 20.yüzyılın 1. yarısına ait

tirildi. Bu isim bölgedeki temiz, olağanüstü şeffaf dağ havasını sembolize eden "cam" kelimesinden türemiştir. Çok temiz havası olan Şuşa akarsular bakımından zengindir. Tarihi eskilere dayanan İsa Çeşmesi, Cam Çeşmesi, Şor Çeşmesi, Sekili Çeşmesi, Şamil Çeşmesi ve diğerleri burada bulunmaktadır.

Şuşa Kalesi, Azerbaycan mimarisinin en güzel incilerinden biridir. Yuvarlak savunma burclarının bulunduğu kalenin yakınına Kale Köprüsü olarak bilinen ve dış dünya ile irtibatını sağlayan yüksek mimari nitelikte bir köprü inşa edilmiştir. Kalenin üç kapısı vardır: Gence, İrevan, Ağaoglan kapıları.

Gence Kapısı - Şuşa kalesinin bu kapısından çıkış yolu, Gence şehri ile Karabağ Hanlığı'nın Çilebord İlçesi'ni birbirine bağlıyordu. Bu kapıya Gence Kapısı veya Çilebord Kapısı denmesinin nedeni budur. Şuşa kalesinin diğer kapılarına kıyasla Gence Kapısı günümüze kadar daha iyi durumda kalmıştır.

İrevan Kapısı veya Halfali Kapısı Kalenin batı cephesinde bulunmaktadır. Bu çıkış yolu Şuşa şehrini Halfali köyü ve Erivan şehrine bağlıyordu.

Ağaoglan Kapısı, Muhtar Kapısı veya Şuşakend Kapısı Şuşa Kalesi'nin doğu cephesinde yer alır ve şehrin aşağı kısmına ulaşımı sağlıyordu. Bu kapı yolu Şuşa şehrini Şuşakend ve Muhtar köylerine bağlayarak Ağaoglan Kalesi'ne kadar uzanıyordu.

Kuzey kapısı olan Gence Kapısı'nın yakınına anıtlardan oluşan bir iç kale inşa edildi, ancak ne yazık ki bu anıtlar Ermeni işgali sırasında yerle bir edildi.

Şuşa Kalesi her ne kadar ulaşılmaz olsa da, ani saldırıların önlemek için 1758-1760'lı yıllarda Penah Ali Han'ın oğlu Mihrali Bey, Şuşa'ya 25 kilometre uzaklıkta, Gargar nehrinin kıyısına Askeran Kalesi'ni inşa etti. Askeran Kalesi'nin her iki tarafı nehirle çevriliydi ve Şuşa'ya giden yolu koruyordu. Nehir taşından inşa edilen kale yuvarlak kuleler ve 2 metre genişliğinde, 9 metre yüksekliğinde olan sağlam duvarlarla çevriliydi. Kalenin sağ kıyısında ise 2.500 metre uzunluğunda çift duvar vardı. [39, s. 75-76]

Merkezi yönetim uğruna savaş veren Urmiye Hanlığı da dahil pekçok hanlık farklı zamanlarda Karabağ Hanlığı'na saldırıda bulundular. Hatta Urmiye Hanı Feteli Han Afşar, Karabağ Hanı'nı yenerek Penah Ali Han'ın oğlu İbrahimhalil Ağa'yı rehlin olarak Urmiye'ye götürdü.

Merkezi yönetim için savaştan diğer bir komutan Kerim Han Zand, Urmiye'yi ele

geçirdikten sonra burada tutuklu bulunan İbrahimhalil Ağa'yı bir hükümet karnamesiyle Karabağ'a gönderdi. Öte yandan Kerim Han Penah Ali Han'ı "Şiraz daveti için" Gum'a götürerek bahaneler uydurup geri dönmelerini engelledi ve hanlığın yönetimini Penah Ali Han'ın oğlu İbrahimhalil Han'a bıraktı. Oysa Penah Ali Han, Karabağ'ın yönetimini en küçük oğlu Mihrali Ağa'ya havale ettiydi. Ardından Mihrali ve İbrahimhalil kardeşleri arasında bir taht mücadelesi başladı. 1763'te İbrahimhalil bu mücadeleyi kazanarak Karabağ Hanı oldu. [16, s. 218]

Şuşa'nın bir şehir olarak tarihsel gelişim süreci üç aşamadan ibaret:

- İlk aşama Penah Ali Han'ın iktidarı dönemine (1748-1762) ait. Bu dönemde Han, Şahbulak ve çevre köylerin sakinlerini yeni başkent Şuşa'ya tehcir ettirdi, yapılar plansız bir biçimde inşa edildi. Bu dönemde şehrin en eski mahallesi "Tebrizli" inşa edildi. Karabağ Hanlığı'nın fesihinden sonra mahalleye "Aşağı mahalle" ismi verildi. Şuşa'nın bu ilk mahallesinde "Çukur", "Kurtlar", "Culfalar", "Seyidler", "Kuyular", "Hacı Yusifli", "Merdinli", "Kazançalı" ve "Çol Kale" adlı 9 mahalle vardı.

- İkinci aşama İbrahimhalil Han (1763-1806) dönemine aittir. Aynı dönemde şehrin doğu tarafının yukarı bölümünde, yani yukarı mahallede yapılar aşağı mahalleyle oranın daha planlı bir şekilde inşa edildi, şehir genişletildi. Yukarı mahallede nüfus hızla arttı ve böylece 8 mahalleden ("Hanlık", "Saatli", "Köçerli", "Mamayı", "Hoca Mercanlı", "Demirci", "Hamamönü", "Taze") oluşan "Yukarı mahalle" diye adlandırılan ikinci bölümün kuruluşu sona erdi.

- Üçüncü aşama, 1805 Kürekçay Antlaşması'nda öngörülen Rus askeri birliğinin Şuşa'ya gelişinden sonraki döneme ait. Bu dönemde şehrin yukarı batı kesiminde pekçok inşaat çalışması yapıldı. 12 mahalleden oluşan bu bölge daha kalabalıktı, örneğin "Çilebord", "Dere", "Bağlar" ve diğerleri. [49]

18.yüzyılın 50'li yıllarından itibaren Şuşa şehri Azerbaycan tarihinde askeri, siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan önemli bir rol oynamaya başladı. Şuşa şehrindeki tüm mekan isimleri Azerbaycan-Türk kökenlidir ve kuruluşundan bu yana nüfusu sadece Azerbaycanlılardan oluşuyordu.

Şuşa'da 17 mahalle bulunuyordu: Urudlar, Seyidli, Culfalar, Kuyuluk, Çukur, Hacı Yusufu, Dörtler Kurdu, Dört Çınar, Çol Kale, Köçerli, Mamayı, Merdinli, Saatli, Demir-

çiler, Hamamönü, Taze mahalle, Hocamircanlı.

Şuşa Kalesi, 1756-1823 yılları arasında Karabağ Hanlığı'nın başkenti oldu.

Şuşa'nın kale duvarlarına ve kulelerine bitişik ilk önemli yapılardan biri Penah Ali Han'ın sarayı idi. Daha sonra Çukur denilen bölgede bir kayanın üzerine sarayın yapımına başlandı. Sarayın ön kapısı ve süslenmiş kemerli dış cephesi Tophane Ormanı'na bakıyordu, sağ tarafında yardımcı binalar bulunuyordu. Bir süre sonra Penah Ali Han, oğulları için sarayına yakın bir yerde aynı tarzda ve aynı malzemelerden saraylar yaptırdı.

İbrahimhalil Han'ın en büyük oğlu Muhammed Hasan Ağa'nın sarayı kale duvarları boyunca uçuruma doğru uzanır, seçkin güzelliği ve süslemeleri ile dikkat çekerdi.

Azerbaycan'da feodal dağınlığı ortadan kaldırmak ve merkezi yönetimi yeniden tesis etmek için Kaçarlar, Safeviler döneminde bulunan merkezi devletin büyük bir bölümünü kendi kontrolü altına aldıktan sonra Karabağ bölgesi dahil olmak üzere Kuzey Azerbaycan'a saldırılar düzenledi.

Bu saldırılarda Kaçarların asıl amacı, herhangi bir yabancı toprağı işgal etmekten ziyade, önceleri merkezi devletin egemenliği altında bulunan fakat daha sonra hanlıklara bölünen toprakları tekrar aynı merkezi bir hükümete bağlamaktır. [33, s. 28-29]

Kaçarlar ile Karabağ Hanı İbrahimhalil Han arasında akrabalık ilişkilerinin varlığı, yani eşi Tutu Beyim'in, Cevat Han'ın kız kardeşi, Gence hükümdarı 2.Şahverdi Han Ziyad oğlu Kaçar'ın kızı olması, Karabağ'da Kaçarlar'a ait türbenin bulunması vs. Karabağ hanlığının onlara yabancı olmadığını bir kez daha kanıtlamaktadır. [39, s.213]

1757'de Muhammed Hasan Han Kaçar'ın birlikleri Karabağ'a saldırdı. Şuşa'nın 30 verstinde Hatın Arkı yakınlarındaki savaşta yenildi. Penah Ali Han iki ağır topu ganimet olarak aldı. [16, s.217] Muhammed Hasan Han Kaçar'ın birlikleri tarafından ormana bırakılan bu iki ağır topun isminden hareketle bu ormanın adı daha sonra Tophane Ormanı olarak değiştirildi.

1791'de Ağa Muhammed Kaçar (1780-1797) Kuzey Azerbaycan hanlarına onun iktidarına biat etmelerini talep eden mektuplar gönderdi.

Kaçar, 1795'in yazında 85.000 kişilik bir orduyla Karabağ'a saldırdı ve Şuşa'yı kuşattı. Karabağ Hanlığı, Kaçar'a karşı 2. Irakli, Talış ve İrevan hanlarıyla ittifak yaptı. Hanın veziri, şair Vagif ittifakın oluşmasında büyük rol oynadı.

Şuşa'nın savunması 33 gün sürdü. O sırada Kaçarlar soyundan olan Gence Hanı Cevat Han, Ağa Muhammed Han'ın kampına gelerek himayesini kabul etti. Cevat Han, Ağa Muhammed Han'a Şuşa kuşatmasından vazgeçip Tiflis'e saldırma önerisinde bulundu. Ağa Muhammed Han 20.000 askerle Ağdam'dan Gence'ye doğru hareket etti ve 12 Eylül 1795'te onun askeri birlikleri şiddetli bir savaşın ardından Tiflis'e girdi.

Kaçar ordusu 1795'in sonbaharında Azerbaycan'a döndü ve Muğan Düzü'nde kamp kurdu.

Ağa Muhammed Han, Muğan'da kışı geçirdikten sonra ilkbaharda Şuşa'ya tekrar saldırılmayı planlıyordu. Ancak Rus askerlerinin Azerbaycan'a gelişi ve İran'daki ayaklanma yüzünden geri çekilmek zorunda kaldı. 1796 baharında, Ağa Muhammed Han İran'a döndü ve kendisini İran Şahı ilan etti. [16, s.248]

Nisan 1796'da Zubov komutasındaki 30.000 Rus askeri Derbent'e yaklaştı. II. Katerina'nın ölümünden sonra 6 Kasım 1796'da iktidara gelen I Pavel Kafkasya'daki Rus birliklerini geri çağırıldı.

1797'nin ilkbaharında Kaçar'ın birlikleri Karabağ'a tekrar saldırdı. İbrahimhalil Han yandaşları ile birlikte Çar ve Tala'ya, yakın akrabası, bu toprakların hakimi Nusal Hanın oğlu Ümme (Ömer) Han'a gitti. Ümme (Ömer) Han'ın kızkardeşi Bike Ağa İbrahimhalil Hanın eşiydi.

Şuşa'nın savunulması konusunda özensiz davranıldığı için Kaçar'ın askerleri şehri ele geçirdi. Ağa Muhammed Şah Kaçar 4 Temmuz 1797'de hizmetçileri Sefereli ve Abbas tarafından düzenlenen suikast sonucu öldürüldü ve bunun ardından askerleri geri çekildi.

1797 senesinde Ağa Muhammed Şah'ın ikinci saldırısı sırasında Gürcistan'a da bir hamle yapması bekleniyordu. Ancak Şuşa'da onun suikast sonucu öldürülmesi bu baskına engel oldu. [1, s.400-401]

Ağa Muhammed Şah'ın öldürülmesinden sonra İbrahimhalil Han'ın yokluğunu fırsat bilen kardeşi Mihrali Bey'in oğlu Muhammed Bey iktidarı ele geçirdi ve iktidarı amcasına devretmek istemedi, bu yüzden durum daha gergin bir hal aldı. Vagif'in Şuşa'daki olaylarla ilgili İbrahimhalil Han'a mektup yazarak kendisini Karabağ'a davet etmesi Muhammed Bey'i çok kızdırdı. Bu nedenle Azerbaycan'ın önde gelen şairi Molla Penah Vagif oğlu Ali Bey ile birlikte idam edildi.

Ağa Muhammed Şah Kaçar'ın yerine yeğeni Fatali Şah Tahrân'da iktidara geçti. İbrahimhalil Han, Ağa Muhammed Şah Kaçar'ın cenazesini büyük bir hassasiyetle elçileri ile beraber Fatali Şah'a göndererek barış istedi. Bunun karşılığında Fatali Şah, Han'ın oğlu Abulfat Ağa'nın rehine olarak sarayına gönderilmesini ve kızı Ağabeyim'i şah haremine verilmesini talep etti. İbrahimhalil Han bu şartları yerine getirdi.

İbrahimhalil Han'ın 6 çocuğu - 4 oğlu ve 2 kızı vardı: Muhammedhasan Ağa (1755-1806), Cevat Ağa (1757-1779), Abulfat Han Tutı (1766-1839), Ağabeyim Ağa (1782-1831), Hanlar Ağa (1785-1832), Gevher Ağa (1796-1844).

Pekçok bilimsel çalışmada Han'ın çocukları hakkında bilgilerin bulunduğunu göz önüne alarak daha az bilinen iki kızı hakkında detaylı bilgi verilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bunlar Fatali Şah'ın eşi Ağabeyim Hanım ve Gevher Ağa Hanım'dır. Her iki kadının ismindeki "ağa" kelimesi seyit torunları olduklarını gösterir.

Ağabeyim Hanım 1782 yılında Şuşa'da doğdu. Annesi Tutubeyim, Gence Hükümdarı 2. Şahverdi Han Ziyad oğlu Kaçar'ın kızı, kahraman Gence Hanı Cevad Han'ın kız kardeşi idi. Ana dilinin yanı sıra akıcı bir şekilde Farsça, Arapça ve Fransızca konuşuyordu.

Mart 1798'de Ağabeyim Hanım, kardeşi Abulfat Ağa ile birlikte 200 süvari ve pekçok hizmetçisi ile Tahrân'a gönderildi. Karabağ tarihçisi Mîrza Cemal Cavanşir konuyla ilgili şöyle yazıyordu: "Fatali Şah elçileri hediyelerle uğurladı, İbrahimhalil Han'a pahalı bir çüppe ve kılıç gönderdi, bunun yanı sıra Karabağ İli'nin bir bölümünü tüm gelirleri ile birlikte hanın emrine verdi."

Ağabeyim Hanım, Fatali Şah'ın en sevdiği eşiydi. "Ağabacı" mahlası ile güzel şiirlerin yazarı olarak ün kazanmıştı. Şu mısraları kendisinin yazdığı bildiriliyor:

Ben aşığım Karabağ,
Şeki, Şirvan, Karabağ.
Tehran cennete dönüşse de,
Unutulamaz Karabağ.

Şah eşi için çok gösterişli bir saray inşa ettirdi. Ağabeyim Hanım Şah'dan ricada

bulunarak, Şuşa hasretini bir nebze de olsa azaltmak için saray avlusunda Şuşa bahçelerine benzer bir bahçe yaptırmasını istedi. Akabinde bir bahçe yapıldı ve Karabağ'dan getirilen tüm çiçeklerin bu bahçede yetişmesine rağmen sadece biri - Şuşalılar için çok değerli olan "harbülbul" burada yetişmedi. Buna üzülen Ağabeyim Hanım şu mısraları yazdı:

"Vatan bağı" al-elvandır,
Yok içinde harbülbul,
Neden her yerin elvandır
Göğsün altı sarı, bülbül?!

Bu şiir kısa sürede Karabağ'da çok büyük ün kazandı ve tüm Azerbaycan'a yayıldı. Söz konusu şiirden bestelenen şarkı günümüzde de halk tarafından çok seviliyor. [39,s.11-12]

Meşhur harbülbul çiçeği, Azerbaycan'da nadir endemik bir bitki türüdür. Genelde Karabağ topraklarında bulunur. Kendine özgü bir güzelliğe sahip olan bu çiçek Şuşa'nın sembollerinden biridir.

Ağabeyim Hanım ülkenin yaşamında önemli rol oynayan kadınlardan biriydi. Avrupa ve Ortadoğu'nun önde gelen isimleriyle yazışmalar yaparak pekçok arkadaş edinmişti. Aynı zamanda tutkulu, kahraman bir kadın olduğu söyleniyordu. Bazı kaynaklara göre, babası İbrahimhalil Han'ın katili Binbaşı Lisaneviç'in ölümünü organize ederek ailesinin intikamını almıştı.

İbrahimhalil Han'ın diğer kızı Gevher Ağa (1796-1868) kadın şair ve hayırsever birisi olarak biliniyordu. Dönemin ünlü aydın ve yardımsever şahıslarından biriydi. 1865 yılında kendi parasıyla Şuşa'da ünlü Gevher Ağa Camii'ni yaptırdı, bunun yanı sıra İbrahimhalil Han'ın 1769 yılında Meydan mahallesinde yaptırdığı camiyi tamir ettirdi. [39, s. 216]

Karabağ hanlarının soyundan olan bir diğer önemli kadın şair, ressam ve hayırsever Hurşit Banu Natavan'dır (1832-1897). Şuşa'nın kültürel yaşamında, şehrin güzelleşmesinde büyük rolü olan Hurşit Banu Natavan'ın girişimiyle 1872'de "Meclis-i Üns" edebiyat birliği kuruldu. Yaklaşık 30 şairin bir araya geldiği birliğin tüm masraflarını

Han kızı Hurşit Banu Natavan, oğlu Mehdikulu ve kızı Hanbika

kendisi üstlenmişti. Natavan 1873'te 100.000 ruble harcayarak Şuşa'ya 7 km uzaklıktaki kayalıklardan içme suyu hattı yaptırdı. [31, s.11-12; 4, s.235] Bu su hattı günümüzde de "Han Kızı Bulağı" olarak biliniyor.

Hurşit Banu Natavan, Penah Ali Han ve İbrahimhalil Han'ın ardından Karabağ'ı yöneten, İbrahimhalil Han'ın ikinci oğlu Mehdikulu Han Cavanşir'in kızıydı. Hurşit Banu, ailenin tek çocuğu ve Karabağ hanlıklarının son varisi olduğu için sarayda "Duru

Han kızı Hurşit Banu Natavan'ın sarayına ait evlerden biri

Yekta" (Tek İnci), halk arasındaysa "Han Kızı" olarak bliyordtu. Natavan iki büyük soyun - Cavanşir ve Ziyadoğlu Kaçar'ın devamcısıydı.

Hurşit Banu Natavan Mehseti Gencevi, Heyran Hanım Dünbülü, Aşık Peri gibi Azerbaycan edebiyat tarihinde kendine özgü hizmetleri bulunan önemli kadın şairlerinden biridir. Halk arasında Han Kızı ismiyle bilinen Natavan iyiliksever, cömertti ve fakirlere yardım ederdi. Lirik şiirleri, oturduğu Şuşa şehrinin gelişmesi, edebi-kültürel kalınması yönünde maddi ve manevi anlamda büyük emeği geçen Natavan, halkın büyük sevgisini kazanmıştı. Çok yönlü yeteneği ve şairliğin yanı sıra yaptığı güzel tablolar,

müzik ve muğam bilgisine zamanın önde gelen şahsiyetlerince çok büyük değer biçildi. Şairin çalışmaları her zaman ilgi odağı oldu, eserleri 1928, 1938, 1956, 1981, 1984, 2004 ve 2012'de yayımlandı, edebi mirasının araştırılması üzerine pekçok kitap çıktı.

Natavan şair olmanın yanı sıra büyük bir ressamdı. Kumaş üzerindeki işlemlerinin bir kısmı "Gül Defteri" (1886) albümünde toplandı.

Hurşit Banu Natavan'a ait iki katlı ev Şuşa'da bulunan 17.yüzyıla ait tarihi ve mimari bir yapıdır. Azerbaycan'ın ilk çocuk müzik okulu olan Şuşa Müzik Okulu aynı binada faaliyette bulunmuştu. Müzik okulu 1930'lu yılların başında Azerbaycan vokal sanatının kurucusu Bülbül'ün girişimiyle kuruldu. 1984 yılından itibaren Şuşa şehri Niyazi Çocuk Sanat Okulu adını aldı. 1987 yılında büyük onarım ve restorasyon çalışmalarının yapılmasının ardından bina Hurşit Banu Natavan'ın ismini aldı ve Nizami Gencevi Ulusal Azerbaycan Edebiyatı Müzesi'nin Hurşit Banu Natavan Karabağ şubesi burada faaliyet göstermeye başladı.

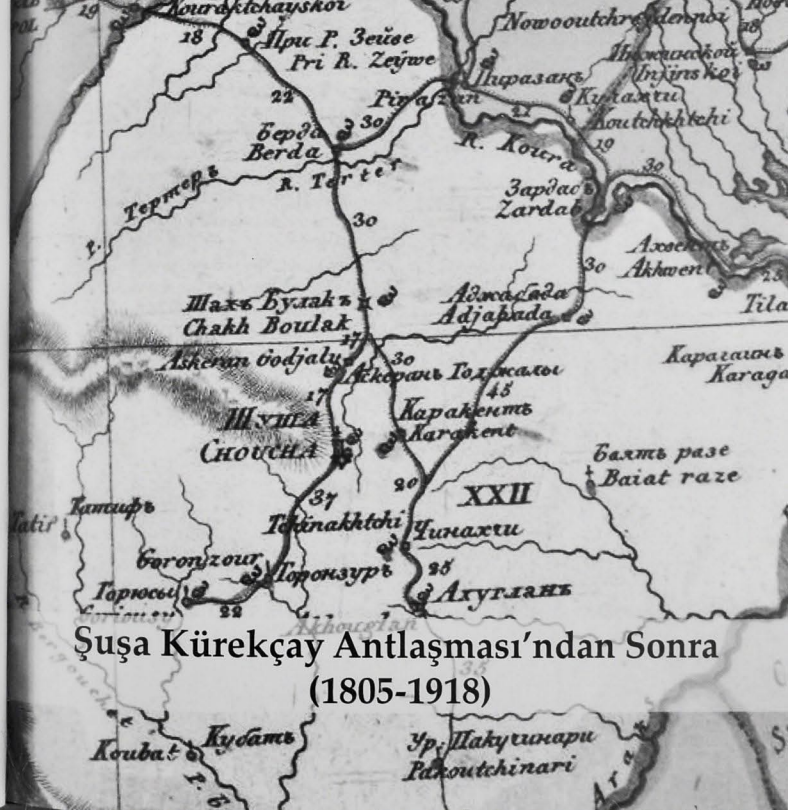
Baku'nün merkezine kadın şairin anıtı dikilmiş ve pekçok sokağa ismi verilmiştir. Araştırmacılar, şairin çalışmaları ile ilgili pekçok eser yazmışlar. [7; 8; 17; 27 ve s.]

Azerbaycan Cumhurbaşkanı'nın "Hurşit Banu Natavan'ın 180. Doğum Yıldönümünün Kutlanması Hakkında" kararnameşi üzerine (3 Nisan 2012) çeşitli etkinlikler yapıldı. Bu bağlamda, şair için 2014 yılında bir hatıra pulu çıkarıldı.

Şuşa, değil Karabağ'da, tüm Güney Kafkasya'da halı dokumacılığının ana merkezlerinden biriydi. Yerli halk halılara "gebe" der. Şuşa kentinde ve çevre köylerde dokunan halılar renkli boyamaları, dokuma teknikleri ve çeşitli şekil itibarıyla farklılık arz ediyordu. 19. yüzyılın ortalarında Karabağ'ı ziyaret eden yazarlardan biri Şuşa gebelerinin "desen, renk ve dayanıklılık bakımından İran halılarının gerisinde kalmamamla birlikte Horasan halılarından bile üstün olduğunu" yazmıştır. 20. yüzyılın başlarında tüm Güney Kafkasya'da halı dokumacılığında sanatsal zevklerin oluşmasında Şuşa şehrinin paha biçilmez bir rol oynadığını vurgulayan A. S. Piralov, "tüm bölgede halı üretimine yön veren en yetenekli halı dokumacı kadınların burada çalıştığını" yazıyordu.

Karabağ'ın diğer bölgelerinde olduğu gibi Şuşa'da da motif ve anlam özellikli halılar yaygındı. 18. ve 19. yüzyıllar için özgü olan motifli Şuşa halılarında bitki desenleri daha yaygındı. "Ejderhalı", "Açma-yumma", "Bahçedeki Çiçekler", "Nelbeki (red.çay

tabağı) Çiçeği", "Saksıda Çiçekler", "Yaşlı Adam", "Balık", "Butalı", "Lamba", "Deryanur", "Bulut" ve diğerlerini bu kabilden halılara örnek gösterebiliriz. [49]

Şuşa Kürekçay Antlaşması'ndan Sonra
(1805-1918)

1805 yılında imzalanan Kürekçay Antlaşması ile Karabağ Hanlığı fiilen Çarlık Rusyası'nın egemenliği altına girdi. Han, güvence olarak torununu onlara bırakmayı taahhüt etti. Hanın torunu Tiflis'te ikamet edecekti. Hanlığı yönetim hana bırakıldı. Ancak, han Çarlık Rusyası ordu birliğinin Şuşa'ya yerleşmesine izin verme ve gerekli malzemeleri sağlama sorumluluğunu yükledi. Han, her yıl gelirinden 8.000 çervon Rus hazinesine tahsis etmeyi üstlendi. [2, s. 18]

Ermeni sahtekarlarının propagandasının aksine, Karabağ Hanı İbrahimhalil Han ve Çarlık Rusyası arasında yapılan Kürekçay Antlaşması (14 Mayıs 1805), Rusya ile İran arasında imzalanan Gülustan Antlaşması (12 Ekim 1813) ve Türkmençay Antlaşması (10 Şubat 1828) ves. tarihi belgeler imparatorluğun bir tek Azerbaycan topraklarını işgal ettiğini kanıtlamaktadır. Ne var ki Ermeniler, buraya Türkmençay Antlaşması'ndan sonra, Malakanlar, Duhaborlar ve diğer gayrimüslimlerle benzeri durumlarda olduğu gibi Çarlığın izlediği göç politikası uyarınca yerleştirildiler.

Kürekçay Antlaşması

Kadir Allah'ın adıyla

Biz yani Şuşalı ve Karabağlı İbrahim Han ve Tüm Rusya ordu birliklerinin piyade generali, Kafkas Müfettişliğinin Piyade Müfettişi Knyaz Pavel Sisianov, Majesteleri oldukça merhametli Büyük İmparator Aleksandr Pavloviç'in verdiği tüm yetki ve izine dayanarak Allahın yardımıyla Şuşalı ve Karabağlı İbrahim Hanın tüm ailesi, sülalesi ve ülkesiyle birlikte Tüm Rusya İmparatorluğu'nun ve bugünkü bahtiyarlıkla hükümlerlik eden Büyük İmparator Hazretleri Aleksandr Pavloviç ve yüce varislerinin ebedi tebaalığına kabul etmesi konusunda aşağıdaki koşulları belirledik, karara aldık ve imzaladık:

Madde 1

Ben Şuşalı ve Karabağlı İbrahim Han şahsım, varislerim ve veliahtlarım adına İran veya her hangi bir devletin her türlü egemenliği altında bulunmayı veya her hangi isim altında olsa dahi her türlü bağımlılığı ebedi olarak reddeder ve böylece tüm dünyanın huzurunda beyan ederim ki, ben kendim ve varislerim üzerinde Tüm Rusya Büyük İmparatoru Hazretlerinin ve yüce varislerinin ve veliahtlarının yüksek egemenliği dışında hiçbir hakimiyeti tanımıyorum, mezkur taht taca sadakat vaat ederim, zira onun sadık kölesiyim ve bu konuda, adete göre kutsal Kur'an üzerine yemin ederim

Madde 2

İmparator Hazretleri, Zatalileri (Han) Hazretleri'nin bu samimi vadini kabul ederek, kendi ve veliahtları adına İmparator sözüyle taahüt eder ve Zatalileri Şuşalı ve Karabağlı İbrahim Handan ve varislerinden sadık tebaaları olarak merhamet ve necip himayesini hiçbir zaman esirgemeyeceğini, bunun sübutu olarak İmparator Hazretleri Zatalilerinin (Hanın) ve varislerinin ülkesinin bütünlüğünün İmparator tarafından güvence altına alınacağına dair söz verir.

Madde 3

Zatalileri Şuşalı ve Karabağlı İbrahim Hanın Tüm Rusya İmparatorlarının ve onların veliahtlarının üzerinde ali ve yegane hakimiyetini bu samimiyetle kabul etmesi karşılığında mezkur han, ondan sonra ise büyük oğlunun ve bu şekilde sülalenin yaşça büyüğü miras yoluyla hanlığa geçerken Gürcistan Yüksek Hakimi tarafından var olmak hakkında devlet mührüyle tasdik edilmiş İmparator fermanından ibaret yetki belgesini aldıktan sonra Tüm Rusya İmparatorluğu'nun sadık tebaası olmasına, kendisi ve varisleri üzerinde Tüm Rusya İmparatorlarının yüce ve yegane hakimiyetini tanınması konusunda bir törenle yemin etmelidir. Yemin metni anlaşmaya eklenmeli, bugün hükümdar olan Şuşalı ve Karabağlı İbrahim Han bu merasim Gürcistan Yüksek Hakimi'nin ve bu kararnameyi imzalayan Piyade Generali Knyaz Sisianov'un katılımıyla yapılmalıdır.

Madde 4

Ben, Şuşalı ve Karabağlı İbrahim Han, benim ve varislerimin Tüm Rusya İmparatorluğu'na sadık tebaamız ve bu imparatorluğun aydın yüce ve tek egemenliğini kabul etmemizle ilgili tutumumun dürüstlüğüne belirtmek için Gürcistan Yüksek Hakimiyle önceden karşılıklı bir anlaşmaya varmadan komşu hakimlerle ilişki kurmaya, onlardan elçiler gelirse veya mektup gönderirlerse, içerik itibarıyla önemli olanları Yüce Hakime göndermeye ve ondan izin istemeye, değeri az olanlar hakkında ise bilgi vermeye ve Gürcistan Yüksek Hakimi tarafından yanıma atanmış şahsı bilgilendirmeye ve kendisine danışmaya söz veririm.

Madde 5

İmparator Hazretleri Şuşalı ve Karabağlı İbrahim Han'ın ülkesi üzerinde yüce ve tek hakimiyetinin tanınmasını memnunlukla kabul ederek, kendisi ve varisleri adına söz verir: 1) mezkur ülkenin haklarını Büyük Rusya İmparatorluğu sakinlerinden hiçbir şekilde ayırmayarak kendi tebaası addedecektir. 2) İbrahim Han Zatalilerinin ve ailesin-

den olan varislerin ve devamının Karabağ hanlığı üzerindeki hakimiyeti değiştirilmeden sürdürülecektir. 3) İç yönetimle ilgili hakimiyet konuları, mahkeme ve divanhane işleri, bunun yanı sıra ülkede toplanan gelir Zatiatilerinin (Hanın) yetkisinde kalacaktır. 4) Zatiatilerinin ve hanedanının, ayrıca ülkesinin korunması için Şuşa kalesine 500 kişilik Rus ordusu karargah ve üst düzey subaylarıyla, (ayrıca) topraklarla birlikte getirilecek, ciddi savunma için Gürcistan Yüksek Hakimi ortam ve koşullara göre bu birliği güçlendirecek ve Zatiatilerinin ülkesini Tüm Rusya İmparatorluğu'na ait bir ülke olarak askeri güçle savunacaktır.

Madde 6

Ben, Şuşalı ve Karabağlı İbrahim Han, benim sadık tebaa olma isteğimin bir alame-ti olarak söz veririm: 1) Gerek şimdi, gerekse sonradan mezkur orduya gereken buğday ve bulguru (Gürcistan) Yüksek Hakiminin belirlediği fiyat üzerinden tedarik edeceğim. Zira onların Yelizavetpol'dan getirilmesi ya çok zordur ya da tamamen imkansızdır. 2) Orduların Şuşa kalesinde yerleşmesi için ordu reisinin beğendiği evleri kendilerine tah-sis edecek ve gereken miktarda odunla temin edeceğim. 3) Şuşa kalesinden Yelizavetpol taraftan yokuşu onarılacak ve yolu arabaların hareketi için yararlı hale getireceğim. 4) Hükümet Şuşa kalesinden Cavad'a giden yolda düzenleme çalışmaları yapmak isterse, bunun için gereken işçiler hükümetin belirlediği meblağla tarafımdan sağlanacaktır.

Madde 7

İmparator Hazretlerinin Zatiatileri Şuşalı ve Karabağlı İbrahim Han'a ve varis-lerine büyük ihtiram ve merhamet alameti olarak kendisini ve varislerini, üzerinde Tüm Rusya İmparatorluğu'nun Arması bulunan bayrakla ödüllendirir, onu yanında bulund-urmali ve bu ülke üzerinde İmparator tarafından bahşedilmiş hanlık ve hakimiyet sim-gesi olarak savaşa gittiğinde kendisiyle götürmelidir.

Madde 8

Ben, Şuşalı ve Karabağlı İbrahim Han, İmparator hazretlerinin yüksek rızasıyla her zaman olduğu gibi kendi gelirimden yararlanma iznim olduğu için İmparator Haz-retlerinin Tiflis'te bulunan hazinesine 8000 Çervon vergi verme yükümlülüğünü kabul ederim, vergi iki defa olmak üzere, yani bir kısmı 1 Şubat'ta, diğeri ise 1 Eylül'de, işbu anlaşma İmparator Hazretleri tarafından onaylandığı zaman birinci kısmının, yani 4000 Çervonun ödenmesiyle başlar. Bunun dışında Asya kuarlları gereğince yemin etmenin yanı sıra büyük oğlum Muhammed Hasan Ağanın ikinci oğlu Şükrullah'ı daimi olarak Tiflis'te yaşaması için rehin vereceğim.

Madde 9

İmparator Hazretleri hususi merhametiyle, Tiflis'te sadakatini bildirmek için bu-lundurulacak Zatiatilerinin (Hanın) torununun geçimi için Rusya para birimiyle her gün 10 gümüş manatı iltifatla bahşeder.

Madde 10

Bu anlaşma ebedi müddete imzalanmaktadır ve bundan sonra her hangi bir deği-şiklik yapılmayacaktır.

Madde 11

Bu anlaşmanın İmparator Hazretleri tarafından, devlet mührünün basıldığı Yüce Fermanı ile onaylanması, işbu belgenin imzalanmasından sonra geçen 6 ay süre zarfında veya mümkün olursa, daha erken gerçekleştirilecektir.

Yukarıdakilerin gerçeğe uygun olduğunu (bildirmek) için aşağıda imza atanlar Yeliza-vetpol bölgesinin kampında, Kürek çayı yakınında, miladın 1805. yılı 14 Mayıs'ta (Müslü-man takvimiyle 1220 yılı Sefer ayında) bu maddelere imza ederek mühürlerini bastılar. [57]

Kürekçay Antlaşması uyarınca İbrahimhalil Han'ın mirasçısı olarak ilan edilen Memedhasan Ağa'nın ölümü ve yerine Mehdikulu Ağa'nın (şair Hurs-hidbanu Natavan'ın babası) aday gösterilmesi nedeniyle iç çekişmeler giderek arttı. Memedhasan Ağa'nın oğlu Albay Caferkulu Ağa babasının yerine geçmek istediği için amcası Mehdikulu Ağa'nın varisliğini kabul etmedi ve yandaşlarıyla bölücülük faaliyetlerinde bulundu. Han'ın diğer oğlu Ebulfat Bey, Abbas Mirza ile birlikte Ruslara karşı savaşıyordu. Hal böyle iken İbrahimhalil Han'ın yeğeni Mirza Ali Bey, Gence'de Ruslar tarafından rehin tutulan oğlu Behbut Bey ve yeğeni Feyzi Bey ile gizli temas kurarak onlarla birlikte Abbas Mirza'ya kaçtı. Tarihçi M. Kazani sürecin bundan sonra giderek zorlaştığını belirterek şunları yazdı: "Karabağ'ın önemli beyleri bile Kızılbaş'a katılıyorlardı". [33, s.46]

İşte böylesine gergin bir durumda İbrahimhalil Han, Cevat Hanın katili ve halk arasında "deli binbaşı" unvanını kazanan Lisaneviç'ten korkuyordu. İbrahimhalil Han'ın ailesini Hanbağı'daki evinden Şuşa kalesinin iki verstine taşımaması hanın düşmanları tarafından Lisaneviç'e bir ihanet olarak rapor edildi. "Deli binbaşı" 200 Rus askeriyle kaleden ayrılarak hanın evine saldırdı ve yaklaşık 17 kişiyi uyurken öldürdü. Katledilenler arasında İbrahimhalil hanın kendisi, Tubu Beyim - Şekili Hüseyin Han'ın kızı, Harami Han, Saltanat Beyim, Abaskulu Ağa, Farzani Han, Hacı Hüseyinali Bey Kabirli, Mirza Hakverdi Kabirli, Gervendli Hümmet Bey Cavanşir ve oğlu Hasanağa Gülümali Bey Sarıcalı Cavanşir, Mirzetağı Afşar, Alipenah - aşçı, Hacı Hasan Ecem oğlu Kabirli ve iki oğlu, Şelli'den iki kişi, iki Şuşalı vardı.

Çarlık Rusyası askeri birlikleri küçük çocuklara bile acımadı. Hanın soyundan olan küçük Necibe ve 13 yaşındaki bir çocuk da vahşice öldürüldü. Hanın karısı ve kızı yaralı olarak kaleye yetiştirilse de hayatlarını kurtarmak mümkün olmadı, evindeki eşyalar Ruslar tarafından yağmalandı.

Facia yaşandığı sırada Mehdikulu Han yakınları ile birlikte kaledeydi ve olanları daha sonra öğrendi. Hanlığın yönetimini üstlenmek isteyen Caferkulu Ağa'nın tüm çabalarına rağmen 13 Eylül 1806 tarihli kararname ile Mehdikulu Ağa Karabağ Hanı ilan edildi. Bunun ardından Caferkulu Ağa ve kardeşi Han-

can bey Abbas Mirza'ya sığındı. [16, s.265-267]

1806 yılında İbrahimhalil Han'ın katledilmesi Çarlık Rusyası'nın hiçbir hak ve hukuk tanımadığını gözler önüne serdi. [38, s.79-80]

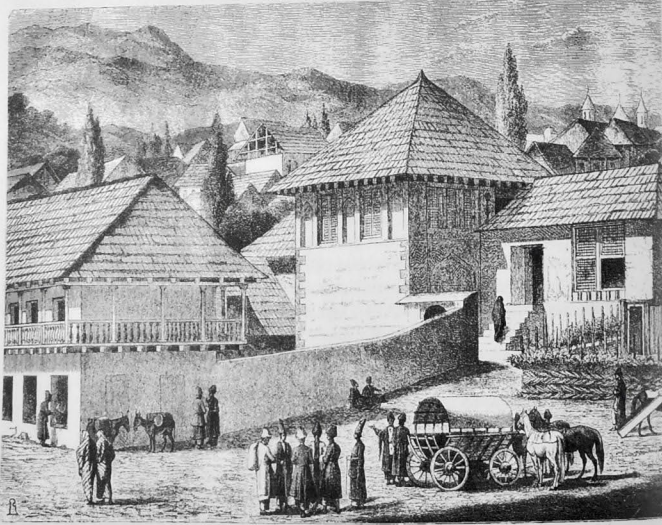
Mehdikulu Han'ın hakimiyeti sağlam temeller üzerine oturtulmamıştı. Böyle bir durumda Çarlık hükümeti hanlıktaki topraklarda perçinlenmek amacıyla yerli Müslüman yöneticilerin ekonomik konumunu zayıflatmaya, Ermenilerin ise tam tersi üstünlüğünü sağlamaya çalıştı. Hanlığın feshinden sonra Kuzey Azerbaycan'ın diğer bölgelerinde olduğu gibi burada da bir ordu subayının başkanlığını yaptığı (*komendant yönetim usulü*) Askeri-Müslüman dairesi (merkezi Şuşa) oluşturuldu. Bu dönemde Ermeni kökenli Korgeneral V.Q.Medetov (1782-1829) Karabağ'da tam anlamıyla Ermeni-Rus sömürge düzeni kurdu. Çarlık hükümeti 1830 isyanlarının etkisiyle 10 Nisan 1840'ta Güney Kafkasya'da idari-askeri reform yapmak zorunda kaldı. Bu reform sayesinde Karabağ Eyaleti Şuşa İlçesine dönüştürüldü ve Kaspi Vilayetine (Şamahı merkezli) bağlı kılındı. Böylece Karabağ kavramı siyasi anlamını kaybetti ve yalnızca coğrafi bir kavram olarak kaldı.

19.yüzyılın 30'lu yıllarından sonra bile Ermenilerin Karabağ da dahil olmak üzere tüm Kuzey Azerbaycan topraklarına yerleştirilmesi devam etti.

Türkmençay Antlaşması'ndan sonraki ilk üç buçuk ay boyunca 1.200 Ermeni, İrevan, Nahçıvan ve özellikle Karabağ Hanlığı'na tehcir ettirildi. Rus tarihçi N. Şavrov göç politikası ile ilgili şunları yazdı: "Güney Kafkasya'daki sömürgeci faaliyetlerimize Rus nüfusunun değil, yabancı halkların... göç ettirilmesi ile başladık... Savaşı müteakip iki yıl zarfında, 1828'den 1830'a kadar, biz İran'dan 40 bini, Türkiye'den ise 84 bini aşkın Ermeniye Güney Kafkasya'ya tehcir ettirerek Ermeni nüfusunun azınlıkta olduğu Yelizavetpol (Gence) ve İrevan vilayetlerinin en iyi hazine topraklarına... yerleştirdik. Bu Ermeniler Yelizavetpol vilayetinin (şimdiki Dağlık Karabağ) dağlık kesimine ve Göyce Gölü kıyılarına yerleştiler. Resmi olmayan göçmenler de dahil olmak üzere toplam göçmen sayısı 200 bini aştı. Bu tehcir sonucunda 20. yüzyılın başında Güney Kafkasya'da yaşayan 1.3 milyon Ermeninin bir milyondan fazlası bölgenin yerli sakinleri değildi ve bizim

tarafımızdan yerleştirilmişti. "[33, s.66; 43, s.59-61]

Hanlığın Çarlık Rusya'ya ilhak edilmesinden sonra Şuşa Kalesini ziyaret eden seyahatçıların kayıtlarından elde olunan pekçok bilgiye göre, büyük Şuşa evleri dış cephedeki vitray veya şebeke pencereyi görünümü açısından Kafkasya'da

Une vue de Schirvan. — Dessin de B. Vereşaguine.

Şuşa Şehri'nden bir manzara.Vasiliy Vereşagin'in resmi, 1865

diğer şehirlerdeki evlerden farklılık arz ediyordu. Rus ressam V.Vereşagin'in eskizleri bunu net olarak kanıtıyor. Ressamın resimlerinden de anlaşılacağı üzere, tavandan zemine kadar uzanan şebeke pencereler, odanın düzenine göre ya duvarın tamamını ya da bir kısmını kaplıyor. Yere serilen parlak renkli halılar ve duvardaki rengarenk resimler bu tür pencerelerle birlikte eğlence ve bayram ortamı yaratıyordu. Şuşa'da zanaatkarlık alanları iyi gelişmişti ve Azerbaycan'a özgü geleneksel şebeke yapımı için zanaatkar ve ahşap bulunmasında herhangi bir sorun yoktu. Bir şebeke penceresinin metrekaresinde 3-5 bin bileşen vardı. Şebekedeki renkli camlar 10-12 yıldızdan ibaret kombinasyondan oluşuyordu [39, s.208].

19.yüzyılın ilk yarısında Şuşa'ya şehir statüsü verildi ve Çarlık Rusyası'nın "Şehir Tüzüğü" (1785) 28 ve 29. maddeleri uyarınca, 21 Mayıs 1843'te Şuşa şehrinin arması onaylandı.

Deniz seviyesinden yaklaşık olarak 1300-1600 metre yükseklikte bulunan Şuşa, dört bir yandan 400-600 metre uzunluğundaki vadilerle ve daha yüksekte Kırkkız, Kirs, Murov, Bağrikan, Sarıbaba dağları ile çevrilidir. Kentin batı tarafı deniz seviyesinden yüksektedir, güney tarafı daha yüksek ve yatay düzlükten oluşuyor. Buraya "Cıdır Düzü" deniyor. Şuşa'ya sadece bir tane ulaşım yolu var. Ağdam-Askeran-Hocalı-Hanbaği-Ağa köprüsü-Şuşa. Bu yol şehir merkezine uzuyor. Şuşa'nın doğusundaki alçak tepeye "Dövteleb" deniyor.

19.yüzyılın ortalarında Şuşa'da 1.856 ev, 476 dükkan, 11 sokak, 4 kervansaray, 2 çarşı, 7 hamam, 979 su kuyusu, 6 meydan, 4 taş ve 2 ahşap köprü ve 9 cami bulunuyordu. Yarım yüzyıl zarfında Şuşa'nın nüfusu çarpıcı biçimde arttı. 20. yüzyılın başında "Kafkasya Takvimi", Şuşa'da 2.742'si taş ev olmak üzere toplamda 2.983 evin bulunduğunu yazıyordu. Bunlardan 1191'i demirle, 139'u kiremitle, 363'ü toprakla kaplanmıştı. 17 cami, 52 sokak, 1 şehir parkı, 3 kervansaray, 36 atıştırma yeri, 879 el sanatları atölyesi ve yaklaşık 200 dükkan vardı [39, s.103].

Şuşa'da ilk su boru hattı 1871'de, ikincisi 1896'da yapıldı, 1880'de realni okul (ortaokul) açıldı ve 1906'da bu okul için ayrı bir bina inşa edildi. 1884 yılında iki özel kız okulunun temelinde St. Mary's Girl's School kuruldu. Azerbaycanlı kızlar, ilk defa burada Avrupalı eğitimi alma fırsatını buldular.

Şuşa, 19.yüzyılın ikinci yarısında Azerbaycan'ın kültür merkezi olarak yeniden gelişmeye başladı. Bu dönemde Mir Mövsün Nevvab "Meclisi feremuş", 1872 yılında Hurşit Banu Natavan "Meclis-i Üns" edebi meclislerini kurdular. 19. yüzyılın sonlarında Şuşa'da şehir özyönetim belediyesi ve bir şehir duması kuruldu. Bu dönemde Mir Mövsün Nevvab "Meclis-i Hanende" adlı bir musiki meclisi kurdu ve 1897'de şehirde ilk kütüphaneye açıldı. Aynı yıl Abdülrahim Bey Hakverdiyev "Mecnun Leyli'nin mezarı başında" operasını sahneye koydu, 1908'de Üzeyir bey Hacıbeyli'nin "Leyli ve Mecnun", 1911'de "O olmasın, bu olsun", 1913'te ise "Arşın mal alan" operaları sahnelendi. [39, s.7-9]

Azerbaycan Ulusal Bilimler Akademisi bilgilerine göre, 19. yüzyılda Şuşa'da 95 şair, 22 müzik bilimci, 38 şarkıcı, 12 hattat, 5 gökbilimci, 18 mimar, 16 doktor ve yaklaşık 42 öğretmen bulunuyordu. [11, s.96]

19.yüzyılın sonlarından itibaren Şuşa'da motifli halılar çok yaygın olarak dokunmaktaydı, siyasi motifli halıların da dokunduğuna dair bilgiler var. Halıcı Humay Hasanzade'nin 1905-1911 Meşrutiyet Devrimi'nin kahramanı Sattarhan'ın anısına dokuduğu halı şu anda Azerbaycan Devlet Sanat Müzesinde sergileniyor. [49]

20.yüzyılın başlarında Avrupa ülkelerinde Şuşalı muğam ustalarının ve müzisyenlerin katılımıyla konserler düzenlenmiş, muğamlar gramofon plaklarına kaydedilmiş ve böylece tüm dünya Azerbaycan muğamını tanımaya başlamıştır.

1903'te Tiflis'te yayınlanan "Kavkazskiy Vestnik" dergisinin 43.sayfasında şöyle yazıyordu: "Şuşa görünüm itibariyle ortaçağ Avrupa şehirlerini anımsatıyor." Şuşa'da inşa edilen ev, kervansaray, cami, saray ve çoğu diğer yapı mimar Kerbelayı Sefihan Karabaği'nin (1817-1910) eseridir. [11, s.10-11]

19.yüzyılın sonlarından itibaren Ermeniler şehirde çatışmalar çıkararak insanlar arasındaki memnuniyetsizliği körüklüyorlardı. Bu anlamda ilk çatışma 1895'te yaşandı, ancak sinsi niyetlerine ulaşamadılar. Mart 1918'de Ermeni haydutları Bolşeviklerle birlikte Bakü, Şamahı, Kuba ve diğer bölgelerin yanı sıra Karabağ'da da soykırımlar yaptılar. Genel olarak, Azerbaycan'da Sovyet iktidarı kurulmadan önce Şuşa dört kez (1895, 1905, 1918 ve 1920'de) Ermeniler tarafın-

dan yıkımlara uğradı. Her defasında Azerbaycanlıların direnişi ile karşılaşan Ermeniler geri adım atsalar da, pekçok yerleşim yeri, bilhassa Şuşa büyük hasar gördü ve çok sayıda insan kaybı yaşandı.

O dönemde Azerbaycan basınında 1905-1906'lı yıllarda Şuşa'da yaşanan trajedilerle ilgili çok sayıda makale yayınlandı. Örneğin, İrşad Gazetesi'nin 20 Temmuz 1906 tarihli 170.sayısında sunlar yazıyordu: "Kafkasya haberleri. Şuşa olayı. Aşağıdaki telgraf Ağdam'dan Bakü'ye Hacı Zeynalabdin Tağıyev, Murtaza Muhtarov, Mehmed Hasan Hacınski ve Behbud Ağa Cevanşir'e gönderildi: Ağdam, 18 Temmuz. Şuşa'da dünden beri ateşkes sağlanmıştır, ama durum korkutucu ve endişe verici. Goloşapov, Ermeni kesiminin merkezine yerleşti ve tüm askerlerini oraya topladı. Ordu, pekçok Ermeni "savaşçı" ile birlik olup Müslümanlara karşı bir çalışma içindeler. Müslümanlar dış yardımlardan mahrumlar... Sizden ve Badkuba halkından istirham ediyoruz, iki kişiyi Bakü vekilinin karşısına çıkarsınlar. Ve bu dava ciddi bir şekilde araştırılsın. [26, s.145-146]

Şuşa Azərbaycan Halk Cumhuriyeti
Döneminde (1918-1920)

Azerbaycan Halk Cumhuriyeti, Birinci ve İkinci Rus-İran savaşları sırasında Çarlık Rusya'sının işgal ettiği Azerbaycan'ın tarihi topraklarında kuruldu ve dünya güçleri tarafından tanındı. Buna rağmen Ermeniler, o dönemde bile Azerbaycan'ın ayrılmaz parçası olan Karabağ için asılsız iddialarda bulundular. Azerbaycan Halk Cumhuriyeti hükümeti iddiayı yalanladı. Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti Parlamento Başkanı A.M. Topçubaşov (1862-1934), 18 Kasım 1918'de İstanbul'da Osmanlı İmparatorluğu Dışişleri Bakanı ile yaptığı görüşmede şunları aktardı: "Ermenilerin gündeme getirdiği Karabağ meselesi 5 veya 10 köyle ilgili değil, anlaşmazlık tam da 4 sancak- Şuşa, Cavanşir,

1905 ve 1920 yıllarında Ermenilerin yaptıkları saldırılar sonucunda yıkılan mahallelerden biri

22 Mart 1920'de Ermenilerin Azerbaycanlılara yönelik yaptıkları silahlı saldırı sonucu ciddi zarar gören Mamayı, Ağadedeli ve Köçerli mahalleleri

Cebrayıl ve Zengezur'la ilgilidir. Bu topraklar Ermenilerle Müslümanların sayısının eşit olmamakla birlikte, Ermenilerin mutlak çoğunluğunun bulunmadığı hanlık toprağıdır, üstüne üstlük onlar yerli halk değiller, Rusya ile savaştan sonra Türkiye'den buraya tehcirleri yapıldı... Son olarak Karabağ'da Ermeniler toplu halde yaşamıyorlar, Müslümanlarla içiçe yaşıyorlar. Fakat biz sorunun barışçıl çözümünü destekliyoruz." [15; 13]

Azerbaycan hükümeti, Ermenilerin sinsi niyetlerini önlemek ve bölge yönetimini pekiştirmek için Ocak 1919'da Şuşa, Cavanşir, Cebrayıl ve Zengezur ilçelerini kapsayan Karabağ Genel Valiliği'ni kurdu. Valiliğe, Laçınlı kahraman savaşçı Sultan Bey Sulta-

nov'un kardeşi Hüsrev Bey Sultanov atandı.

Yakın zamana kadar Ermeniler, Serseng ve Sukavuşan baraj göllerinden su teminini engelleyerek Azerbaycanlılara yönelik uyguladıkları insanlık dışı eylemlerin benzerini 1918-1920 yıllarında da yaptılar. Ermeniler 1918 yılı ilkbahar ve yaz aylarında Cavanşir Kazası'nın dağeteği bölgelerine saldırılar yaparak kanlı eylemlerin yanı sıra halkı bilerekten susuz bırakmak için girişimlerde bulunuyorlardı. "Ermeniler Terter Nehri'nin önünü kesip akış yönünü değiştirerek bölgenin aran köylerinde ekinleri susuz bırakarak büyük zarar veriyorlardı. Hatta durum öyle bir hal almıştı ki, aran köylerindeki insanlar içme suyu kıtlığı çekiyorlardı."

Şuşa Kazası ve Karabağ'ın siyasi merkezi olan Şuşa şehrinde Ermenilerin vahşeti giderek şiddetlendi. Azerbaycan Halk Cumhuriyeti döneminde Şuşa'da Ermenilerin en hain silahlı ayaklanmalarından biri Azerbaycan halkının Nevruz Bayramı'nı kutladığı 22 Mart 1920 tarihinde gerçekleşti. Şuşa, şehit düşen pek çok Azerbaycanlının kahramanlığı sayesinde işgalden kurtulmasına rağmen, şehrin neredeyse yarısından fazlası yerle bir oldu. Ermenilerin Nisan 1920'de işgalden hemen önce Karabağ'da yaptıkları bölücü isyan ve soykırımlar, ülkenin kuzey sınırlarının korunması faaliyetlerine ağır bir darbe vurdu ve Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin işgalini kolaylaştırdı. [15; 13]

**Şuşa Sovyetler Birliği Döneminde
(1920-1991)**

27 Nisan 1920'de 11. Kızıl Ordu askerlerinin Azerbaycan'ı işgali sonucu Bakü'de Sovyet rejiminin kurulmasıyla Karabağ'daki durum daha da gerginleşti. Ermenistan Taşnak hükümeti Azerbaycan topraklarına karşı saldırgan bir politika izliyordu. Taşnak hükümetinin talimatı üzerine Kasım 1920'ye dek Ermeni askeri birlikleri Azerbaycan'ın Ermenistan ile tüm sınır bölgelerinde saldırgan eylemlerini sürdürdüler. Karabağ ve Zengezur'da acımasız saldırılar daha şiddetliydi. [3, s.32]

Azerbaycan SSC Halk Komiserleri Konseyi Başkanı Nariman Narimanov, böylesine zor bir dönemde Karabağ halkına manevi destek için Şuşa'ya gitti.

Azerbaycan'da Sovyet rejiminin kurulmasından sonra Şuşa şehrinin idari statüsü birkaç kez değiştirildi. Rusya Komünist (Bolşevik) Partisi Merkez Komitesi Kafkasya Bürosu Genel Kurulu'nun 5 Temmuz 1921 tarihli kararı ile Şuşa, yeni kurulan Dağlık Karabağ Özerk Bölgesi'nin merkezi oldu. Fakat 7 Temmuz 1923'te bu karar uygulandığında Dağlık Karabağ Özerk Bölgesi'nin merkezi Şuşa değil Hankendi seçildi. Şuşa şehri, Azerbaycan Komünist (Bolşevik) Partisi Merkez Komitesi Başkanlığı'nın 16 Temmuz 1923 tarihli özel bir kararıyla Dağlık Karabağ Özerk Bölgesi'ne dahil edildi. Şehir, aynı ismi taşıyan il ve 12 köyden oluşan Malibeyli Volostu'nun merkezi haline geldi.

Sovyet yönetiminin Şuşa'ya karşı "üvey evlat müamelesine" rağmen Azerbaycan kültürünün beşiği olarak burada sanatın farklı dalları gelişti. Aynı dönemde Şuşa, Azerbaycan'ın kültür merkezi olmakla birlikte ülkemizin siyasi merkezlerinden biriydi ve bağımsızlık, Azerbaycançılık görüşlerinin tanıtım merkezi olarak biliniyordu. 1926 senesinde Şuşa'da dokunan bir halı üzerine 1918-1920 yılları arasında faaliyet gösteren Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin ilk bayrağının işlenmesi bunun bir kanıtıdır. Bu halının benzerine henüz başka bir bölgede rastlanmamıştır. Sovyet hükümetinin milli değerlere karşı keskin bir tutum içinde olduğunu göz önüne alırsak, böyle bir dönemde bağımsız bir devletin unsurunu konu alan şu halıyı dokumak büyük bir cesaret gerektirirdi. [49]

Bu tür olaylar Sovyet işgalinden 6 sene geçmesine rağmen hala Şuşa'da Azerbaycan'ın bağımsızlığının yeniden sağlanmasına yönelik mücadelenin sürdüğünü kanıtlıyordu.

Meydan

Şuşalı sanatçı Han Şuşinski'nin bestesini yaptığı ve halk tarafından sevilen "Şuşa'nın Dağları" şarkı sözlerinde bile Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin üç renkli bayrağının anlatıldığı bildiriliyor.

Şuşa'nın dağları başı dumanlı,
Kırmızı gömlekle yeşil tumanlı.
Derdinden ölmeye çöktür gümanlı.

Şarkı sözlerinin ilk versiyonunda "başı dumanlı" kelimesinin yerine "abı dumanlı"(red. Abı-açık mavi renk) kelimesi kullanılmıştır. "Abı dumanlı", "kırmızı gömlekle",

"yeşil etekli" kelimelerinin üç renkli bayrağın simgelerini anlatmış olması Şuşalı aydınların Azerbaycan'ın istiklaline ne kadar bağlı olduklarını bir kez daha gözler önüne seriyor. [30]

Doğu müziğinin ünlü araştırmacısı V. Vinogradov 1938'de şöyle yazıyordu: "Şuşa'da müzik oldukça yaygın. Azerbaycan'ın diğer bölgelerine oranla burada daha fazla türkü, dans, şarkıcı ve sazendeği dinleyebilirsiniz. Şuşa, eski çağlardan beri müziğin beşiği olarak biliniyor ve tüm Kafkasya ötesinde halk müziği yeteneklerinin tükenmez

Hamamkabağı mahallesi

Novruz Bayramı kutlamaları

bir kaynağı olarak ün kazanmıştır. 'Şuşa Müzisyenleri' Azerbaycan müziğinin tarihini yazıyor ve bunu sadece anavatanlarında değil, diğer Doğu ülkelerine de sunuyorlardı." [37, s. 9]

Ülke ve bölge yönetiminin ilgisizliği sonucunda şehir eski görünüm ve ününü kaybetmeye başladı. Uzun zaman burada her hangi bir inşaat ve çevre düzenlemesi yapılmadı, tam tersi tarihi ve mimari anıtların bir kısmı vahşice tahrip edildi. İbrahimhalil Han tarafından Hazine Kayası'nda yaptırılan saray, harem, ahır, hamam ve askeri sığınaktan oluşan külliye'nin metal ve çerçeveleri 2.Dünya Savaşı sırasında sökülüp yağmalandı ve binalar zamanla yıkılarak kullanılmaz hale geldi. Şuşa'nın tarihi ve mimari eserlerinin

Haydar Aliyev ve İlham Aliyev Şuşa'da Han Kızı Hurşit Banu Natavan'ın kendi parasıyla yaptırdığı çeşmenin önünde, 1982 yılı

tahribatı sonraki yıllarda da devam etti.

4 Ocak 1963'te Şuşa İlçesi feshedilerek Stepankert İlçesi'ne bağlandı. Ancak N.S. Kruşçev iktidardan gittikten sonra 6 Ocak 1965'te Şuşa eski statüsüne kavuştu.

Sovyet döneminde Şuşa şehrine karşı üvey yaklaşım burada yaşayan nüfusun say ve etnik dağılımını ciddi bir biçimde etkiledi. Bir zamanlar Azerbaycan'ın büyük ve gelişmiş şehirlerinden biri olan Şuşa'nın nüfusu yaklaşık 50 yılda üç kattan fazla azaldı. Nitekim 1917'de şehir nüfusu 43.869 iken, 1970'te bu sayı 13.664'tü Sovyet döneminde, Şuşa'da yaşayan nüfusun etnik yapısı da önemli ölçüde değişti. 1970 yılında şehirde

yaşayan 13 664 kişiden sadece 3577'si Ermeni iken, 1989'da Şuşa'da yaşayan 20.579 kişinin toplam 1.377'si Ermeni'ydi.

Haydar Aliyev, 1969 yılında Azerbaycan yönetimine geldikten sonra ilk önce şehrin tarihi ve mimari eserlerinin tahrip edilmesini önlemek için tedbirler aldı. Ağustos 1977'de H.Aliyev'in önerisiyle Azerbaycan SSC Bakanlar Kurulu "Şuşa Şehri'nin Tarihi Bölümünün Tarihi ve Mimari Koruma Alanı Olarak İlan Edilmesi Hakkında" karar kabul etti. Şehrin sosyo-ekonomik ve kültürel hayatını canlandırmak için pek çok şey yapıldı. Tüm Azerbaycan genelinde tar, kemança, ud, davul vs. müzik aletlerini üreten tek Doğu Ulusal Müzik Enstrümanları Fabrikası faaliyete geçti. Haydar Aliyev'in giriş-

Haydar Aliyev, Vagif'in türbesi önünde. Vagif şiir günleri. 29 Temmuz 1982

*Haydar Aliyev Şuşa'nın Meydan denilen bölgesinde.
14 Ocak 1982*

miyle Azerbaycan kültür ve sanatının önemli isimleri U.Hacibeyli, Bülbül, H.Natavan, M.M.Nevvab ev müzeleri açıldı. Ocak 1982'de M.P. Vagif'in türbesinin açılışı yapıldı. 20 metre yüksekliğindeki bu güzel sanat eseri ince desenli şebeke ile süslenmiş yerli kırmızımsı mermerle kaplanmıştı. [50]

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, 14 Ocak 2021'de Şuşa'yı ziyareti sırasında Azerbaycan şairi Molla Penah Vagif'in türbesinin önünde şunları söyledi: "Ulu Önder Haydar Aliyev'in önerisiyle inşa edilen Molla Penah Vagif türbesinin tam 39 sene bundan önce - 14 Ocak 1982 yılında açılışı yapıldı... Bu türbenin açılışı da tarihi olay idi. Ben o günü çok iyi hatırlıyorum... Hatırlıyorum, Azerbaycan ve Ermeni şairleri şiirler söylüyorlardı. Hatta Ermeni şairleri Azerbaycan dilinde şiir okuyorlardı. Bu, bir dostluk bayramı, dostluk etkinliği idi ve kimse aklının ucundan bile geçiremezdi ki birkaç yıl sonra burada bölücülük yapılacak, Ermenistan Azerbaycan'a karşı savaş başlatacak, bizim tarihi şehrimizi elimizden alacaklar, tarihi abidelerimizi, camilerimizi, bu türbeyi bu hale getirecekler, Azerbaycan halkının yüzyıllara dayanan tarihi mirasını Karabağ diyarından silmeye çalışacaklar. Kimse bunu akıl edemezdi. Ben defalarca söyledim ve bir daha söylüyorum, eğer Haydar Aliyev 1982 yılında Bakü'den Moskova'ya gitmeseydi, eğer onu Moskova'ya atamasalardı, hiçbir zaman burada bölücülerin ayaklanmasına izin vermezdi..."

Hanın veziri olan insanın şerefine o zaman - Sovyet döneminde türbe yaptırmak sıradan bir olay değildi. Şimdi bu basit görünebilir, ama o dönem - sosyalizm döneminde han vezirinin şerefine türbe yaptırmak gerçekten de olağanüstü bir hadiseydi. İşte Haydar Aliyev'in tekidi ve cesareti sonucu o zaman Azerbaycan bunu başardı ve bu yer de tesadüfen seçilmedi. Molla Penah Vagif'in mezarı buradadır. Bu türbenin yapılması ve açılış töreni bir taraftan Azerbaycan Cumhuriyetinin kendi tarihine, Azerbaycan halkının kendi dehalarına olan saygısının belirtisiydi. Öte yandan bu türbenin Şuşa'da yapılması Şuşa'nın Azerbaycan şehri olmasının kanıtıdır...

Ulu Önder Haydar Aliyev'in döneminde - 1969-1982'li yıllarda onun çabaları, politikası sonucu, Yevlah'tan, Ağdam'dan Hankendi'ye demiryolunun çekilişi, Dağlık Karabağ'da kurumların kurulması ve bu kurumlara Azerbaycan'ın değişik yerlerinden uzmanların gelmesi burada milli içeriği Azerbaycan halkının yararına epey bir değişmişti... [54]

Cıdır Düzü'nde Şarkı Bayramı, 1983 yılı

Tarihi eserlerin restorasyonu ile ilgili tavsiye ve talimatlarını veren Haydar Aliyev, restore edilen tüm mimari anıtların açılış törenine katıldı. Sonuç olarak Şuşa'da 170 mimari yapı ve 160 sanat eseri resmen tescil edildi.

Azerbaycan müziğinin beşiği Şuşa'da düzenlenen bayram etkinliklerinin kendine özgü özellikleri vardı. Her yıl 19 Mayıs'ta Şuşa'da müzik festivali (şarkı festivali) yapılırdı. Genelde şehrin en güzel yerlerinden biri olan ünlü Cıdır Düzü'nde yapılan etkinliğe hem Şuşa'dan, hem başkent Bakü dahil diğer Azerbaycan şehirlerinden pek çok müzisyen, şarkıcı, şair, oyuncu, ressam, cambaz ve güreşçi katılır, ulusal değerleri konu alan sergiler düzenlenirdi.

Haydar Aliyev, M.P.Vagif'in yarım kabartma heykelinin önünde, 1982 yılı

1932 yılından itibaren Şuşa'da yayınlanan 'Şuşa' Gazetesinde şehrin sosyo-ekonomik kalkınması, sosyo-politik ve kültürel yaşamı ile ilgili yazılar çıkar ve 1989'dan beri yayın yapan 'Şuşa' televizyon kanalında da aynı konular işlenirdi. [11, s.11-12]

Ulusal lider Haydar Aliyev'in girişimiyle Şuşa, 1970-1980 yılları arasında turizm ve sağlık merkezi olarak gelişti. Burada sanatoryum, pansiyon ve turizm merkezleri inşa edildi. Kent çevresinde karbonik asitli - hidrokarbonatlı - sodyumlu "narzan" türü pekçok maden suyu kaynağı, kaplıca keşfedildi. Bu şifalı su kaynakları Şuşa sanatoryumlarında hem sofraya suyu hem de banyo kürü için kullanılırdı. Bu sular solunum yolu hastalıkları, sindirim, sinir sistemi rahatsızlıkları, kansızlık gibi hastalıkların tedavisinde oldukça faydalıdır. Şehirde güzel bir maden suyu galerisi inşa edilmişti. Su, 30 km uzaklıktaki bir kaynaktan boru hattıyla nakledilirdi. Bunun yanı sıra maden suyu burada dolmuş tesisi vardı. Aynı dönemde ünlü Şuşa tatil beldesi modern bir turizm merkezi olarak da bilinirdi. Şuşa'da SSCB vatandaşlarının yanı sıra diğer tüm sosyalist ülkelerin vatandaşları da tatil yapar ve sağlıklarına özen gösterirlerdi. Ayrıca Şuşa'da turizmi tanıtmak için broşürler de basılmıştı.

**Azerbaycan'da İstiklal Savaşı ve
Ermeni İşgali (1988-1993)**

SSCB'de Nisan 1985'ten bu yana uygulanan perestroyka (yeniden yapılanma) ve glasnost (açıklık) politikası uluslararası ilişkilerin bozulmasına ve Ermeni haydutların Ermenistan ve Dağlık Karabağ'daki barışçıl Azerbaycanlılara karşı işledikleri cinayetlerin her geçen gün artmasına neden oldu.

Ermenistan'da ta eskilerden beri Azerbaycanlıların ikamet ettiği ve alan itibarıyla Dağlık Karabağ Özerk Vilayeti'nin iki katından fazla (8 000 km²) bir araziye oluşturan 172 köyden yaklaşık 200.000 kişinin acımasızca sınırıldı edilmesi ve bu kanlı eylemlerde 57'si kadın, 5'i bebek ve değişik yaşlarda 18'i çocuk olmak üzere 216 kişinin öldürülmesi tansiyonu yükseltti. [41, s. 103]

Bir sonraki Ermeni provokasyonu 1988 yılının Ağustos-Kasım aylarında gerçekleşti. Ermenilerin Tophane Ormanı'ndaki kışkırtıcı eylemleri halkın sabrını taşırdı.

1988 Tophane olayı, Azerbaycan'ın güzel bir bölgesi olan Karabağ ve diğer bölgelerin işgalinin temelini attı. İşgalin başlangıcını oluşturan Ermeni provokasyonu şöyle gerçekleşti:

SSCB Demir Dışı Metalurji Bakanlığı'na bağlı Ermenistan SSC'deki Kanaker Alüminyum Fabrikası Müdürü R.N. Engonyan, Dağlık Karabağ Özerk Vilayeti Halk Milletvekilleri Kurulu Yürütme Komitesi Başkanı S.A. Babayan'a 31 Ağustos 1988 tarihli 006-3186 sayılı mektupla başvuruda bulunarak Askeran bölgesindeki Engels kolektif çiftliğinde kooperatifin kurulması için 10 hektarlık bir arazi tahsis edilmesini istedi. Mektupta Sovyetler Birliği Komünisti Partisi Merkez Komitesi ve SSCB Bakanlar Kurulu'nun, 22 Kasım 1987 tarihli tarıma dayalı sanayi kompleksindeki üretim alanlarının geliştirilmesine ilişkin kararı esas alındı. Bu başvurunun hukuka aykırılığı, Ermenistan'ın herhangi bir fabrikasının kooperatif kurmak için kendi topraklarında değil, Azerbaycan topraklarında arazi tahsis edilmesini istemiş olmasıydı. Bu, açıkça Ermenilerin sözsöz döneminde SSCB'deki kriz durumunu fırsat bilerek Azerbaycan topraklarını işgal etme girişiminden başka bir şey değildi. Bu istek, Dağlık Karabağ Özek Vilayeti Halk Temsilcileri Konseyi'nin 20 Şubat 1988'de Dağlık Karabağ'ın Azerbaycan SSC'den koparak Ermenistan SSC'ye katılmasına yönelik çağrısının ardından Ermenilerin yeni bir provokasyonuydu. Ermeniler inşaat çalışmalarına başlayarak hem Azerbaycan topraklarını

işgal etmeyi hem de Azerbaycan'ın doğasına, özellikle Tophane Ormanı'na ekolojik zarar vermeyi hedeflediler.

İnşaat için arazi tahsisine ilişkin 32/212 sayılı karar 28 Ekim 1988 tarihinde kabul edildi. Kararda Tophane'nin ismi 'Haçentapa' olarak değiştirildi. Tophane'nin isminin 'Haçentapa' olarak değiştirilmesinin doğruluğunu kanıtlamak için Ermenistan Komünist Partisi Merkez Komite'nin yayın organı 'Komünist' Gazetesinin 4 Aralık 1988 tarihli sayısında Rusça "Tophane yoksa Haçen-tapa" başlıklı bir makale yayınlandı. Daha sonra "Haçentepe" kelimesinin de 'Haçınçay', 'Haçbulak' ve benzeri isimlerde olduğu gibi Azerbaycan kökenli olduğunu gören Ermeniler, Tophane'nin ismini ikinci kez 'Tsahkasar' olarak değiştirdiler.

Onaylanan imar planına göre Ermeniler yeni bir kasaba inşa etmek için Çıdır Düzü'nden kolayca görünen 3, 4 ve 5. bölgelerde başlattıkları çalışmalarını Hankendi yönünde değil, Şuşa'ya kadar genişletmeyi amaçlıyorlardı. Dolayısıyla söz konusu planda da belirtildiği üzere, haklı olarak Azerbaycanlılar arasında bir hoşnutsuzluğa neden oldu.

Konuyla ilgili olarak ilk önce Azerbaycan Devlet Doğayı Koruma Komitesi heyecan ziline basarak 16 Kasım 1988'de SSCB ve Ermenistan SSC yetkililerine inşaat çalışmalarının yasadışı olduğuna ve doğaya büyük zarar verdiğine ilişkin protesto telgrafları gönderdi.

Azerbaycan halkı bu olayı öğrenince Bakü'deki Azatlık Meydanı'nda toplandı ve ülke yönetiminden bu provokasyona iki gün zarfında son vermeyi talep etti ve böylece Azerbaycan tarihine "Milli Uyanış Günü" olarak geçen 17 Kasım 1988'de "Meydan Hareketi" başlandı.

Gerçekler Ermenilerin daha önceki yıllarda da Tophane Ormanı'na büyük zarar verdiğini göstermektedir. Kesilen ağaçlara göre ceza bedelleri 1 Şubat 1982 tarihli 56 sayılı Azerbaycan SSC Bakanlar Kurulu kararıyla onaylanmış olsa da bu karar kağıt üzerinde kaldı. Bunun yanı sıra aynı kararda 450 hektar koruma alanı ve Taşaltı Devlet Doğa Koruma Alanının tesis edilmesi öngörülse de, bu uygulanmadı.

Olayların başında Azerbaycan SSC Konut İnşaatı ve Sosyal Bankası 700075 numaralı hesapta Tophane için büyük miktarda para toplanmasına rağmen, sorunun çözümü için uygulamada, neredeyse, her hangi bir önlem alınmadı.

Azerbaycan'ın dönem liderleri, olayların üzerine giderek Tophane'de Ermenilerin ateşlediği provokasyon ateşini söndürmek yerine halkın mücadele azmini kırmaya çalıştılar. Halkın talebi üzerine, Azerbaycan SSC Bakanlar Kurulu 24 Kasım 1988'de Tophane ile ilgili olarak 466 sayılı karar kabul etti, ancak 4 Aralık'ı 5 Aralık'a bağlayan gece meydana gelen gösterilere müdahale edilmesinin ardından bu karar kağıt üzerinde kaldı. [32, 35]

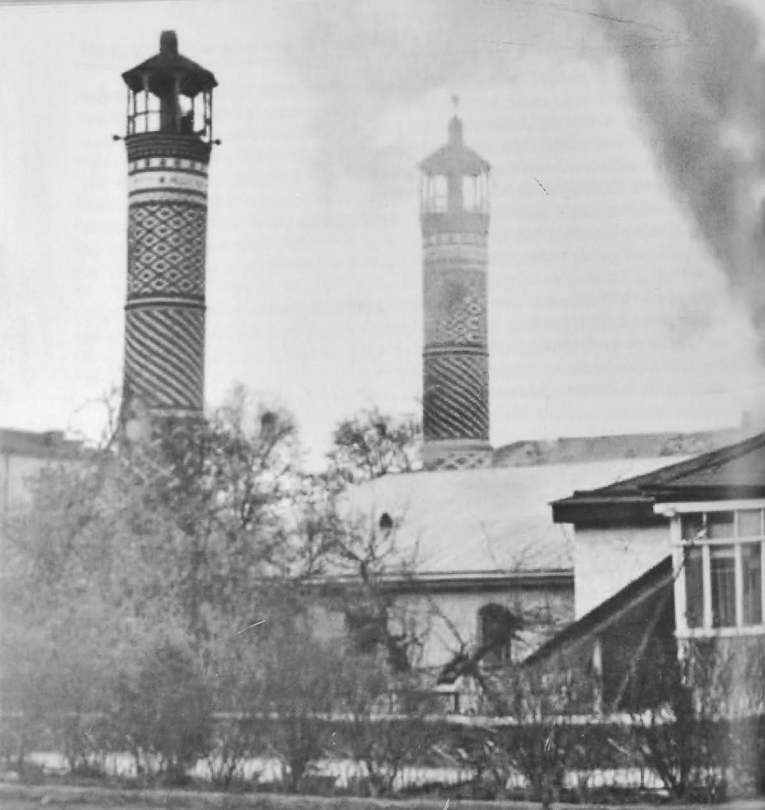
Dağlık Karabağ'da Ermeni bölücülüğü yoğunlaşırken aynı bölgede sosyal sorunların fazlalığına dikkat çekmenin hiçbir bilimsel dayanağı yoktu. 1978 tarihli bir rapora göre, "Dağlık Karabağ, bin kişiye düşen doktor sayısı bakımından gelişmiş kapitalist ülkelerini çok geride bıraktı. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde ortalama yaşam süresi 72 yıl iken, Dağlık Karabağ'da bu rakam daha yüksek, 75'tir". [34, s.104]

1992-1993 yıllarında Ermenistan silahlı kuvvetleri, Ermenistan'ın toprak taleplerine konu olan Dağlık Karabağ bölgesini (4.4 bin km2) ve onun sınırları dışında bulunan ve bölgenin 4 katı büyüklüğündeki Kelbecer, Ağdam, Fuzuli, Ceyrayil, Gubatlı, Laçın ve Zengilan topraklarını, Azerbaycan topraklarının toplam %20'sini (17 bin km2) işgal etti. Azerbaycan'ın tarihi topraklarından ve işgal altındaki bölgelerden 1 milyondan fazla kişi (toplam nüfusun %15'i) kendi toprağında zorunlu mülteci durumuna düştü ve yaklaşık 900 yerleşim yeri tahrip edildi, yağmalandı ve yakıldı.

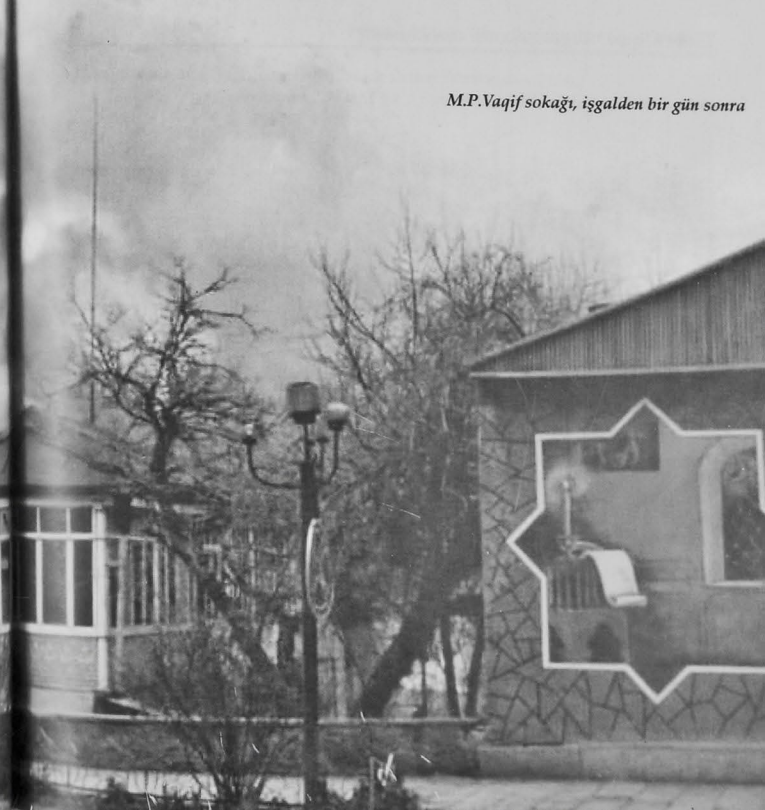
1992-1993 yıllarında BM Güvenlik Konseyi, Azerbaycan-Ermeni sorununu çözmek için 822, 853, 874 ve 884 sayılı kararları kabul etti. Ancak bu kararların kabul edilmesine rağmen Rusya'nın daimi üyeleri Ermenistan'ı saldırgan bir devlet olarak tanımayı reddettiler ve anlaşmazlığın AGİT Minsk süreci çerçevesinde ateşkes ve müzakereler yoluyla çözülmesini tercih ettiler. Cezasızlıktan cesaret alan ve bunu fırsat bilen Ermeni tarafı, BM Güvenlik Konseyi'nin sorunla ilgili 4 kararını uygulamayı reddetti. [16, s. 475-476]

8 Mayıs 1992'de Ermeni askeri birlikleri tarafından işgal edilen 289 km2 alana sahip Şuşa, aynı dönemde yaklaşık 25.000 nüfusa sahipti.

8 Mayıs gecesi Ermeni silahlı kuvvetleri Şuşa şehrini işgal etmek için bir operasyon düzenledi. Şehir sabah 6'ya kadar yoğun top ateşine tutuldu, ardından yaklaşık min düşman askeri üç taraftan Şuşa'ya saldırdı. Azerbaycan'ın zengin bir tarihe ve kültüre sahip bu antik kentinin Ermenistan silahlı kuvvetleri tarafından ele geçirilmesiyle Dağlık

M.P.Vaqif sokağı, işgalden bir gün sonra

1992 yılında tahrip edilmiş Bazarbaşı Meydanı

Karabağ'ın işgali de sona ermiş oldu.

Şuşa'nın işgali sonucunda 480 masum insan öldürüldü, 600 kişi yaralandı ve 22.000 kişi yerinden edildi. Rehin olarak alınan 68 yurttaşımızın akıbeti hala belli değil. İşgal sonucunda Şuşa'daki pekçok tarihi ve kültürel anıt düşman tarafından yağmalandı. Han, Kahal mağaraları ve Şuşa kalesi dahil olmak üzere 279 dini, tarihi ve kültürel yapı bu listede yer almaktadır.

Ermeniler birçok Azerbaijan anıtını yerle bir etti veya Ermenileştirdi. Şuşa'da 7 anaokulu, 22 ortaokul, kültür ve eğitim, ziraat kolejlerini, 8 kültür evi, 14 kulüp, 20 kü-

tüphane, 2 sinema, 3 müze ve Doğu müzik aletleri fabrikasını yıktılar.

Şuşa'nın işgali sonucunda 289 km²'lik Azerbaijan toprakları Ermenilerin kontrolüne geçti. [53]

**Muzaffer Ordumuzun Şuşa'yı
İşgalden Kurtarması**

Başkomutan İlham Aliyev önderliğindeki muzaffer Azerbaycan Ordusu, 44 günlük Vatan Savaşı'nda (27 Eylül - 10 Kasım 2020) büyük bir zafer kazanarak 5 şehir, 4 kasaba ve 286 köyü işgalden kurtardı. Cebrail şehri ve ilinin 90 köyü, Fuzuli şehri ve ilinin 53 köyü, Zengilan şehri, Mincivan, Ağbend, Bartaz kasabaları ve ilinin 52 köyü. Hadrut kasabası ve Hocavend iline bağlı 35 köy, Terter iline bağlı 3 köy, Gubatlı şehri ve ilinin 41 köyü, Hocalı iline bağlı 9 köy, Şuşa şehri, Laçın iline bağlı 3 köy, bunun yanı sıra Akdere ve Murovdağ yönünde çeşitli stratejik tepeler, Zengilan'da Bartaz, Sigirt, Şükürataz tepeleri ve diğer 5 isimsiz tepe düşmandan kurtarıldı. [51] 8 Mayıs 1992'den beri Ermeni işgali altında bulunan Şuşa şehri 8 Kasım 2020'de kurtarıldı. [45]

10 Kasım 2020 tarihinde Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Ermenistan Cumhuriyeti Başbakanı ve Rusya Federasyonu Başkanının imzaladığı belgeye dayanarak Dağlık Karabağ'ın sorunlu bölgesinde ateşin ve bütün askeri operasyonların tam durdurulması ilan olundu, yenilen Ermenistan kasım-aralık aylarında işgal ettiği Ağdam, Laçın ve Kelbecer illerini Azerbaycan Cumhuriyetine geri vermeye ve diğer sorumluluklara zorlandı. 44 günlük Vatan Savaşı Azerbaycan Cumhuriyetinin parlak zaferiyle sona erdi.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev: "Savaşta kahramanlık göstermiş binlerce asker tarafından madalya ve nişanlarla ödüllendirilmişler. Vatan Savaşı Madalyası Azerbaycan'ın en yüce askeri madalyasıdır. Zafer, Karabağ madalyaları. Bütün bu madalyaların adlarını ben önerdim. Kasabalarımızın, şehirlerimizin kurtarılması uğruna kahramanlık göstermiş askerlerimize o illerin adlarını taşıyan madalyalar verildi. Ordumuz Şuşa'ya kadar zafer yoluyla, uğurla giderek Cebrail, Fuzuli, Hocavend illerini, Sukavuşan, Hadrut kasabalarını, Murovdağ silsilesini, Laçın ilinin güney kısmını, Gubatlı, Zengilan illerini kurtardı ve 8 Kasım'da Şuşa şehrini kurtardı...

Onların ordusunu biz mahvettik. Şuşa'yı onların ordusunun elinden biz geri aldık, kahramanlık göstererek, sarp kayaları tırmanarak. Hafif silahlarla, bıçaklarla toplara, tanklara karşı savaşarak mahvettik onların ordusunu." [54]

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev 29 Aralık'ta Azerbaycan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri mensuplarına Şuşa'nın Kurtuluşu Madalyasının verilmesi ile ilgili bir kararname imzaladı.

Kararnameye göre, Şuşa kentinin işgalden kurtarılmasına yönelik savaş operasyonlarına katılarak bizzat cesaret ve kahramanlık gösteren 4646 Azerbaycan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri mensubuna Şuşa'nın Kurtuluşu Madalyası verildi. 285 kişiye ölümlerinin ardından madalya verildi.

Ölümünden sonra Şuşa'nın kurtuluş madalyası ile ödüllendirilen ordu mensupları arasında 3 korgeneral, 3 binbaşı, 4 yüzbaşı, 11 üsteğmen, 14 teğmen, 4 asteğmen, 4 uzman çavuş, 25 çavuş, 7 astsubay, 8 baş çavuş, 7 gedikli çavuş, 7 astsubay çavuş, 1 erbaş ve 187 asker bulunuyor.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Şuşa işgalden kurtarıldıktan 4 defa – 14-15 Ocak, 16 Mart, 12-13 Mayıs ve 15 Haziran 2021 tarihlerinde kadim kültür başkentimize gitti.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev 14-15 Ocak 2021 tarihinde yapılan ilk gezisinde kendisine Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva eşlik ettiler.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Ahmetbeyli-Fuzuli-Şuşa otoyolunun 27 kilometresinde Fuzuli – Şuşa yolunun, uçuş pistinin uzunluğu 2800 metre olacak Fuzuli ilinde havaalanının temellerini attı. Cumhurbaşkanı büyük dönüşün başladığını, bütün çalışmalara start verildiğini belirtti. Azerbaycan devleti Şuşa'yi ve dağıtılmış bütün diğer şehir ve köyleri, bütün tarihi abideleri imar edecek.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve kızları Leyla Aliyeva yeniden, 16 Mart 2021 tarihinde Şuşa şehrindeyken Penah Ali Hanın sarayının kalıntılarına, Molla Penah Vagif'in büstünün konulacağı yere, Molla Penap Vagif'in müze-türbe külliyesine, Ermeni vandallarınca dağıtılmış Şuşa şehrinin merkezi meydanında bulunan, 19 yüzyıla ait Kervansaray tarih-mimarlık tesisini, 1982-1992'li yıllarda hizmet vermiş Şuşa Devlet Resim Galerisinin binasını, Şuşa Halı Müzesini, Realnı Mektebin dağılmış binasını, Şuşa'da Park Otelin bulunacağı binayı, Şuşa sanatoryumunu denetleyip, "Karabağ" otelinde yapılacak imar çalışmalarını ve Taşaltı köyüne de baktılar.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in Şuşa'ya üçüncü gezisi Azerbaycan'ın kadim kültür beşiği olan Şuşa'nın 29 yıl sonra 12 Mayıs 2021 yılında "Hanbülbul" müzik şölenine ev sahipliği yaptığı güne rastladı. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev,

Eşi Mihriban Aliyeva, kızları Leyla Aliyeva ve Arzu Aliyeva müzik şölenine katıldılar.

Bu şölen Şuşa şehriden 1989 yılından başlansa da, 8 Mayıs 1992 yılında şehrin Ermeni silahlı kuvvetleri tarafından işgaliyle durduruldu. Muzaffer Başkomutanın başkanlığıyla Azerbaycan Ordusunun, onun bir parçası olan Özel Kuvvetlerin kahramanlığıyla Şuşa kurtarıldıktan sonra şölenin yeniden yapılması halk arasında büyük gurur ve sevince neden oldu.

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in ve Eşi Mihriban Aliyeva'nın Şuşa'ya yeni gezisi 15 Haziran'a denk geldi. Devlet Başkanı Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı ve Eşi Emine Erdoğan'ı Karabağ toprağında – Fuzuli ilinde karşıladı. Fuzuli'den Şuşa'ya giderken yol boyu saygın misafirler Azerbaycan'ın yerleşkelerinin işgalciler tarafından dağıtılmasının, Ermeni vandalizminin tanığı oldular.

Şuşa şehrinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Eşi Emine Erdoğan'ın resmi karşılanma töreni yapıldı. Resmi karşılanma sonrası, Şuşa'da Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yüz yüze görüşü sonrası tarihi önem taşıyan, 15 Haziran 2021 tarihli "Azerbaycan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Arasında Müttefiklik İlişkileri Hakkında Şuşa Beyannamesi" imzalandı. İki dost ve kardeş ülke arasında imzalanmış bütün uluslararası belgelerin devamı olan "Şuşa Beyannamesi" siyasi, ekonomik, savunma, kültürel, insani, sağlık, eğitim, sosyal, gençler ve spor alanlarındaki fırsat ve potansiyellerin birleştirilmesine hizmet verecektir.

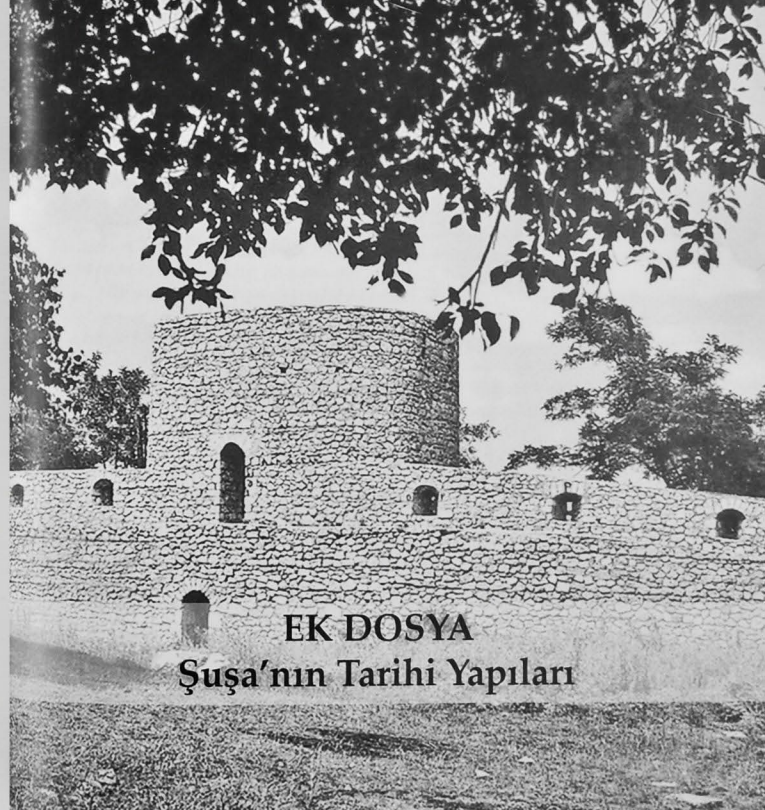
Şuşa Beyannamesi'nin imzalanması sonrası Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan basın açıklaması yaptılar. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev bu seferin tarihi önemine değinerek "Şuşa Beyannamesi"ni iki devlet arasındaki ilişkilerin en yüksek zirvesi olarak değerlendirdi.

"Şuşa Beyannamesi"ni bir tek iki ülke için değil, hem de bölge için büyük önem taşıdığını belirten Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan kadim Şuşa şehrinde en kısa süre içinde Türkiye başkonsolosluğunun açılacağını belirtti.

Sefer kapsamında Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Eşi Mihriban Aliyeva ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Eşi Emine

İlham Aliyev: "Sevgili Şuşa, Biz Geri Döndük!"

Erdoğan Şuşa işgalden kurtarıldıktan kısa süre sonra hizmete açılan Han Kızı Çeşmesine gittiler, Şuşa'da Azerbaycan'ın ünlü insanları Natavan, Bülbül ve Üzeyir Hacıbeyli'nin heykellerini ziyaret ettiler ve Haydar Aliyev Vakfının katkısıyla hazırlanmış "Müzik Mirası ve Karabağ Atları Cıdır Düzü'nde" adlı programı izlediler.

EK DOSYA
Şuşa'nın Tarihi Yapıları

Şuşa'da toplam 549 antik yapı, 1203 metre Arnavut kaldırımli sokak, 17 mahalle çeşmesi, 17 cami, 6 kervansaray, 3 türbe, 2 medrese, 2 kale ve sur duvarları bulunuyordu. 72 önemli sanat ve tarihi eser, devlet adamları ve diğer ünlü kişilerin evleri vardı. 17 mahallenin bulunduğu Şuşa'da, daha önce de belirtildiği üzere, her mahallenin kendi camisi, çeşmesi, hamamı vardı. Genel olarak şehir çeşme bakımından çok zengindi (İsa Çeşmesi, Cam Çeşmesi, Şor Çeşmesi, Sekili Çeşmesi, Şamil'in Çeşmesi vs.)

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin büyük çabaları sonucu Şuşa Tarihi ve Mimari Koruma Alanı, 24 Ekim 2001 tarihinde UNESCO Acil Korunması Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Mirasın Ön Listesi'ne alınmıştır. [55]

Bu yapıların bir bölümü aşağıdakilerdir:

İşgale kadar Devlet Envanterine Kaydedilerek Korunan Tarihi ve Dini Yapılar

- Hacı Yusufu Camii (18.yüzyıl) – K.İsmayilov sokağı (INV.Nö 5089)
- "Çöl Kale" Camii (18.yüzyıl) – Önceki Kuybışev sokağı. (INV.Nö 5103)
- Hoca Mercanlı Camii (18.yüzyıl) – Sabir sokağı (INV.Nö 5137)
- Kuyuluk Camii (18.yüzyıl) – Eski Şaumyan sokağı. (INV.Nö 5146)
- Seyitli Camii (18.yüzyıl) – Eski Telman sokağı. (INV.Nö 5151)
- Cami (18.yüzyıl) – Eski Emiryan sokağı. Çukurlu mahallesi (INV.Nö 5068)
- Merdinli Camii (19.yüzyıl) – A.Karaşerov sokağı (INV.Nö 5077)
- Culfalar Camii (19.yüzyıl) – Ü.Hacıbeyov sokağı. (INV.Nö 5092)
- Mamay Camii (19.yüzyıl) – K.Askeroz sokağı. (INV.Nö 5166)
- Köçerli Camii (19.yüzyıl) – Eski Sovyet sokağı (INV.Nö 5145)
- Malıbeyli Camii (19.yüzyıl) – Malıbeyli köyü (INV.Nö 5056)
- Arnavut Kilisesi (19.yüzyıl) – Geybalı köyü (INV.Nö 5059)
- Arnavut Kilisesi (19.yüzyıl) – Taşaltı köyü (INV.Nö 5057)
- Kilise kalıntıları – K.Pirimov sokağı. (INV.Nö 5041)
- Kız Manastırı (18-19.yüzyıllar) – Eski Qorki Caddesi
- Kazançı Kilisesi (19.yüzyıl) – Hakverdiyev sokağı. (INV.Nö 358)

Çöl Kale Camii'nin kalıntıları

- Kaybalı Camii (19.yüzyıl)
- Şırlan Camii (19.yüzyıl)
- Yukarı Gevher Ağa Camii Medresesi (18.yüzyıl) – Vezirov (İNV № 360)
- Medrese (18.yüzyıl) – Eski Krupskaya sokağı. (İNV № 369)

Ziyaretgâhlar

- Türbe - Şuşa şehri (İNV № 5042)
- Haydar Türbesi - Şuşa şehri (İNV № 340)
- Hazret Ali Kahası (Adak Kahası) (Kaha - mağara veya tabii oyuk)
- Hazret Abbas Şifa Ocağı
- Sakkahane ve Pırgah tapınakları
- Seyit Mirfesiş Türbesi
- Ağadedeli Mahallası'nda Mir Mehdi Ağa Türbesi
- Çukur Mahalle'de iki minareli şifa ocağı
- Kasım Ağa Türbesi
- Seyitli Mahallesi'nde Seyit Halil Seyit Ali oğlu Türbesi

Tarihi ve mimari anıtlar

- Kurgan (Tunç Çağı) - Şuşa'nın kuzey-batısında (İNV № 1770)
- Şuşa ve Şuşakent taş sandık mezarları (Geç Tunç ve Erken Demir Çağı) - Şuşa şehri ve Şuşakent yakınında (İNV № 1771)
- Taş sandık nekropolü (Demir Çağı) - Karabulak köyü (İNV № 1773)
- Nekropol (Son Tunç ve Erken Demir Çağı) - Dolanlar köyü (İNV № 1774)
- Kale duvarı (2.5 km uzunluğunda, 1752 yılı) - Şuşa şehri (İNV № 337)
- Penah Ali Han'ın Sarayı (18. yüzyıl) - Şuşa şehri (İNV № 338)
- Kara Büyük Hanım Burcu (18. yüzyıl) - Şuşa şehri (İNV № 339)
- Hacıkulların malikanesi (18. yüzyıl) - Şuşa şehri (İNV № 341)
- Natavan'ın evi (18.yüzyıl) - Şuşa şehri, eski Lenin sokağı. (İNV № 342)
- Esat Bey'in Evi (18.yüzyıl) - Şuşa şehri, eski Voroşilov sokağı. (İNV № 343)
- İki katlı kervansaray (19.yüzyıl) - Şuşa şehri, Merkez Meydan (İNV № 346)
- Mehamandarovlar'ın malikane külliyesi: cami, küçük ev, büyük ev (18.yüzyıl) - Şuşa şehri (İNV № 347)
- İbrahimhalil Han Burcu (18. yüzyıl) - Şuşa şehri (İNV № 348)

- İsa Çeşmesi (19. yüzyıl) - Şuşa şəhri yaxınında (INV № 349)
- İbrahimhalil Han Kalesi (18. yüzyıl) - Taşaltı köyü (INV № 350)
- M.P. Vagif Türbesi (20.yüzyıl) - K.Kuliyev sokağı. (INV № 367)

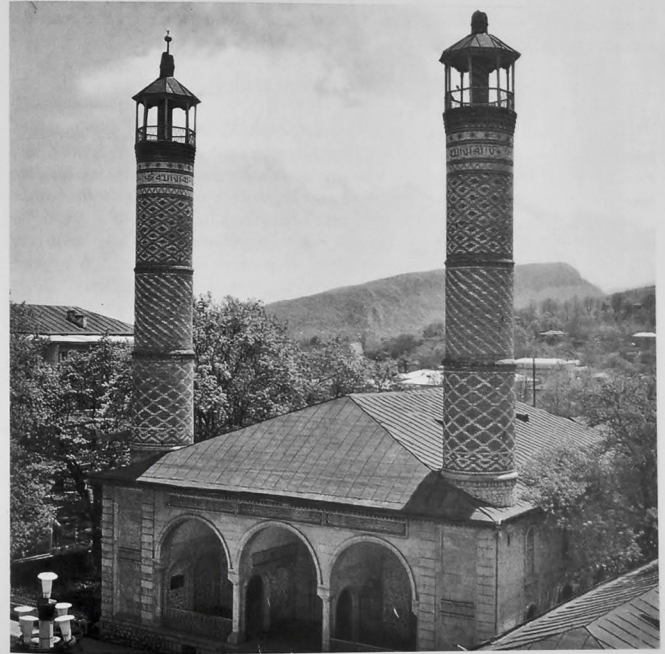
Yukarı Gevher Ağa Camii (İNV № 344)

"Kitab-İ Tarihi Karabağ" eserinin yazarı Mir Mehdi Hazani'nin yazdıklarına göre, Hicri takvimine göre 1182 yılında (Miladi takvime göre 1768-1769 yılı) Karabağ Hükümdarı İbrahimhalil Han tarafından yaptırılan cami Hicri takvimine göre 1281'de (Miladi takvime göre 1866-1867 yılı) mükemmel bir şekilde tamir edildi. 558 m² iç alana sahip olan caminin her biri yaklaşık 30 metre yüksekliğinde çift minaresi bulunuyor.

Baharlı'nın "Karabağname" eserinde, Penah Ali Han'ın 1759 yılında Şuşa'nın ana meydanına kilizlerden iki kapılı bir cami yaptırdığı ve 1768 yılında merhum hanın oğlu İbrahimhalil Han tarafından bunun yerine daha görkemli bir caminin inşa edildiği belirtiliyor. Yaklaşık 100 yıl sonra, kızı Gövher Ağa'nın talimatı üzerine Mimar Kerbelai Sefihan Karabaği tarafından aynı yere başka bir cami inşa edildi. Gevher Ağa Camii'nin inşasıyla ilgili tüm masrafları kendisi karşıladı.

Biz daha önce burada bulunan Cuma Camii'yi, aynı dönemde Kafkasya'ya seyahat eden Rus ressam Vasiliy Vereshagin'in çizdiği bir resimde görebiliriz. Ressamın yaptığı resimdeki cami binası muazzamdır. Giriş bölümünde Safevi mimarisine özgü son derece büyük bir kemer bulunuyor. Kemerin üzerindeki çatı Avrupa mimarisine özgü ampir motiflerle süslenmiştir. Bu cami binasının yerine inşa edilen Yukarı Gevher Ağa Camii'nin dış cephesinde bazı çalışmalar yapılarak, binanın kuzeyine, yani ön tarafına aynı boyutta yuvarlak üç kemerli bir balkon inşa edilmiştir. Yeni binada Kuran-ı Kerim'den ayetler, caminin yapım tarihi ve Gevher Ağa'nın vasiyetnamesinin yer aldığı birçok taş kitabe ile karşılaşılabilirsiniz. Binanın ikinci katı ve minarelerdeki süsleme ve yazutlar ünlü Azerbaycan şairi ve ressamı Mir Möhsün Nevvab tarafından yapılmıştır.

Cömertliği ve hayırseverliğiyle bilinen han kızı Gevher Ağa, caminin bir hücreğini medrese olarak yaptırdı, buraya ibadet için gelenlere ve muhtaç olanlara haftada bir kez yardım tahsis etti, camide Kuran okuyan kişilere ve müezzinlere maaş verdi. Gevher Ağa

Yukarı Gevher Ağa Camii, [41,s.123]

ölümünden sonra cami avlusuna defnedildi ve kısa süre sonra naaşı Mekke 'ye götürülerek oraya gömüldü.

Saatli Camii (İNV № 355)

Saatli Camii, 1883 yılında Mimar Kerbelai Sefihan Karabaği tarafından inşa edilmiştir. Şuşa şəhriinin tarixini inceleyen Çingiz Kaçar 'ın yazdıqlarına görə, Saatli Camii'nin yerində 1759 yılında Penah Ali Han tərəfindən yaptırılan bir cami və mədrəsə bulunuyordu. Böyük Azərbaycan şairi Molla Penah Vəqif işte bu mədrəsədə dərslər veriyordu.

Cami, Şuşa'nın Saatli məhəlləsində inşa edildiği üçün bu ismi almışdır. Saatli, bir məhəllə camisi olmasına rağmen, böyüklüyü, mimari yapısı və dekorativ təsəvvürünə görə şəhirdəki digər məhəllə camilərindən fərqliydi. Araşdırmaçı Rizvan Karabaği'ye görə, burası Kerbelai Sefihan Karabaği tərəfindən yapılan sonuncu minareli camiydi.

İlrləyən illərdə bu gözəl sənətkarın yaptığı camilərdə yüksək minarələrin yerini çatıdakı kiçik çoxgen gövdəli şərəflər almışdır. Nə var ki mimari tərzdə bu dənli köklü bir dəyişikliyin səbəbi heçbir yerdə açıqlanmamaktadır. Cəphə sadəcə divar və asimmetrik olaraq düzənlənmiş qapı və pəncərələrdən oluşuyur.

Saatli Camii'nin iç məkən təsəvvürü sənətsal mükəmməlliyin bir örneği olaraq qəbul edilə bilər. Tavanı dəstəkləyən dörd adət səkişgen taş sütun sayəsində ibadəthəne üçlü məkəna sahibdir. Bunun sonucunda salonda sanki sonsuz sayıda kəmərin bulunduğu izlenimi oluşuyur. Divarların yüzeyi geometrik fiqürlər və çiçək desenləriylə süsələnmişdir. Tək minarə yapının arxasında yer almaktadır. Minarənin cami ilə eyni zamanda değıl, daha sonrakı illərdə yapıldığı zənn ediləyir.

Yetenekli mimarın inşa etdiğı tüm binaların divarlarında "Karabağlı Kerbelai Sefihan Tərəfindən Yapıldı" yazısı yer almaktadır. Tabii ki bu tür taş imzalar daha sonrakı dövəmlər üçün bir belge niteliğində olması səbəbiylə böyük önəm taşımaktadır. Fakat mimarın yaptığı camilərə uzaktan baxınca bile onları kimin inşa etdiğı anlaşılyor - Mimar Karabaği.

"Saatli" etnonimi, 14. yüzil sonlarında, Arpaçay'ın alt kəsilmələrində və Araz Nehri'nin sağ kıyısında bulunan Çukur Saad vilayətində ortaya çıktı. Öncə Arpaçay'ın alt ke-

Saatli Camii

simlerinde ve Araz 'ın sağ kısmında oturan Saatlilerin çoğu, 15.yüzyılın 30 'lu yıllarından itibaren komşu bölgelere taşındı. Saatlilerin bir kısmı Gazah bölgesine, diğer kısmı ise 1795-1798 yıllarında Karabağ'a yerleşti. Saatli kaviminin ismi, Çukur Saad'da yaşayan kavimin veya eski çağlardan beri Ağrıdağ Vadisinde oturan ve Amir Saad'ın ismiyle bağlantılı Azerbaycan Türklerinin, yani Sagatlı, Saatlu kaviminin etnik ismidir. (48)

Aşağı Gevher Ağa Camii (İNV.№ 345)

Aşağı Gevher Ağa Camii, Şuşa şehrinin Kapan Meydanı'nda bulunan Cuma Camiidir. Cami, Azerbaycan Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca ulusal öneme sahip tarihi ve kültürel bir anıt olarak tescil edilmiştir. Camiden, ilk defa Şuşa'nın 1855 yılı imar planında caminin yakınlarda bulunan bir medreseyle birlikte bahsedilmiştir. Yeni caminin inşası Mimar Kerbela Safiyan Karabaği tarafından Gevher Ağa'nın maddi desteği ile yapıldığından, Aşağı Cami daha sonra Aşağı Gevher Ağa Camii olarak da anılmaya başladı. [46]

Aşağı Gevher Ağa Camii. İşgalden sonraki durumu

Bilgi Kılavuzu

Abbas Mirza (1789-1833) – Fətali Şah Kaçar'ın oğlu ve vəliəhtı. Günəy Azərbaycan və Horasan valiliği yaptı. Rusya-İran (1804-13; 1826-28) və İran-Türkiyə (1821-23) savaşlarında İran ordusuna komuta etdi.

Aleksandr Pavloviç (1777-1825) – Rus İmparatoru I. Alexandr.

Bülbül (Murtuza Meşedi Rıza oğlu Memmedov; 1897-1961) – Azərbaycan opera sənətçisi (lirik-dramatik tenor), Azərbaycan milli musiqi türü təsnif sənətçisi, musiqi folklor araştırmacısı, Azərbaycan profesyonel vokal musiqi sənətinin kurucusu. Bülbül ismi olağanüstü hoş bir səsə sahib olduğu üçün kendisine halk tərəfindən verildi.

Cevad Han (? - 1804) – Gence Hanı [1787-1804]. Ziyadoğlu sülaləsindən olan Cevad Han bağımsız bir politika izleyərək Gence Hanlığı'nın Gürcistan'a nominal bağımlılığına son verdi. Bunun yanı sıra Kazah, Borçalı, Şəmşəddil, Şemkir və digər yerlər Gence Hanlığı'na daxil edildi.

Cavanşir Behbud Han Azad oğlu (1886-1921) – Azərbaycan Demokratik Cumhuriyyəti dövlət və toplum adamı. 1918 ilinin Haziran-Aralık aylarında Azərbaycan Demokratik Cumhuriyyəti Hükümeti'nde İçişleri Bakanı olaraq görev yaptı, Ekim 1918'den itibaren Ticaret və Sənaye Bakanı olaraq çalıştı. İstanbul'da Ermeni terörist Toplagyan tərəfindən yaralanan Behbud Han hastanədə yaşamını yitirdi.

Çervon – Parasal reformlar sırasında I. Petro tərəfindən 1701'də çıxarılan və 18-19. yüzillərdə dövrişimdə bulunan 3 ruble dəğərində bir Rus altın sikkəsi.

Hacıbəyli (Hacıbəyov) Üzeyir Abdullhüseyn oğlu (1885-1948) – Azərbaycan'ın ünlü bestecisi, musiqi bilimci, gazeteci, oyun yazarı, təğitimci və toplum adamı. Modern Azərbaycan musiqisinin öncüsü və Doğu'nun ilk opera bestecisi.

Hacinski Memmed Hasan Caferkulu oğlu (1875-1931) – Azərbaycan Demokratik Cumhuriyyəti'nin ilk Dışişleri Bakanı, öndə gelen dövlət adamı.

Hakverdiyev Abdurrahim bey Esat bey oğlu (1870-1933) – yazar, oyun yazarı, tiyatrocusu və toplum adamı, Azərbaycan Emektar Sənət Adamı.

Hicri takvim – 16 Temmuz 622'de Hz. Muhammed və takipçilerinin Mekke'den Medine'ye göçü, yani Hicret ilə başlayan Müslüman takvimi.

Han Şuşinski (aslî ismi: İsfandiyar Aslan oğlu Cavanşir; 1901-1979) – şarkıcı, Azerbaycan SSR Halk Sanatçısı.

Kaçar Hanedanı veya Kaçarlar – Kızılbaşlar Birliği üyesi bir kabile. Kaçarların 12-14. yüzyıllarda Ön Asya'ya geldiği tahmin ediliyor. Önce Suriye ile İran arasındaki bölgeye yerleşen Kaçarlar sonra Azerbaycan'a göç ettiler ve günümüzde Güney Azerbaycan ve İran'ın diğer bölgelerinde ikamet ediyorlar. Kaçarlar Azerbaycan halkının etnik kökeninde yer aldılar. Söz konusu kabile Safevi döneminde siyasi hayatta aktif rol oynamıştır. 1796 -1925 yılları arasında İran'ı yöneten Kaçar Hanedanı'nın temsilcileri aynı kabileden idiler.

Kızılbaş – Kızılbaş toplulukları Azerbaycan Safeviler Devletinde (1501-1736) etkili bir konuma sahip oldukları için Safeviler Devleti'ne "Kızılbaşlar Devleti" de deniyordu

Meşrute – Mutlak hakiminin, hükümdarın hukukunu kısıtlayan anayasa, meşrutiyet (İran ve Türkiye'de).

Mir Mohsun Nevvab (1833-1918) – Şuşa'da yaşayan ve çalışan Azerbaycanlı bilim adamı, şair, ressam, astronom, edebiyatçı, nakkaş, tarihçi, hattat ve müzikolog.

Muhtarov Murtuza (1855-1920) – Ünlü Azerbaycanlı milyoner, hayırsever, Azerbaycan'da girişimciliğin ve petrol endüstrisinin önde gelen temsilcisi.

Müezzin – Arapça kelime, camilerde ezan okuyan, sala getiren kişi anlamına gelir.

Nadir Şah Afşar (1688-1747) Azerbaycan, Türkistan ve Hindistan şahı (1736-1747) ve Türk kökenli Afşar Hanedanı'nın kurucusudur. Askerî başarılarından dolayı bazı tarihçiler kendisini Doğu'nun Napolyon'u veya İkinci Makedonyalı İskender olarak adlandırmışlar.

Nerimanov Neriman Necef oğlu (1870-1925) – Azerbaycan'ın önemli toplum, siyaset ve devlet adamı, yazar, gazeteci, doktor

Kruşçev Nikita (1894-1971) – 1953-1964 yılları arasında Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi Genel Sekreteri, 1958-1964 yılları arasında SSCB Bakanlar Konseyi Başkanı olarak görev yaptı. Sovyetler Birliği Kahramanı, üç kez Sosyalist Emek Kahramanı ünvanını aldı.

Sisianov Pavel (1754-1806) – Gürcü asıllı Rus general, Kafkasya'daki Çarlık Rusyası birliklerinin başkomutanı. 1806 yılında Bakü yakınlarında Aslan Bey tarafından suikast sonucu öldürüldü.

Seyyid – İslam aleminde Hazret-i Muhammed (ASM) soyundan olan kimse en küçük kızı

Fatima ve torunu Hüseyin ile akrabalılığı bulunan Müslümanların kullandıkları isim. Orta Çağ'ın başlarında Arabistan'daki aşiret ve kabile birliklerinin başkanları da Seeyid olarak adlandırılmıştır. Seyyidler, Müslüman toplumunun en ayrıcalıklı kesimlerinden biri olarak kabul ediliyor.

Sattar Han (1868-1914) – Muhammed Ali Şah'ın diktatörlüğüne karşı Meşrutiyet devriminin önde gelen isimlerinden biri ve halk kahramanı.

Şerefe – Minarenin ezan okunan yeri.

Tağiyev Hacı Zeynelabdin Muhammatı oğlu (1838-1924) Azerbaycan'ın önde gelen girişimcilerinden biri, hayırsever, eğitimi destekleyen toplum adamı.

Tapınak – Ziyaret edilecek yer, mezar, türbe, ocak vb.

Zubov Valerian (1771-1804) – Rus askeri yetkili, İran'a seferi hareket (1796) sırasında Rus ordusunun başkomutanı

Volost – Rus İmparatorluğu'nda kazadan küçük bir idari birimdir. Rusya'da 18. yüzyılın başından beri uygulanan idari-bölgesel düzen gereğince her bölge birkaç bölgeye (volost) bölünmüştür. 1929'da SSCB'nin idari-bölge sisteminde yapılan reformlar sırasında bölgeler de kaldırıldı.

Kaynakça

1. Azərbaycan tarixi, yeddi cildə, III cild (XIII-XVIII əsrlər) – Bakı, 2007
2. Azərbaycan tarixi, yeddi cildə, IV cild (XIX əsr) – Bakı, 2007
3. Azərbaycan tarixi, yeddi cildə, VI cild (aprel 1920-iyun 1941) – Bakı, 2008
4. Azərbaycan toponimlərinin ensiklopedik lüğəti, iki cildə, ikinci cild – Bakı, 2007
5. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Ensiklopediyası, iki cildə – Bakı, 2004-2005
6. Azərbaycan tarixi üzrə qaynaqlar – Bakı, 1989
7. Cəfərzadə Ə. Natəvan haqqında hekayələr – Bakı, 1963
8. Əliyeva H. Natəvanın tikmələri – "Qobustan" jurnalı, N1, 1970
9. Hüseynov Y. Şuşa və şuşalılar – Bakı, 2016
10. İsmayılov F. Məcburən erməniləşdirmə (Azərbaycan və rus dillərində) – Bakı, 2009
11. İsmayılov İ. Azərbaycan mirvarisi Şuşa – Bakı, 2015
12. Klassik Azərbaycan ədəbiyyatında işlənən ərəb və fars sözləri lüğəti, iki cildə – Bakı, 2005
13. Mahmudov Y., Kərimov Ş. – "Olaylar" qəzeti, 21.09.2010
14. Mahmudov Y., Mustafayev C. Şuşa-Pənahabad – Bakı, 2012
15. Mahmudov Y., Şükürov K. Qarabağ: real tarixi faktlar və sənədlər – Bakı, 2005
16. Mədətov İ., Zülfüqarlı M. Azərbaycan tarixi – Bakı, 2018
17. Məmmədov B. Xurşidbanu Natəvan – Bakı, 1983
18. Məmmədov N. Azərbaycan Respublikasının Şuşa şəhərinin tarixi – Bakı, 2017
19. Məmmədov N. Azərbaycanın Şuşa qəzası (1900-1917-ci illər) – Bakı, 2005
20. Məmmədova Ş. Azərbaycanın tarixi-memarlıq abidələri. Məlumat kitabçası – Bakı, 2008
21. Mirzə Adıgözəl bəy. Qarabağnamə (müqəddimə və Mirzə Adıgözəl bəyin törcümevi-halına aid materiallar. V.N.Leviatovundur) – Bakı, 1950
22. Mirzə Camal Cavanşir Qarabaği. Qarabağ tarixi. Qarabağnamələr. İki kitabda, Birinci kitab. – Bakı, 1989
23. Mirzə Camal Cavanşir Qarabaği. Qarabağ tarixi – Bakı, 1959
24. Musayev D. Şuşa - Qədim Azərbaycan diyarı – Bakı, 2009
25. Mustafazadə T. Qarabağ xanlığı – Bakı, 2010

26. Nağısoylu M., Kərimov R., Rəhimov M. Şuşa Azərbaycan mətbuatında (1875-1920) – Bakı, 2017
27. Nətovanın şair qohumları – Bakı, 1989
28. Qarabağ. Yaddaş – Bakı, 2010
29. Şuşinski F. Xan Şuşinski – Bakı, 1989
30. Vəliyeva B. Xan Şuşinskiyin mahnı yaradıcılığı. – "Konservatoriya" jurnalı, № 1, 2015
31. Xurşidbanu Nətovən. Əsərləri – Bakı, 2004
32. Zülfüqarlı M. Topxanada 16 il əvvəl nə baş vermişdi? – "Ədalət" qəzeti, 04.11.2004
33. Zülfüqarlı M. Azərbaycan tarixinə yeni baxış – Bakı, 2007
34. Zülfüqarlı M. Azərbaycanı kimlər idarə edib? (may 1918-oktyabr 2003) – Bakı, 2006
35. Zülfüqarlı M. Topxanada nə baş vermişdi? – "Dünyaya Qarabağ Harayı" jurnalı, № 5, 2007
36. Авалов Э. Архитектура города Шуши – Баку, 1977
37. Виноградов В. Узеир Гаджибеков и азербайджанская музыка – Москва, 1938
38. Ибрагимбейли Х. Россия и Азербайджан в первой трети XIX века – Москва, 1969
39. Каджар Ч. Старая Шуша – Баку, 2007
40. Мирза-Адигезаль-бек. Карабаг-Наме – Баку, 1950
41. Помпеев Ю. Кровавый омут Карабаха – Баку, 1992
42. Садыхова Г. История города Шуши (XIX - начало XX вв.) – Баку, 2004
43. Шавров Н. Новая угроза русскому делу в Закавказье: предстоящая распродажа Мугани инородцам – Санкт-Петербург, 1911
44. <http://ensiklopediya.gov.az>
45. <http://medemiyet.az>
46. <http://www.dqdk.gov.az/az/view/objects/11>
47. <http://www.musicacademy.edu.az>
48. <http://www.saatli-ih.gov.az/page/10.html>
49. <http://www.science.gov.az/news/open/15182>
50. <http://www.shusha-ih.gov.az/page/11.html>
51. <https://azertag.az/xeber/1622227>
52. https://azertag.az/xeber/1695081?fbclid=IwAR1tkTAJnnyLVSDbpJUyxdz_ZxZtNSH-NUPSjJpspA1qhh3YmUXKvnPWjlk8

53. https://azertag.az/xeber/Susanin_Ermenistan_silahli_quvveleri_terefinden_igalindan_23_il_otur_VIDEO-853401, Azertac, 8.05.2015
54. <https://azertag.az/xeber/1688523>
55. <https://unesco.preslib.az/az/page/Vc6r4H0leG>
56. <https://www.azleks.az>
57. <https://www.virtualkarabakh.az/tr/post-item/32/52/kurekcay-anlasmasi.html>
58. <https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/2021-06-15-Azərbaycan-SusaBeyannamesi.pdf>
59. <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/128350/azerbaycan-mill-meclisi-nde-yaptiklari-konusma?fbclid=IwAR3MxFe6x9ia5s4ua4FFUqbQkzxE6BtyTYP8KnrQJhNNJGhdZ8Y7V0xXck>

İçindekiler

Şuşa Şehrinin Azerbaycan Kültür Başkenti İlan Edilmesi Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Karamamesi	7
Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Müttefiklik İlişkileri Hakkında Şuşa Beyannamesi	9
Okurlara.....	17
Resmi Kronik Fotoğrafları	22
Resmi Kronik	25
Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Eşi Mihriban Aliyeva Fahri Hıyaban ve Şehitliği Ziyaret Ettiler. Devlet Başkanımız, Muzaffer Başkomutan Şehitlik'ten Azerbaycan Halkına Seslendi	27
Mihriban Aliyeva: Biz Şuşa'mızı geri aldık! Bu Önemli Tarihi Olay Vesilesiyle Hepinizi Kutluyorum!	35
Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı Mihriban Aliyeva: Kurtarılmış Kadim Şuşa'mızda Bulunmaktan Çok Mutluyum!	36
Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Fuzuli İlinde Fuzuli-Şuşa Yolunun ve Havaalanının Temelini Attı, Şuşa Şehrini Ziyaret Etti	37
Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı Mihriban Aliyeva Resmi Instagram Sayfasında Şuşa Şehrine Geziden Görüntüler Paylaştı	58
İlham Aliyev ve Eşi Mihriban Aliyeva Şuşa Şehrinde	59
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in Halka Seslenişi	65
Azerbaycan Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı Mihriban Aliyeva, Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile Karabağ'a Yaptıkları Daha Bir Ziyaretin Görüntülerini Resmi Instagram Sayfasında Paylaştı	70
Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Eşi Mihriban Aliyeva Şuşa Gezisinde. Şuşa'da 110/35/10 kilovoltluk Elektrik Tesisi Kullanıma Girdi	72
Şuşa'da "Harbülbul" Otelinin İmar Sonrası Açılışı Yapıldı	73
Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Harbülbul Oteli Arazisindeki Ana Bina ve Dağ	

Evlerinde Sağlanan Koşulları İnceledi	74
Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Şuşa'da Yeni Cami Temelini Attı	75
Şuşa'da Özel Temsilcilik Binası'nı Ziyaret.....	77
Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Şuşa'da Han Kızı Natavan'ın Sarayı Karşısındaki Araziyi İnceledi	78
Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Şuşa'da Restore Edilen Han Kızı Çeşmesini Ziyaret Etti	79
Şuşa Kreatif Merkezi Binasında İnceleme	80
Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Şuşa Resim Galerisi'nde Yapılan Çalışmaları İnceledi	81
Şuşa'da 1 Sayılı Orta Okulun Temeli Atıldı	82
Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Eşi Mihriban Aliyeva Şuşa'da "Haribülbul" Festivalinin Açılışına Katıldılar	83
Karabağ Semasında, Şuşa'da Havai Fişek Gösterisi	92
Azerbaycan Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı Mihriban Aliyeva Resmi Instagram sayfasında Şuşa'da Düzenlenen Havai Fişek Gösterisinden Görüntüler Paylaştı	93
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı Mihriban Aliyeva'nın Ramazan Bayramı ile ilgili paylaşımı	94
Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Şuşa'da Yukarı Gevher Ağa Camii'ni Ziyaret Etti	95
Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı Mihriban Aliyeva, Resmi Instagram Sayfasında Haribülbul Müzik Festivali Gala Konserinden Görüntü Paylaştı	96
Cıdır Düzü'nde Düzenlenen "Haribülbul" Müzik Festivali Qala Konserle Sona Erdi	97
Ahmetbeyli-Fuzuli-Şuşa Karayolu ve Zafer Yolu Yapım Çalışmaları İncelendi	100
Zafer Yolu Üzerinde Köprü İnşaatı ile İlgili Çalışmaları İnceleme	101
Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Ahmetbeyli-Fuzuli-Şuşa Karayolu Üzerinde İnşa Edilecek Tünelin Temel Atma Törenine Katıldı	102
Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı Fuzuli İlinde Karşıladi	103
Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan İçin Şuşa'da Resmi Karşılama Töreni Düzenlendi	105
Azerbaycan ve Türkiye Cumhurbaşkanları Baş Başa Görüşme Yaptılar	106
Şuşa'da Azerbaycan'ın Ünlü Şahsiyetleri Natavan, Bülbül ve Üzeyir Hacıbeyli'nin	

Heykelleri De Ziyaret Edildi	107
Azerbaycan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti Arasında Müttefiklik İlişkileri Hakkında Şuşa Beyannamesi İmzalandı	108
Azerbaycan ve Türkiye cumhurbaşkanları ortak basın toplantısı yaptılar	109
Azerbaycan ve Türkiye Cumhurbaşkanları Şuşa'da Hankızı Çeşmesi'ni ziyaret ettiler	119
Azerbaycan ve Türkiye Cumhurbaşkanı Eşleri Şuşa'da Bir Araya Geldiler	121
Haydar Aliyev Vakfı Tarafından Düzenlenen "Müzik Mirası ve Karabağ Atları Cıdır Düzü'nde" Programı Şuşa'da Sunuldu	122
Azerbaycan ve Türkiye Cumhurbaşkanları Şuşa'da Beraber Yemek Yediler	123
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Azerbaycan Millî Meclisi'ne hitap etti	124
Şuşa'nın kısa tarihi	133
Şuşa 1756-1805 Yılları Arasında	135
Şuşa Kürekçay Antlaşması'ndan Sonra (1805-1918)	153
Şuşa Azerbaycan Halk Cumhuriyeti Döneminde (1918-1920)	167
Şuşa Sovyetler Birliği Döneminde (1920-1991)	173
Azerbaycan'da İstiklal Savaşı ve Ermeni İşgali (1988-1993)	187
Muzaffer Ordumuzun Şuşa'yı İşgalden Kurtarması	197
Ek Dosya. Şuşa'nın Tarihi Yapıları	203
Bilgi Kılavuzu	215
Kaynakça	219

İlham Aliyev: "Sevgili Şuşa, Biz Geri Döndük!"

Sorumlu Redaktör

Temkin Mamedli

Sanat editörü

İrina Muhtarova

Teknik editörler

Lalezər Abasova

Fatmahanım Hasanova

Sevda Zeynalova

Çevirmenler

Metanət Babayeva

Kemalə Elekberova

Dizayner

Elviz İsmayilov

Dizgi ve sayfa düzeni

Mehman İbrahimov

Kitap "1905.az STUDIO"da yayına hazırlanmıştır

Matbaacılıkta basılmıştır

Azerbaycan'da Sivil Toplumun Gelişmesine Yardım Derneği (ASTGYD), halkımız için son derece büyük önem arzeden Karabağ ile ilgili birçok farklı proje gerçekleştirmiştir.

Bu projeler arasında 2007 yılında "Hocalı Soykırımı: Milyon İmza, Bir Talep" adlı çalışmayı özellikle belirtmek gerekir. Kampanya kapsamında Hocalı Soykırımının uluslararası alanda tanınmasını talep eden bir milyon Azerbaycan vatandaşının imzaları toplanarak 16 ciltlik derleme kitap halinde basıldı ve önde gelen ülkelerin parlamento, kütüphane ve üniversitelerine, BM, AĞİT, AKPM, Uluslararası Ceza Mahkemesi ve benzeri kuruluşlara gönderildi.

Geçtiğimiz yıllarda ASTGYD, korkunç soykırım eylemi hakkında "Hocalı Soykırımı (belgeler, gerçekler ve yabancı basında)", "Hocalı Anısı" kitapları da dahil çeşitli çalışmalara imza attı.

2012 yılında ASTGYD Başkanı Elhan Süleymanov ve İktisat Doktoru Vurgun Süleymanov'un "Ermenistan'ın Azerbaycan'a yönelik saldırısı ve işgalin ağır sonuçları" kitabı yayınlandı. Kitapta, saldırı sonucu Azerbaycan'ın uğradığı maddi ve manevi zarar ilk defa detaylı bir şekilde araştırıldı ve bu zararın 431 milyar dolar olduğu tespit edildi. Kitap Washington'da İngilizce, Paris'te Fransızca, Kiev'de Ukraynaca, St.Petersburg'da Rusça, Bakü'de Azerbaycan Türkçesi ve Arapça olarak yayınlandı.

2012-2016 yılları arasında ASTGYD Başkanı'nın girişimiyle İtalya, Belçika, Andorra, İspanya, Finlandiya, Slovenya ve Polonya parlamentolarında Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ sorununa ilişkin tutumunu desteklemeleri için konferans ve oturumlar düzenlendi.

2016 yılında ASTGYD, Beyaz Saray'ın resmi sitesinde "Biz Halkız" bölümünde "Adaletin Sağlanması ve Büyük Felaketin Önlenmesi İçin" isimli bir dilekçe ile ABD yönetimine başvurdu. Amaç hem tüm dünyayı Ermenistan'ın saldırı politikası hakkında bilgilendirmek hem de topraklarımızı işgalden kurtarmak için ABD gibi dev bir güç merkezinin desteğini almaktı. Azerbaycan halkının Obama yönetimine çağrısı Beyaz Saray'ın internet sitesinde yayınlandı. Çağrıda AKPM'nin 2085 sayılı kararında belirtilmiş olan hususlar - Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ ve diğer topraklarının Ermenistan devleti tarafından işgali, Ermenistan'ın bilinçli olarak yarattığı ekolojik krizin Azerbaycan'a yönelik ekolojik bir saldırı olduğu, Ermeni silahlı kuvvetlerinin işgal altındaki topraklardan hemen çekilmesi, Azerbaycan'ın işgal altında bulunan Serseng Barajı'nın mevcut durumunun insani bir felakete yol açabileceğine ilişkin uyarı bir kez daha vurgulandı ve Beyaz Saray'dan AKPM'nin söz konusu kararını desteklemesi ve Ermenistan'ın işgal ettiği Azerbaycan topraklarının kurtarılması ve bölgede insani bir felaketin önlenmesi amacıyla yardımcı olması istendi. Kurallar gereği dilekçenin bir ay zarfında 100.000 kişi tarafından imzalanması gerekiyordu. Kampanyaya Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları da çok destek oldular. ASTGYD'nin geniş çaplı tanıtım kampanyası sonucunda 331.914 imza toplandı.

"Adaletin Sağlanması ve Büyük Felaketin Önlenmesi İçin" adlı dilekçe 2011 yılında Başkan Barak Obama tarafından Beyaz Saray' a başvurmak için oluşturulan site tarihinde ikinci en ünlü dilekçedir.

Tüm bunlar ASTGYD'nin Karabağ'la ilgili gerçekleştirdiği projelerden sadece birkaçı ...

1905.az
kitabı

www.1905.az
Tercüme
alievheritage
Laboratoriyası.org